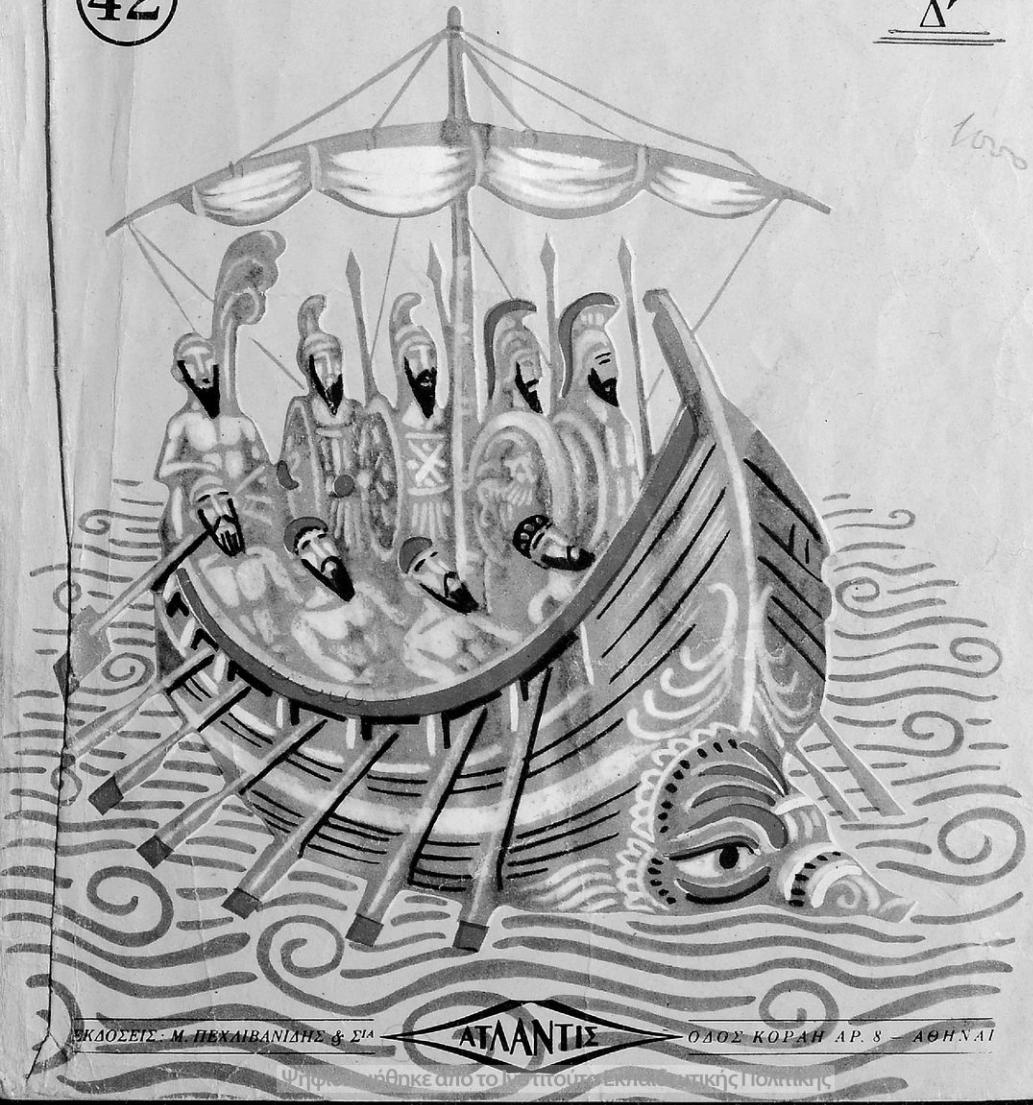

ΑΝΔΡΕΟΥ Δ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

42

ΤΑΞΙΣ
Δ'

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Μ. ΠΕΧΑΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ

ΑΙΓΑΛΙΩΝ

ΟΔΟΣ ΚΟΡΗ ΑΡ. 8 - ΑΘΗΝΑΙ

Ψηφιακή έκδοση από τη Μεταπολιτευτική Πολιτική

ΡΕΝΑ ΚΑΝΙΤΑΚΗ

Δ'
ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δρ. 18195

ΑΝΔΡΕΟΥ Δ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

*ΓΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ : Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ

“ΑΤΛΑΝΤΙΣ” ΚΟΡΑΗ 8

Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

Η πατρίδα μας ἡ Ἑλλάδα είναι χώρα μικρή, ἀλλὰ ἔχει μεγάλη ιστορία. Γιατί σ' αὐτὴν ἔζησε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σπουδαίους λαοὺς τῆς γῆς, οἱ "Ἐλληνες. Οἱ "Ἐλληνες είναι οἱ πρῶτοι ἀνθρωποὶ στὸν κόσμο ποὺ ἐδημιούργησαν ἀνώτερο πολιτισμό. Ἀπ' αὐτοὺς ὥφελήθηκαν ἀργότερα δῆλοι οἱ ἄλλοι λαοὶ καὶ γι' αὐτό, οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοί, λένε σήμερα δτὶ οἱ ἀρχαῖοι "Ἐλληνες είναι οἱ διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος.)

"Ολοὶ οἱ λαοὶ τῆς ἐποχῆς μας καὶ περισσότερο ἐμεῖς οἱ νεώτεροι "Ἐλληνες, ἔχομε τὴν περιέργεια νὰ μάθωμε τὴν ιστορία τῶν ἐνδόξων προγόνων μας. Δηλαδή, θέλουμε νὰ μάθωμε πῶς ἔζησαν καὶ τί ἀκριβῶς ἔκαμαν οἱ ἀρχαῖοι "Ἐλληνες, ὥστε νὰ θαυμάζωνται ἀπὸ δλοὺς τοὺς ἄλλους λαούς, νὰ θεωροῦνται διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος καὶ θεμελιωτὲς τοῦ νεώτερου πολιτισμοῦ.)

Πηγὲς τῆς Ἐλληνικῆς Ιστορίας

(Τὴν ιστορία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τὴν μαθαίνομε ἀπὸ τοὺς Ιστορικοὺς ποὺ ἔζησαν τότε, ἀπὸ τὰ ποιήματα, ἀπὸ τοὺς ρητορικοὺς λόγους καὶ τὰ συγγράμματα ποὺ ἐγράφησαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ μᾶς πληροφοροῦν γιὰ τὶς ἰδέες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, γιὰ τὶς πράξεις τους καὶ γενικὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους.)

(Τὶς γνώσεις μας αὐτὲς τὶς συμπληρώνουν οἱ ἐπιγραφές, τὰ μνημεῖα, οἱ τάφοι, οἱ ναοί, τὰ ἀγάλματα, τὰ ἀγγεῖα, τὰ σπλα καὶ ἄλλα χειροτεχνήματα ποὺ εὑρέθηκαν ἐπάνω στὴν Ἐλληνικὴ γῆ, ἥ καὶ μέσα στὴν γῆ, καὶ εἰδαν τὸ φῶς ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς τῶν ἀρχαιολόγων.)

Χρονολογία

Η ίστορία τῶν ἀρχαίων λαῶν καὶ γενικὰ τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἔνα περιπάτημα τοῦ χρόνου. Ὁ χρόνος κυλάει ἀδιάκοπα σὰν τὸ ποτάμι καὶ οἱ ἄνθρωποι, ἴδιαίτερα οἱ Ἰστορικοί, τοποθετοῦν τὰ διάφορα περιστατικὰ τῆς Ἰστορίας μέσα στὸν χρόνο, ὡστε νὰ καταλαβαίνῃ ὁ καθένας πότε ἔγινε τὸ ἔνα καὶ πότε τὸ ἄλλο. Γιὰ νὰ μετροῦν οἱ ἄνθρωποι τὸν χρόνο ἔχουν τὰ ἔτη, τὶς ἑκατονταετηρίδες (αιῶνες) καὶ τὶς χιλιετηρίδες. Στὴν ἐποχή μας μετροῦμε τὸν χρόνο μὲ βάσι τὸ σπουδαιότατο γεγονός τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Λέμε: 50 ἔτη μετὰ τὴν γέννησι τοῦ Χριστοῦ, 100 ἔτη, 1000, 1453, 1821 καὶ σήμερα 1960 ἔτη μετὰ Χριστού. Σιὸ μέλλον θὰ προχωροῦμε μὲ αὖξησι τῶν ἀριθμῶν: π.χ. 1961, 1970, 2000, 3000 καὶ οὕτω καθ' ἔξῆς.

Γεννιέται δύμας τὸ ἔρωτημα: τὰ γεγονότα καὶ τὰ περιστατικὰ ποὺν ἔγιναν πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, πᾶς τὰ μετροῦμε; Καὶ αὐτά, σήμερα, τὰ μετροῦμε μὲ βάσι τὴν γέννησι τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μὲ ἀντίστροφη φορά. Δηλαδή, 2000 ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, 1500 ἔτη, 1000, 800, 600, 100 καὶ τὰ λοιπά. Δηλ. δόσο αὐξάνονται οἱ ἀριθμοί, τόσο παλαιότερο εἶναι ἔνα περιστατικό. Ἐνώ μετὰ τὴν γέννησι τοῦ Χριστοῦ ἡ αὖξησι τῶν ἀριθμῶν δείχνει τὸ νεώτερο. "Ωστε: πρὸ Χριστοῦ κατεβαίνομε στὴν ἀριθμησι καὶ μετὰ Χριστὸν ἀνεβαίνομε.

Προϊστορικοί καὶ Ἰστορικοί χρόνοι

Γιὰ νὰ μάθωμε τὴν ίστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν ἔχομε ἀπεριόριστες πηγές στὴν διάθεσί μας. (Τὰ βιβλία καὶ τὰ ἄλλα γραπτὰ μνημεῖα δὲν μᾶς πληροφοροῦν γιὰ τὴν πολὺ παλαιὰ ἴστορία τῆς Ἑλλάδος. Φθάνονταν μόνο μέχρι τὸ 1000 περίπου πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, γι' αὐτὸ λέμε διὰ ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ κυρίως ίστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Γιὰ τὴν πρὸ τοῦ 1000 π.Χ. ἐποχὴ οἱ "Ἑλληνες ἐδιηγοῦντο μερικοὺς μύθους, δπως τὸν Τρωϊ-

κό πόλεμο, τὴν Ἀργοναυτική ἐκστρατεία καὶ ἀλλον. Δὲν εἴμαστε δῆμως βέβαιοι πῶς ἔγιναν καὶ πότε ἔγιναν αὐτὰ τὰ περιστατικά. Γι' αὐτὸς λέμε δτι ἀπὸ τὸ 1000 καὶ παλαιότερα εἶναι οἱ Προϊστορικοὶ χρόνοι τῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1000 καὶ ἔπειτα εἶναι οἱ Ἰστορικοὶ χρόνοι. Τὶς γνώσεις μας γιὰ τοὺς Ἰστορικοὺς Χρόνους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος τὶς χρωστοῦμε κυρίως σὲ δύο μεγάλους Ἰστορικούς: Τὸν Ἡρόδοτο καὶ τὸν Θουκυδίδη.

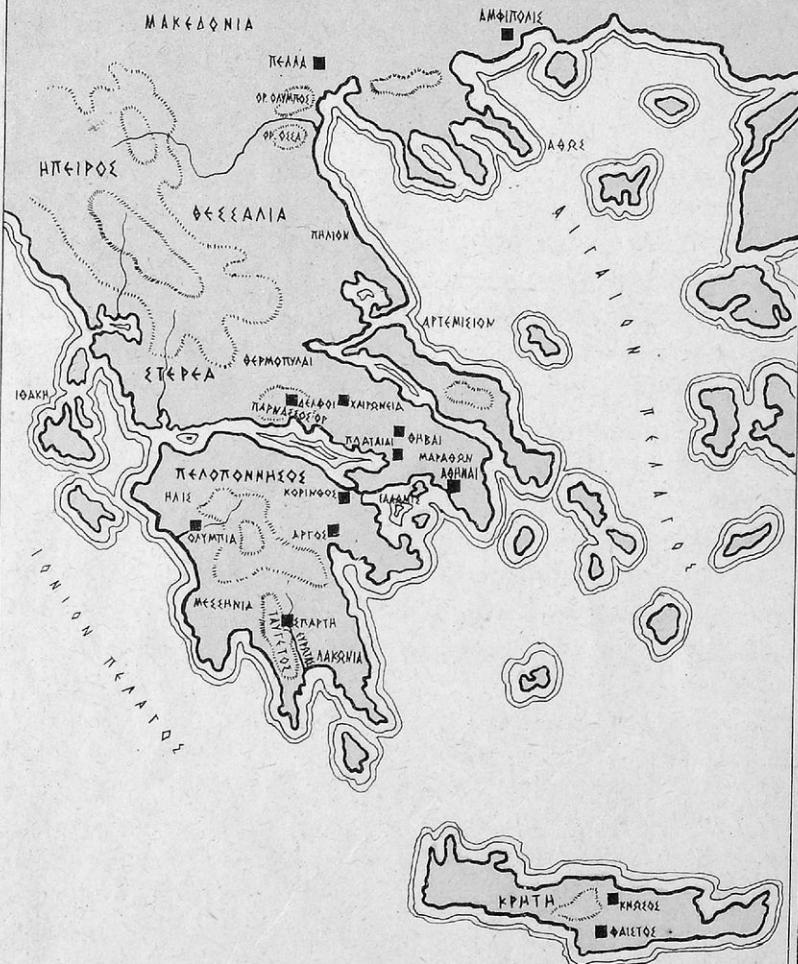
Εἰκόνες

Γιὰ νὰ ἐννοήσωμε καλύτερα τὴν Ἰστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, πρέπει πολὺ νὰ προσέξωμε μέσα σὲ τοῦτο τὸ βιβλίο καὶ τὶς εἰκόνες, ποὺ εἶναι ὅλες χαρακτηριστικὲς καὶ αὐθεντικές. Δηλαδή, δὲν εἶναι εἰκόνες ζωγράφων τῆς ἐποχῆς μας ἢ ἄλλων καλλιτεχνῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. "Ολες οἱ εἰκόνες εἶναι ἀπὸ ἀγγεῖα, ἀπὸ ἀγάλματα, ἀπὸ μετῶπες ναῶν, ἀπὸ μημεία, τάφοντος κ.τ.λ. ποὺ διεσώθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ καὶ φυλάσσονται σὲ διάφορα μουσεῖα.

"Ετσι, ἡ σπουδαιότατη αὐτὴ ἴστορικὴ περίοδος τῆς Ἑλλάδος, εἶναι βέβαιο δτι θὰ κατανοηθῇ ἀπὸ δλους μας καλύτερα, ὥστε δίκαια καὶ ἀξια νὰ φέρωμε τὸ δνομα Ἑλληνες, δπως ἐκεῖνοι ποὺ ἐφώτισαν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἔγιναν διδάσκαλοι τῆς.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

1. Οι πρῶτοι "Ελληνες"

Δυὸς χιλιάδες χρόνια πρὶν νὰ γεννηθῆ ὁ Χριστός, στὴν πατρίδα μας ἐκατοικοῦσαν ἄλλοι λαοὶ καὶ ὅχι "Ελληνες". Οἱ πιὸ σπουδαῖοι ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν οἱ Πελασγοὶ καὶ οἱ Αἰγαῖοι ἡ Κρήτες. Οἱ Πελασγοὶ ἐκατοικοῦσαν στὴν Θεσσαλία, στὴν Στερεά Ελλάδα καὶ στὴν Πελοπόννησο, ἐνῶ οἱ Αἰγαῖοι ἐκατοικοῦσαν στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ στὴν Κρήτη.

Οἱ παλαιοὶ αὐτοὶ κάτοικοι τῆς πατρίδας μας, οἱ προέλληνες ὅπως λέγονται, ἀνέπτυξαν ἀξιόλογο πολιτισμό, τὸν Κρητικὸν πολιτισμό, μὲ δοξασμένους βασιλεῖς ὅπως τὸν Μίνωα, καὶ δονομαστὲς πόλεις ὅπως τὴν Κνωσό καὶ τὴν Φαιστὸν τῆς Κρήτης.

Κατὰ τὸ 2000 περίπου π.Χ. ἐνεφανίσθησαν οἱ "Ελληνες". Δὲν ἤλθαν ὅλοι μαζί. "Αλλοι ἤλθαν πρῶτα καὶ ἄλλοι ἤλθαν πολὺ ἀργότερα. Ἡ καθέ μία ὁμάδα-φυλή, εἶχε δικό της ἀρχηγὸν καὶ διαφορετικὸν ὄνομα. Ὡμιλοῦσαν ὅμως σχεδὸν τὴν ἴδια γλῶσσα καὶ ἐπίστευαν ὅτι εἶχαν κοινὴ τὴν καταγωγήν, δῆλο. ὅτι ἦσαν ἀπόγονοι ἑνὸς ὥραίου καὶ δυνατοῦ μυθικοῦ ἄνδρα ποὺ τὸν ἔλεγαν "Ελληνα. Ἀπ' αὐτὸν ἐπῆραν τὸ ὄνομα "Ελληνες καὶ ἀπό τότε ὁ τόπος μας ὠνομάσθηκε Ελλάδα.

Οἱ ὁμάδες-φυλὲς τῶν 'Ελλήνων ἦσαν τέσσερις: 1) οἱ Ἀχαιοί, 2) οἱ "Ιωνες, 3) οἱ Αἰολεῖς καὶ 4) οἱ Δωριεῖς. Οἱ Ἀχαιοί,

ποὺ ἤλθαν πρῶτοι, ἐγκατεστάθησαν στὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα καὶ κυρίως στὴν Πελοπόννησο, ὅπου ἀνέπτυξαν ἔνα ἀξιοθαύμαστο πολιτισμό. Ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀχαιῶν ὀνομάζεται *Μυκῆναῖς* πολιτισμός, ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα τοῦ Κράτους των τις *Μυκῆνες*, ποὺ εὑρίσκετο εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἀργολικῆς πεδιάδας.

Ο ἐνδοξότερος βασιλεὺς τῶν Ἀχαιῶν ἦταν ὁ Ἀγαμέμνων, ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων στὸν Τρωϊκὸν πόλεμο.

2. Ἡ κάθιδος τῶν Δωριέων

Τὸ 1100 περίου π.Χ. ἤλθε στὴν πατρίδα μας καὶ ἡ τελευταία Ἑλληνικὴ φυλή, οἱ Δωριεῖς. Ἡσαν δυνατόσωμοι καὶ πολεμικοὶ ἀνθρώποι, μὲ τελειότερα ὅπλα ἀπὸ τους ἄλλους Ἑλληνες. Ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Ἀχαιῶν, τοὺς ἐνίκησαν, ἐκυρίευσαν τὰ φρούριά των—ἀκροπόλεις—ἐφόνευσαν τοὺς βασιλεῖς των καὶ ἅρπαξαν τοὺς θησαυροὺς των.

Στὴν ἀρχὴν οἱ Δωριεῖς ὑπέταξαν τὴν Θεσσαλία, ἐπροχώρησαν στὴν Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ ἔμειναν ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα στὴν ἐπαρχία ποὺ λέγεται Δωρίδα. Ἐπειτα ἤλθαν στὴν Βοιωτία καὶ τέλος ἐπέρασαν στὴν Πελοπόννησο. Ἐκεῖ ἐκυρίευσαν τὴν Κόρινθο, τὸ Ἀργος, τὴν Μεσσηνία καὶ τὴν Λακωνία.

Στὴν Λακωνία ἔφθασαν οἱ πιὸ γενναῖοι ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς, οἱ ὃποιοὶ ἀφοῦ ὑπέταξαν τοὺς ἐντοπίους ἐγκατεστάθηκαν μέσα στὴν πόλιν καὶ ὠνομάσθησαν *Σπαρτιᾶτες*. Ὅσοι ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων τοὺς ἐδέχθησαν μὲ καλὸν καὶ τοὺς ἀνεγνώρισαν ὡς κυριάρχους, τοὺς ἐπέτρεψαν νὰ κατοικοῦν στὰ γύρω χωριὰ τῆς Σπάρτης καὶ αὐτὸὶ ὠνομάσθησαν *Περίοικοι*. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ἀντεστάθησαν καὶ τοὺς ἐπολέμησαν, ἐνικήθησαν καὶ ἔγιναν δοῦλοι τους καὶ ἐλέγονταν *Εἵλωτες*.

Ἡ κάθιδος τῶν Δωριέων ἔφερε μεγάλη ἀναστάτωσι στὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς κατεστράφη, ἡ πρόοδος ἐσταμάτησε καὶ οἱ περισσότεροι Ἀχαιοὶ διεσκορπίσθησαν στὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ κυρίως στὴν Μικρὰ Ἀσία.

‘Η κάθοδος τῶν Δωριέων λέγεται καὶ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν, γιατὶ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Μυθολογία εἶχαν ἐνωθῆ μὲ τοὺς Δωριεῖς καὶ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλῆ, που εἶχαν ἐκδιωχθῆ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο ἀπὸ τὸν ἑξάδελφό του Εύρυσθέα.

3. Θρησκεία τῶν Ἑλλήνων

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐπίστευαν στὸ ἔνα καὶ ἀληθινὸ Θεό. Ἐπίστευαν σὲ πολλοὺς θεούς, ἐκ τῶν ὅποιων οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν δώδεκα καὶ ἐκατοικοῦσαν στὸ πιὸ ὑψηλὸ βουνὸ τῆς πατρίδας μας, τὸν Ὀλυμπο. Γι' αὐτὸ ἐλέγονταν καὶ Ὁλύμπιοι

‘Η Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ποσειδῶν.

Θεοί. Οἱ Ἕλληνες ἐφαντάζονταν ὅτι οἱ 12 Ὁλύμπιοι θεοὶ εἶχαν ἀνθρώπινη μορφή, ἦσαν δυνατοί καὶ ὡραῖοι; ἔζοῦσαν μιὰ εὐχάριστη καὶ εὐτυχισμένη ζωὴ τρώγοντας ἀμβροσία καὶ πίνοντας

νέκταρο. Ἐφαντάζονταν ὅτι οἱ Θεοὶ ἀνεμιγγύνονταν στὶς ἀνθρώπινες ὑποθέσεις καὶ ὅτι πολλὲς φορὲς κατέβαιναν μεταμορφωμένοι στὴν γῆ, συναναστρέφονταν καὶ συζητοῦσαν μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ δώδεκα θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου ἦσαν:

1. Ὁ Ζεὺς ἡ Δίας, πατέρας τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, μὲ σύμβολο τὸν κεραυνό.

2. Ὁ Ἀπόλλων, θεὸς τοῦ ἥλιου, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως, μὲ σύμβολο τὴν λύρα.

3. Ὁ Ἐρμῆς, θεὸς τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἐμπορίου, ἀγγελιοφόρος τῶν θεῶν.

4. Ὁ Ποσειδῶν, θεὸς τῆς θαλάσσης, μὲ σύμβολο τὴν τρίαινα.

5. Ὁ Ἡφαιστός, θεὸς τῆς φωτιᾶς καὶ τῆς σιδηρουργίας.

6. Ὁ Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου.

7. Ἡ Ἡρα, ἡ γυναικα τοῦ Δία, θεὰ τοῦ γάμου.

8. Ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θυγατέρα τοῦ Δία, θεὰ τῆς σοφίας.

9. Ἡ Ἀρτεμις, θεὰ τοῦ κυνηγίου καὶ τῶν δασῶν.

10. Ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τῆς ὄμορφιᾶς.

11. Ἡ Δήμητρα, θεὰ τῆς γεωργίας.

12. Ἡ Ἔστία, θεὰ τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς 12 θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου οἱ Ἑλληνες ἐπίστευαν καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους θεούς. Στὸν Πλούτωνα καὶ στὴν Περσεφόνη τοῦ Ἀδου, στὸν Διόνυσο ἡ Βάνχο, θεὸ τοῦ κρασιοῦ, στὸν Ἀσκληπιό, στὸν Αἴολο, στὶς Νύμφες, στὶς Νηρηΐδες, στὶς Μοῦσες καὶ ἄλλους.

Ἐπίστευαν ἀκόμη στοὺς Ἡμίθεοντας καὶ Ἡρωες. Οἱ ἡμίθεοι ἦσαν ἄνθρωποι δυνατοί, τολμηροί καὶ σοφοί, ποὺ εἶχαν ἔνα ἀπὸ τοὺς γονεῖς των Θεό. Οἱ ἥρωες ἦσαν ἔνδοξοι πολεμιστὲς καὶ βασιλεῖς, ἀρχηγοί λαῶν καὶ φυλῶν. Τέτοιοι ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Ἰάσων καὶ ἄλλοι πολλοί.

4. Ἡ λατρεία τῶν Θεῶν

Οἱ ἀρχαῖοι "Ἐλληνες ἐφαντάζονταν τοὺς θεούς των πολὺ δυνατούς—ὑπεράνθρωπα δυνατούς—ἀλλὰ καὶ ἵκανους νὰ κάμουν τὸ καλὸ ἢ τὸ κακὸ στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἐπειδή, ὅπως εἴπαμε, ἐνόμιζαν ὅτι οἱ θεοὶ ἀνεμιγνύονταν στὶς ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων, ἐφορόντιζαν νὰ τοὺς περιποιοῦνται καὶ νὰ τοὺς εὐχαριστοῦν, γιὰ νὰ ἔχουν τὴν ἀγάπην των.

Τὸ συνηθέστερο ἥταν νὰ τοὺς προσφέρουν δῶρα, ὅπως καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Δηλ. φαγητά, ροῦχα, κοσμήματα, ἀγγεῖα καὶ ἄλλα. Πρὶν τὸ φαγητό τους, συνήθιζαν νὰ χύνουν ἀπὸ τὰ ποτήρια τους λίγο κρασὶ ἢ μέλι ἢ γάλα. Αὐτὸ ἐλέγετο σπονδή. Ἔνόμιζαν δὲ μας ὅτι πιὸ εὐχάριστη προσφορὰ στοὺς θεούς ἦταν τὸ κρέας. Ἔσφαζαν λοιπὸν διάφορα ζῷα, ἀπὸ τὰ πιὸ μικρὰ ὧς τὰ πιὸ μεγάλα, καὶ τὰ ἔψηναν ἐπάνω στοὺς βωμοὺς καὶ ἔκαναν θυσία. Ἡ δομὴ τοῦ καιομένου κρέατος, ἡ κνῖσα, ἐνόμιζαν ὅτι ἀνέβαινε στὸν οὐρανὸ καὶ εὐχαριστοῦσε τοὺς θεούς. Τὶς θυσίες τὶς ἔκαναν σὲ κάτι δενδροφυτευμένα καὶ περιφραγμένα μέρη ποὺ

Ιέρεια

έλέγονταν τε μένη. Ἐκεῖ ὑπῆρχε βωμὸς γιὰ νὰ κάνουν τὴν θυσία. Βωμὸς δημως ὑπῆρχε καὶ σὲ κάθε σπίτι, ὅπου προσηγόριζετο καὶ ἔκανε τὴν θυσία της κάθε οἰκογένεια. Βωμὸς ἀκόμη ὑπῆρχε ἔξω ἀπὸ κάθε ναό, ὅπου συνήθως ἔκανε ἡ πολιτεία θυσίες κατὰ τὶς ἐπίσημες ἑορτές. Στοὺς βωμούς αὐτοὺς συνεκεντρώνετο πολὺς λαὸς καὶ οἱ θυσίες ἐγίνονταν μὲ μεγαλοπρέπεια καὶ λαμπρότητα.

5. Τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν

Οἱ ἀρχαῖοι "Ἐλλῆνες ἐπίστευαν ὅτι οἱ θεοὶ μὲ διάφορα σημεῖα ἔδιναν στοὺς ἄνθρωπους νὰ ἐννοήσουν τί. Θὰ τοὺς συνέβαινε στὸ μέλλον. Τὰ σημεῖα αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι τὰ παρατηροῦσαν στὸ πέταγμα τῶν πουλιῶν, στὰ σπλάγχνα τῶν ζώων καὶ ἀλλοῦ. Τὰ σημεῖα αὗτὰ ἐλέγονταν οἰωνοὶ καὶ ὀλίγοι μόνον ἄνθρωποι ἡμποροῦσαν νὰ τὰ ἐρμηνεύσουν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐλέγονταν οἰωνοσκόποι.

Οἱ ἀρχαῖοι δημως, δταν ἥθελαν νὰ μάθουν τὰ μέλλοντα ἢ τὴν θέλησι τῶν θεῶν, δὲν ἐπερίμεναν νὰ ίδουν οἰωνούς, ἀλλὰ ἐπήγαιναν καὶ ἐρωτοῦσαν τοὺς Ἱερεῖς ὡρισμένων ναῶν ποὺ ἐλέγονταν μάντεις. Δὲν εἶχαν ὅλοι οἱ ναοὶ μάντεις, γι' αὐτὸ δσοι ναοὶ εἶχαν ὀνομάσθησαν μαντεῖα. Τὰ μαντεῖα ἦσαν πολλὰ στὴν Ἀρχαίᾳ Ἑλλάδα, ἀλλὰ τὰ σπουδαιότερα ἦσαν: 1) *Τὸ Μαντεῖο τῆς Δωδώνης* στὴν Ἡπειρό, ἀφιερωμένο στὸν θεὸν Δία καὶ 2) *Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν* στοὺς πρύποδες τοῦ Παρνασσοῦ, ἀφιερωμένο στὸν θεὸν Ἀπόλλωνα.

Τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν ἦταν νεώτερο ἀπὸ τὸ μαντεῖο τῆς Δωδώνης, ἀλλὰ πιὸ ὀνομαστὸ καὶ γι' αὐτὸ ἔσπευδαν ἐκεῖ ἄνθρωποι ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀπὸ ξένες χῶρες, γιὰ νὰ μάθουν τὴν θέλησι τῶν θεῶν. Οἱ ἄνθρωποι ἐπήγαιναν ἐκεῖ μὲ πολλὰ καὶ πολύτιμα δῶρα, τὰ ἀφιερώματα, ποὺ τὰ ἀφιέρωναν στὸ μαντεῖο. "Ετσι τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν ἔγινε τὸ πιὸ σπουδαῖο καὶ τὸ πιὸ πλούσιο μαντεῖο τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Στὸ μαντεῖο αὐτό, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς, ὑπῆρχε καὶ μία

ίέρεια, ή *Πυθία*. Τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ ἔλαβε ἀπὸ τὸν θεόν Ἀπόλλωνα ποὺ ἐλέγετο καὶ *Πύθιος*, γιατὶ εἶχε φονεύσει μὲ τὰ βέλη του καὶ εἶχε ἀπαλλάξει τὴν ὅμορφη ἐκείνη περιοχὴ ἀπὸ ἕνα μεγάλο δράκο — φίδι, τὸν *Πύθωνα*.

Τὴν σκέψι τῶν θεῶν καὶ τὴν ἀπάντησί τους, τὸν χρησμό, σὲ ὅ,τι τοὺς ἑρωτοῦσαν οἱ ἐπισκέπτες, τὴν ἔδινε ἡ *Πυθία* μὲ τὸν ἔξῆς τρόπο:

"Εμενε πρῶτα τρεῖς ἡμέρες νηστική, ἐλουζόταν ἔπειτα στὰ νερὰ τῆς *Κασταλίας* πηγῆς καὶ τέλος ἐπροχωροῦσε στὸ βάθος τοῦ ναοῦ, ὅπου σὲ ἕνα ἀνοιχτὸ λάκκο ἐκαίγονταν φύλλα δάφνης. Ἐπάνω στὸ ἀνοιγμα τοῦ λάκκου ἦταν τοποθετημένο ἕνα τρίποδο τραπεζάκι, ὃπου ἐκάθητο ἡ *Πυθία* καὶ ἐμασοῦσε φύλλα δάφνης. Ὁ καπνὸς τῆς δάφνης ἐζάλιζε τὴν *Πυθία* καὶ σχεδὸν ναρκωμένη, σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα μυστηριώδη, ἔλεγε μερικὰ ἀκατάληπτα λόγια, ποὺ τὰ κατέγραφαν οἱ μάντεις καὶ ἔδιναν τὸν χρησμό.

"Ο χρησμὸς ὅμως ἦταν σχεδὸν πάντοτε δυσνόητος καὶ μπερδεμένος. Γι' αὐτὸ καὶ σήμερα ἀκόμη ὅταν δμιλῇ κανεὶς μπερδεμένα καὶ διφορούμενα λέμε: «αὐτὸς δίνει χρησμὸ» ή «αὐτὸς μιλάει σὰν τὴν *Πυθία*».

6. Οι ἀμφικτυονίες

Οι ἀρχαῖοι "Ἐλληνες δὲν εἶχαν, ὅπως οἱ σημερινοὶ "Ἐλληνες, ἕνα κράτος. Ἡσαν χωρισμένοι σὲ πολλὰ μικρὰ κράτη καὶ τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ εἶχε τοὺς δικούς του νόμους, τὸν δικό του κυβερνήτη

Ἡ *Πυθία* ἐπάνω στὸν τρίποδα.

ἡ βασιλέα καὶ τὴν δική του διοίκησι. Ὡμιλοῦσαν ὅμως ὅλοι τὴν ἕδια σχεδὸν γλῶσσα, ἐπίστευαν στοὺς ἕδιους θεούς καὶ εἶχαν τὶς ἕδιες γιορτές, τὰ ἕδια ἥθη καὶ ἔθιμα. Ἡ κοινὴ θρησκεία καὶ οἱ ἕδιες συνήθειες τοὺς ἔκαναν νὰ ἀγαπιοῦνται σὰν ἀδέλφια, γιατὶ ἐκαταλάβαιναν ὅτι ἀνήκουν ὅλοι στὴν ἕδια φυλὴ καὶ στὸ ἕδιο ἔθνος, τὸ Ἑλληνικόν.

Τὰ πιὸ σπουδαῖα ἑλληνικὰ κράτη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν: τῆς Σπάρτης, τῆς Ἀθήνας, τῆς Θήβας, τῆς Φωκίδας, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Χαλκίδας, τῆς Ἐρέτριας κ.ἄ. Πολλὲς φορὲς τὰ κράτη αὐτά, γιὰ διάφορους λόγους, ἐπολεμοῦσαν μεταξὺ τους τόσο πολὺ καὶ τόσο σκληρά, ποὺ ἔκανε μεγάλες καταστροφὲς τὸ ἔνα στὸ ἄλλο. Γιὰ νὰ λύνουν τὶς διαφορές τους εἰρηνικά, συμφώνησαν νὰ κάνουν μία ἡ δύο φορὲς τὸν χρόνο συνέδρια, σὲ τόπους ὡραίους καὶ ἱερούς, ὅπου συγχρόνως ἔκαναν καὶ μεγάλες γιορτές καὶ πανηγύρια. Τὰ συνέδρια αὐτὰ ἐλέγονταν ἀμφικτυονίες ἢ ἀμφικτυονικὰ συνέδρια.

Τὰ ἀμφικτυονικὰ συνέδρια ἦσαν συνέδρια φιλίας καὶ χαρᾶς. Γι' αὐτό, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα ζητήματα, ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ ναὸν καὶ τὰ κτήματά του. Γιὰ τὴν ὁργάνωσι τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν ἀγώνων. Γιὰ τοὺς βωμούς, τὶς θυσίες καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν.

Ἀμφικτυονίες εἶχαμε πολλὲς στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἡ πιὸ σπουδαία ἦταν ἡ ἀμφικτυονία τῶν Δελφῶν, στὴν ὁποίᾳ ἔστελναν ἀντιπροσώπους 12 κράτη. Τὶς ἀποφάσεις τῆς ἀμφικτυονίας ἦσαν ὑποχρεωμένα βλα τὰ κράτη - μέλη νὰ τὶς σέβωνται καὶ νὰ τὶς ἐφαρμόζουν, ἀλλιῶς ἐθεωροῦντο κράτη χωρὶς τιμὴ καὶ ἔξεδιώκοντο ἀπὸ τὴν ἀμφικτυονία..

7. Ὁ ἀθλητισμὸς στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα

Ἡ πιὸ εὐχάριστη καὶ ὠφέλιμη συνήθεια ποὺ εἶχαν οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦταν ἡ ἀγάπη τους γιὰ τὴν γυμναστικὴ καὶ τὸν ἀθλητισμό. Ἐπίστευαν ὅτι γιὰ νὰ ἔχουν καθαρὸ καὶ γερὸ μυαλό, ἔπρεπε νὰ ἔχουν γερὸ σῶμα. Γι' αὐτὸ σὲ κάθε πόλι τίρυσαν γυ-

μναστήρια καὶ ἔκει οἱ νέοι ἐγυμνάζονταν καὶ συνήθιζαν νὰ ἀγαπᾶ
ὅνας τὸν ἄλλον. Ποιὸν συχνὰ ἔκαναν ἀγῶνες, ποὺ τοὺς παρακο-
λουθοῦσαν οἱ μεγάλοι καὶ ἔκαμάρωναν τοὺς ἀθλητὲς ποὺ ἐνικοῦ-
σαν στὰ διάφορα ἀγωνίσματα. Οἱ νικητὲς ἦσαν οἱ πιὸ δοξασμένοι
στὸν τόπο τους καὶ ἔθαυμάζονταν ἀπ' ὅλους. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς
ἀγῶνες ποὺ ἐγίνονταν σὲ κάθε πόλι χωριστά, ἐγίνονταν καὶ ἀγῶ-
νες στοὺς δόποίους ἐλάμβαναν μέρος νέοι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς
Ἐλλάδος. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ ὡνομάζονταν *Πανελλήνιοι ἀγῶνες*.
"Οποιος ἐνικοῦσε σ' αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνες ἀποκτοῦσε ξεχωριστὴ
δόξα, γι' αὐτὸ καὶ οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες εἶχαν μεγάλη σπου-
δαιότητα.

Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες ἐτελοῦντο σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἐλ-
λάδος καὶ ἀπὸ τὸν τόπο ποὺ ἐγίνονταν ἔπαιρναν καὶ τὸ ὄνομά
τους. Ἡσαν τέσσερις:

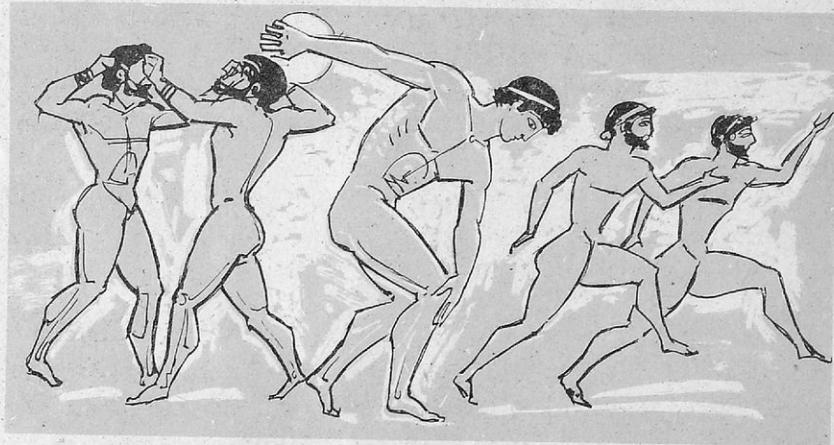
- 1) Τὰ *Nέμεα*, ποὺ ἐγίνονταν κάθε δύο χρόνια στὴν Νεμέα
πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Δία.
- 2) Τὰ *Iσθμια*, ποὺ ἐγίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια, στὸν
Ισθμὸ τῆς Κορίνθου, πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Ποσειδώνα.
- 3) Τὰ *Πύθια*, ποὺ ἐγίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια στοὺς
Δελφοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνα.
- 4) Τὰ *'Ολυμπιακοὶ Ἀγῶνες*. Ἡσαν οἱ πιὸ σπουδαῖοι ἀγῶνες τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἐγίνονταν
κάθε τέσσερα χρόνια στὴν Ὁλυμπία πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ Δία

8. Ὁλυμπιακοὶ ἀγῶνες

Στὴν Ὁλυμπία τῆς Πελοποννήσου, λίγες ὥρες μακριὰ ἀπὸ
τὸν Πύργο τῆς Ἡλείας, ἐγίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια τὸν Ιού-
λιο μῆνα οἱ πιὸ σπουδαῖοι ἀγῶνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ Ὁλυ-
μπιακοὶ ἀγῶνες. Τὰ πιὸ γερά καὶ καλογυμνασμένα παλλη-
κάρια τῆς Ἐλλάδος ἐπήγανταν νὰ ἀγωνισθοῦν ἔκει καὶ χιλιάδες
ἄνθρωποι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς πατρίδας μας ἐπληγματίζαν τὴν

’Ολυμπία γιὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς ἀθλητὲς μὲ τὰ ὠραῖα κορμιὰ καὶ τὶς λαμπρὲς ἐπιδόσεις.

Οἱ ’Ολυμπιακοὶ ἀγῶνες διαρκοῦσαν πέντε ἡμέρες καὶ οἱ ἀθλητὲς ἀγωνίζονταν σὲ πέντε ἀγωνίσματα, ποὺ ὅλα μαζὶ ἐλέγονταν

Οἱ ἀθλητὲς στὴν ’Ολυμπία

πένταθλο. Τὰ ἀγωνίσματα αὐτὰ ἦσαν: τὸ τρέξιμο, τὸ πήδημα, τὸ ἀκόντιο, ἡ δισκοβολία καὶ ἡ πάλη.

Πρὶν ἀρχίσουν οἱ ’Ολυμπιακοὶ ἀγῶνες, ἡ ’Επιτροπὴ ποὺ τοὺς ἑτοίμαζε, ἔστελνε κήρυκες σὲ ὅλες τὶς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ προσκαλοῦσε τοὺς ἀθλητές τους νὰ λάβουν μέρος. ’Απ’ ὅπου ἐπερνοῦσαν οἱ κήρυκες, οἱ Ἔλληνες ἐσταματοῦσαν κάθε ἄλλη ἀσχολία, καὶ κυρίως τὸν πόλεμο, καὶ ἐπήγαιναν στὴν ’Ολυμπία.

Οἱ πρῶτοι ’Ολυμπιακοὶ ἀγῶνες ἔγιναν τὸ ἔτος 776 π.Χ. Ἡ ’Επιτροπὴ ποὺ ἑτοίμαζε καὶ διηγύθυνε τοὺς ἀγῶνες ἀπετελεῖτο ἀπὸ δέκα ἄρχοντες τοῦ τόπου καὶ ἐλέγετο Ἐλλανόδικος Ἐπιτροπὴ. Ἡ ’Επιτροπὴ αὐτὴ ἀνεκήρυσσε τοὺς νικητὲς ποὺ ἐλέγονταν Ὀλυμπιονίκες καὶ τοὺς ἐστεφάνωνε μὲ στεφάνι ἀπὸ

κλάδους ἀγριελιᾶς, τὸν κότινο τῆς νίκης, ποὺ τοὺς ἔκοβαν ἀπὸ τὸ ιερὸ δάσος τῆς Ὀλυμπίας, τὴν "Αλτην.

Συγχρόνως οἱ κήρυκες ἀναφωνοῦσαν τὰ ὄνόματα τῶν Ὀλυμπιονικῶν, ἐνῶ τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν τοὺς ἀπεθέωνε καὶ ἔξεσποῦσε σὲ ἐνθουσιώδεις ζητωκραυγές.

Ἄπεριγραπτη ὅμως ἀποθέωσι καὶ ξεχωριστὲς τιμές ἀνέμεναν τοὺς Ὀλυμπιονίκες, ὅταν ἐπέστρεφαν στὸν τόπο τους. Ἐμπαιναν στὴν πόλι τῆς καταγγαγῆς των ἐπάνω σὲ ἀμάξι ποὺ τὸ ἕσερναν τέσσερα κάτασπρα ἀλογα, ἐνῶ οἱ συμπολῖτες τοὺς τούς ἔρραιναν μὲ λουλούδια. Τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς τους τὸ ἐπερνοῦσαν εὐτυχισμένοι, ἔχοντας ἔξασφαλίσει τιμές, δόξα καὶ σεβασμὸ ἀπὸ ὅλους τοὺς συμπατριῶτες τους.

9. Ἡ Σπάρτη

Ἡ Σπάρτη εἶναι χτισμένη στὸ κέντρο τῆς πλούσιας Λακωνικῆς πεδιάδας. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ὑψώνονται ὅμορφα καὶ μεγαλόπρεπα τὰ Βουνὰ Πάρνωνας καὶ Ταύγετος. Ἡ πεδιάδα εἶναι δεντροφυτευμένη καὶ μοιάζει σὰν ἔνα ὅμορφο περιβόλι. Στὴ μέση τῆς πεδιάδας καὶ πλάι στὴν Σπάρτη κυλάει τὰ νερά του τὸ δοξασμένο ποτάμι ὁ Εὔρωτας.

Στὴν Σπάρτη, ὅπως εἴπαμε σὲ προηγόύμενο μάθημα, ἐγκατεστάθηκε ἡ πιὸ δυνατὴ φυλὴ τῶν Δωριέων, ποὺ ἀπὸ τότε λέγονται Σπαρτιᾶτες. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι ὑπετάγησαν στοὺς Δωριεῖς καὶ οἱ μὲν ἐμποροὶ καὶ τεχνίτες εἶχαν σχετικὴ ἐλευθερία καὶ ἐλέγονταν περίοικοι, ἐνῶ οἱ γεωργοὶ ἔγιναν δοῦλοι τους καὶ ἐλέγονταν εἶλωτες.

Ἐπειδὴ οἱ περίοικοι καὶ οἱ εἶλωτες ἦσαν πολὺ περισσότεροι, καὶ πολὺ συχνὰ ἔκαναν ἐπαναστάσεις γιὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερία τους, οἱ Σπαρτιᾶτες δὲν ἔκαναν καμμία ἐργασία—δὲν ἀσκοῦσαν κανένα ἐπάγγελμα—ἀλλὰ συνεχῶς ἐγυμνάζονταν στὰ ὅπλα καὶ ἦσαν ἔξοχοι στρατιῶτες καὶ πολεμιστές.

Μὲ τὸν καιρὸ οἱ Σπαρτιᾶτες ἔγιναν γνωστοὶ σὲ ὅλοκληρη τὴν

Ἐλλάδα, ὡργάνωσαν ἔνα ἀπὸ τὰ ἴσχυρότερα κράτη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἀπέκτησαν ἀθάνατη δόξα. Τὴν δόξα τους οἱ Σπαρτιᾶτες τὴν χρωστοῦν στοὺς Ἰκανούς κυβερνῆτες καὶ βασιλεῖς των. Ἰκανώτερος ὅμως ἀπ' ὅλους ἦταν ὁ Λυκοῦργος ποὺ δὲν ἦταν βασιλεύς, ἀλλὰ προσωρινὸς ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους.

Περὶ τὸ 800 π.Χ. βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἦταν ὁ Πολυδέκτης, ὁ δοποῖος ἀφοῦ ἐβασίλευσε ὀλίγον καιρὸν ἐπέθανε καὶ οἱ Σπαρτιᾶτες ἀνέθεσαν τὴν ἀρχηγία τοῦ Κράτους στὸν Λυκοῦργο. Ὁλίγους μῆνες ὕμως ἀργότερα ἡ γυναίκα τοῦ Πολυδέκτη ἐγέννησε ἄγόρι, τὸ δόποιο ὁ Λυκοῦργος ἐπῆρε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὸ παρουσίασε στὸν συγκεντρωμένο λαὸν τῆς Σπάρτης. Ἡταν μεγάλη ἡ χαρὰ τοῦ λαοῦ, γι' αὐτὸ καὶ ὁ μικρὸς βασιλεὺς ὀνομάσθηκε Χαρίλαος.

"Οταν ὁ Χαρίλαος ἔφθασε σὲ ἡλικία, ἀνέβηκε στὸν θρόνο του καὶ ὁ Λυκοῦργος ἔψυγε ἀπὸ τὴν Σπάρτη γιὰ νὰ ἐπισκεφθῇ ἄλλες ξένες χῶρες.

10. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου

Ο Λυκοῦργος ἐταξίδεψε σὲ πολλὲς χῶρες, ἐγνώρισε πολλὰ μέρη, ἐμελέτησε τοὺς νόμους καὶ τὶς συνήθειες πολλῶν λαῶν. Εἶδε καὶ ἔμαθε πολλὰ καὶ ἔγινε σοφὸς ἀνθρώπος καὶ καλὸς νομοθέτης. Στὴν Σπάρτη ὕμως, ὅταν ἔλειπε, ἔγινε μεγάλη ἀναστάτωσι καὶ ἀναρχία καὶ σὲ μία συμπλοκὴ ἐφονεύθηκε ὁ βασιλεὺς Χαρίλαος. Τότε οἱ Σπαρτιᾶτες ἐκάλεσαν τὸν δοκιμασμένο ἀρχηγὸ τους καὶ τὸν παρεκάλεσαν νὰ βάλῃ τάξι στὸ βασίλειο. Ο Λυκοῦργος εἶχε ἔτοιμους νόμους καὶ ἐγνώριζε ὅτι μόνον μὲ αὐτοὺς ἡ Σπάρτη ἥμποροῦσε νὰ προοδεύσῃ καὶ νὰ δοξασθῇ. Ἀλλὰ ἐσκέθφηκε, πρὶν ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγία τοῦ Κράτους, νὰ συμβουλευθῇ καὶ τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Τὸ Μαντεῖο ἀπήντησε ὅτι οἱ νόμοι του εἰναι πολὺ καλοὶ καὶ ὅτι μὲ αὐτοὺς οἱ Σπαρτιᾶτες θὰ δημιουργήσουν ἴσχυρὸ καὶ καλὸ κράτος.

Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου ἦσαν οἱ ἔξης:

Α' Νόμοι γιὰ τὸν λαὸν καὶ τὰ παιδιά

1) Κανένας δὲν ἡμποροῦσε νὰ φύγη ἀπὸ τὴν Σπάρτη. "Ολοι θὰ ἔμεναν στὴν πατρίδα τους καὶ θὰ ἐγυμνάζονταν γιὰ τὸν πόλεμο. Ἀπηγόρευσε νὰ μαθάινουν τέχνη ἢ νὰ κάνουν ὅποιαδήποτε ἄλλη ἔργασία. Μοναδικὴ ἀπασχόλησι τῶν Σπαρτιατῶν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἔξασκησί τους στὰ πολεμικὰ ἔργα.

2) Οἱ ἄνδρες ἔτρωγαν ὑποχρεωτικὰ ὅλοι μαζὶ σὲ κοινὰ συστίτια. Τὸ φαγητό τους δὲν ἦταν καλό, γιὰ νὰ συνηθίζουν στὴν κακοπέρασι τοῦ πολέμου. Τὸ κυριώτερο φαγητό τους ἦταν ὁ μέλας ζωμὸς (ζουμὶ ἀπὸ κρέας χοιρινὸ μὲ αἵμα, ξύδι καὶ ἀλάτι).

3) "Οταν ἐγεννιόταν ἕνα παιδί ἡ μητέρα του τὸ ἐπήγαινε στοὺς Ἐφόρους. Αὐτοὶ τὸ ἔξήταζαν καὶ ἀν τὸ εὕρισκαν γερὸ τὸ ἔδιναν πάλι γιὰ νὰ τὸ μεγαλώσῃ ἔως τὰ ἐπτά του χρόνια. "Αν ὅμως ἦταν φιλάσθενο καὶ καχεκτικὸ τότε τὸ ἐθεωροῦσαν ἄχρηστο καὶ τὸ ἔρριχναν μέσα σὲ μιὰ χαράδρα τοῦ Ταῦγέτου, τὸν Καιάδα.

Τὰ γερὰ παιδιὰ οἱ Σπαρτιάτισσες τὰ εἶχαν μαζὶ τους, ὥσπου νὰ γίνουν ἐπτὰ χρονῶν καὶ ἐπειτα τὰ παρέδιδαν στὸ κράτος. Αὐτὸ τὰ ἐμεγάλωνε καὶ τὰ ἀνέτρεψε ὅλα μαζὶ σὰν στρατιῶτες. Τὰ συνήθιζε σὲ αὐστηρὴ πειθαρχία. Ἐμάθαιναν δλίγα γράμματα, γυμναστική, πατριωτικὰ

· Οπλίτης Σπαρτιάτης

τραγούδια και χορό, τὸν πυρείχιο χορό. Γιὰ νὰ συνηθίσουν οτὴν σκληραγωγία ἐφοροῦσαν ἔνα λεπτὸ φόρεμά, τὸ ἕδιο ὅλο τὸ χρόνο, και ἐκοιμοῦντό ἐπάνω σὲ καλάμια κομμένα ἀπὸ τὸν Εὐρώτα ποταμό.

Ἐμάθαιναν νὰ σέβωνται τοὺς μεγαλυτέρους των, νὰ ἀγαποῦν τὴν πατρίδα τους περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο και νὰ δίνουν γι' αὐτή και τὴν ζωή τους ἀκόμη.

Και τὰ κορίτσια τους μὲ τὸν ἕδιο τρόπο τὰ ἀνέτρεφαν. Τὰ ἐσκληραγωγοῦσαν, τὰ ἐγύμναζαν και τὰ ἐμόρφωνὰν γιὰ νὰ γίνουν καλές μητέρες και ἄξιες Σπαρτιάτισσες. Τόσο καλὸ φρόνημα εἶχαν, ὥστε ὅταν ἐμεγάλωναν και ἐγίνονταν μητέρες και ἔστελναν τὰ παιδιά τους στὸν πόλεμο, τοὺς ἔδιναν τὴν ἀσπίδα και τοὺς ἔλεγαν: «*H τὰν ἦ ἐπὶ τὰς*». Δηλ. ἦ νὰ φέρης τὴν ἀσπίδα σου νικητῆς ἢ νὰ σὲ φέρουν νεκρὸ ἐπάνω σ' αὐτή».

Β'. Νόμοι γιὰ τὴν Διοίκησι τοῦ Κράτους

1) Τὸ κράτος τῆς Σπάρτης εἶχε δύο βασιλεῖς. Ο πρῶτος ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ και ὁ δεύτερος ἐδιοικοῦσε τὶς ἄλλες ὑπηρεσίες.

2) "Ολοι οἱ Σπαρτιάτες ποὺ εἶχαν συμπληρώσει τὰ τριάντα (30) τους χρόνια ἀπότελοῦσαν τὴν Ἐκκλησία τοῦ Δήμου ποὺ ἐλέγόταν Ἀπέλλα. Ἡταν μιὰ συνέλευσι τοῦ λαοῦ ποὺ ἐγινόταν στὴν ἀγορὰ και ἔργο της ἦταν νὰ ἐκλέγῃ τοὺς πέντε ἐφόρους και τὴν Γερουσία. Η Ἀπέλλα ἐψήφιζε ἢ κατεψήφιζε τοὺς νόμους ποὺ ἐτοίμαζε ἢ Γερουσία.

3) Στὶς συνελεύσεις της ἡ Ἀπέλλα ἐξέλεγε τοὺς πέντε ἐφόρους ποὺ εἶχαν πάρα πολλὰ δικαιώματα. Ήμποροῦσαν νὰ δικάσουν και τοὺς Βασιλεῖς ἀκόμη. Οἱ πέντε ἐφόροι ἐξελέγονταν γιὰ ἔνα χρόνο μόνο.

4) Η Ἐκκλησία τοῦ Δήμου — ἡ Ἀπέλλα — ἐξέλεγε και τὴν Γερουσία, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν 28 γέροι ἀπὸ τοὺς πιὸ καλοὺς ἀρχοντες ποὺ εἶχε ἡ Σπάρτη. Οἱ γέροι αὐτοὶ ἦσαν μεγαλύτεροι.

ἀπὸ 60 χρονῶν καὶ διωρίζονταν γιὰ ὅλη τους τὴν ζωή. Ἡσαν δηλ. ἵσόβιοι. Ἡ Γερουσία ἐψήφιζε τοὺς νόμους καὶ ἐτιμωροῦσε αὐτοὺς ποὺ δὲν τοὺς ἔκτελοῦσαν.

Γ'. Νόμοι γιὰ τὶς περιουσίες

Ο Λυκοῦργος ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὶς περιουσίες τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ Σπαρτιατικὴ γῆ ἔχωρίσθηκε σὲ τόσα μερίδια, ὃσες ἦταν καὶ οἱ οἰκογένειες τῆς Σπάρτης. Κάθε οἰκογένεια ἐπῆρε τὸν κλῆρο της. Ἡταν δικός της, ἀλλὰ δὲν εἶχε δικαιώμα νὰ τὸν πωλήσῃ, γιὰ νὰ μὴ συγκεντρώνεται ἡ γῆ σὲ χέρια διλίγων. Τὴν γῆ δὲν τὴν ἐκαλλιεργοῦσαν οἱ Σπαρτιάτες, ἀλλὰ οἱ εἴλωτες, γιατὶ δουλειὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἦταν ἡ ἔξασκησί τους στὸν πόλεμο. Κατήργησε τὰ χρυσᾶ νομίσματα γιὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν φιλαργυρία καὶ ἔκοψε ἀλλὰ μὲ μικρὴ ἀξία, σιδερένια καὶ βαρειά.

Μ' αὐτοὺς τοὺς νόμους ἡ Σπάρτη ἔγινε δυνατὸ καὶ ἀνίκητο κράτος. "Ολοι οἱ Σπαρτιάτες ἀγαποῦσαν τὴν πατρίδα τους καὶ ἐθυσίαζαν τὴν ζωή τους γι' αὐτήν. "Αν ἐτύχαινε ποτὲ νὰ δειλιάσῃ κανεὶς στὸν πόλεμο ἢ νὰ κάμη καμμιὰ κακὴ πρᾶξι μέσα στὴν Σπάρτη, ὅλοι τὸν ἀπέφευγαν καὶ δὲν τὸν ἔχαιρετοῦσε κανεὶς.

"Οταν δὲ Λυκοῦργος ἔβαλε αὐτοὺς τοὺς νόμους, ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ πάλι γιὰ ξένες χῶρες. Ἐκάλεσε ὄμως τοὺς Σπαρτιάτες καὶ τοὺς ὥρκισε ὅτι θὰ κρατήσουν τοὺς νόμους του, ὥσπου νὰ γυρίσῃ. Γιὰ νὰ εἶναι μάλιστα ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς κρατήσουν παντοτινά, ἔφυγε καὶ δὲν ἐπέστρεψε. Ἔπειθανε σὲ ξένη χώρα, στὴν Κρήτη.

11. Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (743 - 724 π.Χ.)

Μὲ τοὺς νόμους τοῦ Λυκοῦργου οἱ Σπαρτιάτες ἐδημιούργησαν κράτος δυνατό. Ἐπειδὴ ἥσαν καλοὶ πολεμιστές, ἐζητοῦσαν εὔκαιρία νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τῶν γειτόνων τους καὶ νὰ κατακτήσουν τὶς χῶρες τους.

Δυτικὰ τῆς Λακωνίας εύρισκόταν τὸ κράτος τῶν Μεσσηνίων. Ὁ τόπος τους ἦταν πολὺ εύφορος καὶ πλούσιος. Οἱ Σπαρτιάτες ἐσκέ-

φθησαν νὰ ὑποδουλώσουν τοὺς Μεσσηνίους καὶ ἀνέμεναν ἀφορμὴ γιὰ νὰ τοὺς κηρύξουν τὸν πόλεμο. Ἡ ἀφορμὴ δὲν ἔργησε νὰ δοθῇ.

"Ἐνας ὥραῖος καὶ περίφημος ναὸς τῆς θεᾶς Ἀρτεμῆς ἦταν χτισμένος ἀνάμεσα στὴν Λακωνία καὶ Μεσσηνία. Ἐκεῖ ἐμαζεύονταν μιὰ φορὰ τὸν χρόνο καὶ ἐλάτρευαν τὴν θεὰ Μεσσήνιοι καὶ Σπαρτιᾶτες μαζὶ καὶ ἔκαναν μεγάλο πανηγύρι. Σὲ ἔνα τέτοιο πανηγύρι λίγοι ἀμυαλοὶ νέοι Μεσσήνιοι, ὡρμησαν καὶ ἀρπάξαν τὰ κορίτσια τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐφόνευσαν τὸν Βασιλέα τους. Αὐτὸς βέβαια ἦταν μεγάλη προσβολὴ γιὰ τοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ ἀμέσως ἀπεφάσισαν νὰ τιμωρήσουν τοὺς Μεσσηνίους.

Τὸν ἕδιο χρόνο τοὺς ἐκήρυξαν τὸν πόλεμο καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐνίκησαν σὲ πολλὲς μάχες, τοὺς κατεδίωξαν μέσα στὴν Μεσσηνία καὶ τοὺς ἔκλεισαν στὸ φρούριο τῆς Ἰθώμης. Οἱ Μεσσήνιοι εύρεθηκαν σὲ πολὺ δύσκολη θέσι καὶ γι' αὐτὸς ἔστειλαν καὶ ἐρώτησαν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν τί πρέπει νὰ κάμουν γιὰ νὰ σωθοῦν. Τὸ μαντεῖο τοὺς ἀπήντησε ὅτι γιὰ νὰ νικήσουν τοὺς Σπαρτιᾶτες ἔπρεπε νὰ θυσιάσουν μιὰ κόρη ἀπὸ βασιλικὴ γενιὰ (βασιλοπούλα).

Τότε ὁ φιλόπατρις βασιλεὺς τῶν Μεσσηνίων Ἀριστόδημος, χωρὶς καθόλου νὰ διστάσῃ, ἐθυσίασε τὴν μονάκριβη θυγατέρα του. Οἱ Μεσσήνιοι ἐπῆραν θάρρος, ὡρμησαν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν, τοὺς ἐνίκησαν, ἔπιασαν πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τὸν βασιλέα τους Θεόπομπο.

Σὲ λίγον καιρὸν ὅμως ἡ κατάστασι πάλι ἔχειροτέρευσε γιὰ τοὺς Μεσσηνίους. Ὁ Ἀριστόδημος, ἀπὸ μεγάλη λύπη γιὰ τὸν θάνατο τῆς κόρης του, ἐπέθανε ἐπάνω στὸν τάφο της. Οἱ Σπαρτιᾶτες ἐπετέθησαν τότε ἐναντίον Μεσσηνίων, τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ παραδοθοῦν. Ἀπὸ τότε οἱ Σπαρτιᾶτες ἐπῆραν τὴν ὥραία καὶ εὔφορη χώρα τῆς Μεσσηνίας καὶ τοὺς κατοίκους τῆς τοὺς ἔκαναν δούλους των. "Οσοι Μεσσήνιοι ἡμπόρευσαν ἔψυχαν γιὰ ζένες χῶρες. Ὁ πόλεμος αὐτὸς διήρκεσε εἴκοσι χρόνια, ἀπὸ τὸ 743-724 π.Χ.

12. Δεύτερος Μεσσηνιακός πόλεμος (645 - 628 π.Χ.)

Ἐπέρασαν πολλὰ χρόνια, περίπου ἔγδοντα, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ οἱ Μεσσήνιοι ἔγιναν δοῦλοι τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ ζωὴ τους ἦταν μαύρη καὶ φρικτή, ὅπως εἶναι πάντα ἡ ζωὴ τῆς σκλαβιᾶς. Δὲν ἔχασαν ὅμως ποτὲ τὴν ἐλπίδα καὶ μέσα στὶς καρδιές τους σιγόκαιγε ἡ φλόγα τῆς ἐλευθερίας.

Ἐνας γενναῖος ἄνδρας τῶν Μεσσηνίων, ὁ Ἀριστομένης, ἔδωσε θάρρος στοὺς συμπατριώτες του, τοὺς προετοίμασε γιὰ τὸν πόλεμο καὶ ἐκήρυξε ἐπανάστασι ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτες, ἐλευθέρωσε τὴν πατρίδα του καὶ τοὺς κατεδίωξε μέχρι τὴν Σπάρτη. Ἡταν τόσο τὸ θάρρος του, ὥστε ἔνα βράδυ ἐμπῆκε μέσα στὴν πόλι καὶ ἐκρέμασε στὸν ναὸ τῆς Χαλκιοίκουν Ἀθηνᾶς μίαν ἀσπίδα ποὺ εἶχε ἐπάνω γραμμένη τὴν παρακάτω ἀφιέρωσι:

«Ο Ἀριστομένης ἀφιερώνει τὴν ἀσπίδα αὐτὴ στὴν Ἀθηνᾶ, ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν Σπαρτιατῶν».

Τὴν ἀλλη ἡμέρα, βλέποντας οἱ Σπαρτιάτες τὴν ἀσπίδα, ἐταράχθησαν καὶ δὲν ἤξεραν τί πρέπει νὰ κάμουν. Ἔστειλαν στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν καὶ ἐρώτησαν νὰ μάθουν τὴν θέλησι τῶν θεῶν. Τὸ μαντεῖο ἀπήντησε ὅτι θὰ σωθοῦν, ἐὰν δεχθοῦν σὰν ἀρχηγό τους ἔναν Ἀθηναῖο στρατηγό.

Ἔστειλαν πρέσβεις ἀμέσως στὴν Ἀθήνα καὶ παρεκάλεσαν νὰ τοὺς στείλουν ἔνα στρατηγό. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, οἱ ὅποιοι δὲν συμπαθοῦσαν καθόλου τοὺς Σπαρτιάτες, γιὰ νὰ τοὺς περιπαίξουν τοὺς ἔστειλαν ἔναν κουτσὸ ποιητή, τὸν Τυρταῖο.

Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ ἀνθρωπὸς ἔκαμε τὸ θαῦμα του. Μὲ τὰ φλογερὰ πολεμικά του τραγούδια, ἐνθουσίασε τοὺς Σπαρτιάτες καὶ τοὺς ἔγέμισε ἐλπίδα καὶ θάρρος.

Τραγουδῶντας τὰ ποιήματα τοῦ Τυρταίου καὶ μάλιστα ἔνα ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἔλεγε:

«Τί τιμή στὸ παλληνάρι,
δταν πρῶτο στὴ φωτιὰ
σκοτωθῆ γιὰ τὴν πατρίδα
μὲ τὴν σπάθα στὴ δεξιά...»

ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Μεσσηνίων, τοὺς ἐνίκησαν καὶ συνέλαβαν πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ μαζὶ μ' αὐτοὺς καὶ τὸν Ἀριστομένη, τὸν ὃποῖο ἔρριξαν στὸν Καιάδα. Ὁ γενναῖος ὅμως αὐτὸς ἀνδρας δὲν ἐσκοτώθηκε. Στὸ φοιβερὸ ἐκεῖνο βάραθρο, ποὺ χωρὶς ἄλλο τὸν περίμενε ἔνας σκληρὸς θάνατος, ἔτυχε νὰ ἴδῃ μία ἀλεποῦ ποὺ προσπαθοῦσε νὰ χορτάσῃ τὴν πεῖνα της. Ἀντελήφθη ὅτι κάποια εἴξοδος ὑπῆρχε σ' ἐκεῖνο τὸ βάραθρο καὶ ἀκολουθῶντας τὴν ἀλεποῦ ἐβγῆκε ἀπὸ μία μικρὴ τρύπα καὶ ἐσώθη.

Ἡ χαρὰ τῶν Μεσσηνίων ἦταν ἀφάνταστα μεγάλη καὶ ἔχοντας ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δεξασμένο ἀρχηγό τους συνέχισαν τὸν πόλεμο. Μὰ δὲ Τυρταῖος εἶχε δριστικῶς μεταβάλει τὴν κατάστασι. Οἱ Μεσσήνιοι ἐνικήθησαν καὶ ἡ ὅμορφη Μεσσηνία κατεκτήθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν.

Οἱ Ἀριστομένης ἔφυγε γιὰ ἔνες χῶρες, ὃπου καὶ τελικὰ ἐπέθανε. Πολλοὶ Μεσσήνιοι ἐγκατέλειψαν τὴν σκλαβωμένη πατρίδα τους καὶ ἐπῆγαν στὴν Σικελία, ὃπου ἔκτισαν τὴν πόλιν Μεσσήνη, ἡ ὃποία εἶναι καὶ σήμερα μία μεγάλη πόλι.

Ο δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος διήρκεσε 17 χρόνια, ἀπὸ τὸ 645-628 π. Χ. Μετὰ τοὺς νικηφόρους αὐτοὺς πολέμους της, ἡ Σπάρτη ἔγινε τὸ ἰσχυρότερο κράτος τῆς Πελοποννήσου καὶ συνένωσε ὅλα τὰ Πελοποννησιακὰ κράτη ὑπὸ τὴν ἀρχηγία της.

13. Ἡ Ἀθήνα καὶ ὁ βασιλεὺς Κόδρος

Στὴν Ἀττικὴ γῆ, σὲ ἔνα θαυμάσιο κλῖμα καὶ διαυγέστατο οὐρανό, ἀπ' τὰ πανάρχαια χρόνια εἶναι χτισμένη μία ὅμορφη καὶ δοξασμένη πόλιτεία: ἡ Ἀθήνα. Λέγουν ὅτι τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ ἐχάρισε ἡ θεὰ τῆς σοφίας Ἀθηνᾶ καὶ γι' αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι ἐλά-

τρευσαν περισσότερο τὰ γράμματα, τὶς καλές τέχνες καὶ τὴν σοφία.

Τὴν Ἀθήνα, ὅπως γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν Μυθιογία μας, τὴν ἐμεγάλωσε δὲ ἡρωας τῆς Ἀττικῆς Θησέας, ὁ ὄποιος συνεκέντρωσε τοὺς κατοίκους τῶν γύρω χωριῶν κοντά στὴν Ἀκρόπολι τῆς Ἀθήνας καὶ ἀπὸ τότε ἡ πόλις ἀνεπτύχθηκε, προώδευσε καὶ ἐδέξασθηκε.

Κατὰ τὸ 1000 περίπου π.Χ. στὴν Ἀθήνα ἦταν Βασιλεὺς ὁ Κόδρος. Ἀνθρωπος δραστήριος καὶ μυαλωμένος ποὺ ἀγαποῦσε πολὺ τὴν πατρίδα του. Τὸ κράτος του ἦταν δυνατό, μεγάλο καὶ προωδευμένο. Οἱ Σπαρτιάτες, σὰν ἔγ.ναν κύριοι ὅλης τῆς Πελοποννήσου, ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβουν καὶ τὴν Ἀθήνα. Δὲν εἶχαν βέβαια λόγους σοβαρούς, ἀλλά, ὅπως εἴπαμε, ἡ κάθε πόλι τότε εἶχε τὸ δικό της κράτος καὶ τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ ἐφρόντιζε γιὰ τὸ δικό του συμφέρον καὶ ἥθελε νὰ μεγαλώσῃ σὲ βάρος τοῦ ἄλλου.

Οἱ Σπαρτιάτες, λοιπόν, ἐτοίμασαν μεγάλο στρατὸ καὶ ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῆς Ἀθήνας. Ἐπέρασαν τὴν Κόρινθο καὶ τὰ Μέγαρα καὶ ἔφτασαν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι, βλέποντας τοὺς Σπαρτιάτες στρατοπεδευμένους ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι τους, ἐφοβήθησαν πολὺ καὶ ἔστειλαν καὶ ἐρώτησαν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν τί πρέπει νὰ κάμουν γιὰ νὰ σωθοῦν. Τὸ μαντεῖο ἀπήντησε ὅτι θὰ νικήσῃ ἐκεῖνο τὸ κράτος ποὺ διαστελέψει τὸ σκοτωθῆ. Τὸν χρησμὸ αὐτὸ τοῦ μαντείου τὸν ἔμαθαν καὶ οἱ Σπαρτιάτες καὶ διέταξαν τοὺς στρατιῶτες τους νὰ προσέξουν καλὰ μὴ τυχὸν καὶ σκοτώσουν τὸν βασιλέα τῆς Ἀθήνας, τὸν Κόδρο.

Τότε δὲ Κόδρος ἐσκέφθηκε ἀμέσως νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του θυσιάζοντας τὸν ἑαυτό του. Ἐντύθηκε παλιὰ ροῦχα ξυλοκόπου, ἐφορτώθηκε κι' ἔνα τσεκούρι στὸν ὕμο καὶ ἐβγῆκε ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, σ' ἔνα δάσος κοντά στὸ στρατόπεδο τῶν Σπαρτιατῶν, γιὰ νὰ κόψῃ δῆθιν ξύλα. Ἐκεῖ τὸν ἐύρηκαν οἱ στρατιῶτες τῶν Σπαρτιατῶν. Κάποιος ἀπ' αὐτοὺς ἥθέλησε νὰ τὸν διώξῃ, μὰ δὲ Κόδρος ἐπίτηδες τοῦ ἀντιστάθηκε καὶ ὁ Σπαρτιάτης ποὺ ἐθύμωσε τὸν ἐσκότωσε.

Τὴν ἄλλη ἡμέρα οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ἀπεσταλμένους στὸ Σπαρτιατικὸ στρατόπεδο καὶ ἐζήτησαν τὸν σκοτωμένο βασιλέα

τους. Οι Σπαρτιάτες μαθαίνοντας πώς ὁ νεκρὸς ἦταν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων, ἐθυμήθηκαν τὸν χρησμὸν τοῦ μαντείου καὶ ἐτρομάξαν. Ἐπῆραν τὸν στρατό τους καὶ ἔφυγαν γιὰ τὴν Σπάρτη.

Ἐτσι ἡ Ἀθήνα ἐσώθηκε. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔκλαψαν τὸν καλὸν καὶ φιλοπάτριδα βασιλέα τους ποὺ ἐσκοτώθηκε μὲ τὴν θέλησί του, γιὰ νὰ σώσῃ τὸ κράτος του καὶ τὸν ἔθαψαν μὲ πολλὲς τιμές.

14. Οἱ ἐννέα ἄρχοντες καὶ οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντα

Ο θάνατος τοῦ βασιλέα Κόδρου ἐλύπησε πάρα πολὺ τοὺς Ἀθηναίους, γιατὶ ἦταν σοφὸς βασιλεὺς, φιλόπατρις καὶ δίκαιος, καὶ ἐδιοικοῦσε τὸ κράτος του μὲ μεγάλην ίκανότητα. Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ νὰ τιμήσουν τὸν Κόδρο, ἀπεφάσισαν νὰ μὴν κάμουν πλέον ἄλλο βασιλέα καὶ τὴν ἔξουσία ἀνέθεσαν σὲ διάφορους ἄρχοντες.

Διώρισαν λοιπὸν ἐννέα ἄρχοντες ἀπὸ τὴν τάξι τῶν εὐγενῶν, οἱ ὅποιοι ἐμοιράσθηκαν τὴν ἔξουσία καὶ ἐδιοικοῦσαν τὸ κράτος. Ἡ διοίκησι τοῦ κράτους ὅμως ἦταν κακή, διότι οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἐκυβερνοῦσαν ὅπως ἤθελαν αὐτοί, χωρὶς νόμους. Ἐρρύθμιζαν τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα καὶ ἐπέβαλλαν ποινὲς κατὰ τὴν κρίσι τους καὶ ὅπως συνέφερε μόνο στὴν τάξι τῶν εὐγενῶν.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὁ λαὸς δὲν ἦταν καθόλου εὐχαριστημένος καὶ ἔκαμεν σύνεχῶς ταραχές. Τότε οἱ εὐγενεῖς ἀνέθεσαν στὸν Δράκοντα νὰ γράψῃ νόμους μὲ τοὺς ὅποιους θὰ ἐδιοικεῖτο καλύτερα τὸ κράτος καὶ θὰ ἀνεκουφίζετο ὁ λαός. Πράγματι, ὁ Δράκοντας ἔγραψε νόμους, τοὺς ὅποιους ἐχάραξε ἐπάνω σὲ πέτρινες πλάκες καὶ τὶς ἔβαλε στὴν ἀγορὰ γιὰ νὰ τὶς βλέπουν ὅλοι. Οἱ νόμοι ὅμως τοῦ Δράκοντα ἦσαν πολὺ αὐστηροὶ καὶ ἔλεγαν ὅτι εἶναι γραμμένοι μὲ αἷμα. Καὶ σήμερα ἀκόμη, ὅταν ἔνας νόμος εἶναι πολὺ αὐστηρός, λέμε: «Δράκοντειος νόμος».

Δυστυχῶς καὶ μὲ τοὺς νόμους αὐτοὺς ἡ κατάστασι τῆς Ἀθήνας δὲν ἐβελτιώθη. Οἱ ταραχές καὶ οἱ ἐπαναστάσεις συνεχίζονταν, ὥσπου οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέθεσαν στὸν Σόλωνα νὰ διευθύνῃ τὸ κράτος καὶ νὰ βάλῃ καλύτερους νόμους.

15. Ο Σόλωνας

‘Ο Σόλωνας ἦταν ἔνας μορφωμένος, γνωστικὸς καὶ πολυταξιδεύμένος Ἀθηναῖος, ἀπὸ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια. Ἀπὸ μικρὸς ἦταν πολὺ ἔξυπνος καὶ ἔδειχνε πώς θὰ γινόταν μεγάλος ἀνθρωπος. Ὁ πατέρας του ἦταν ἐμπόρος καὶ τὸν εἶχε στείλει σὲ πολλὲς χῶρες γιὰ διάφορες ὑποθέσεις του. Ἔτσι ὁ Σόλωνας εἶδε καὶ ἔμαθε πολλὰ πράγματα, γιὰ τὴν ζωὴν καὶ γιὰ τοὺς νόμους τῶν ἔνων κρατῶν. Ὁ Σόλωνας εἶναι ἔνας μεγάλος νομοθέτης καὶ ἔνας ἀπὸ τοὺς ἐπτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαιότητος.

Τέτοιος ὅπως ἦταν ὁ Σόλωνας, μὲ πολλὴ σοφία καὶ πολλὴ φιλοπατρία, δὲν ἡμποροῦσε παρὰ νὰ ὠφελήσῃ τὴν πατρίδα του. Καὶ τὴν ὠφέλησε πρῶτα πολὺ μὲ τὴν παρακάτω πρᾶξι του:

Κάποτε οἱ Μεγαρεῖς ἔκαμαν πόλεμο μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνικήθηκαν καὶ οἱ Μεγαρεῖς τοὺς ἐπῆραν τὸ ὡραῖο νησί τους τὴν Σαλαμῖνα. Πολλὲς φορὲς ὕστερα ἐπολέμησαν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τῶν Μεγαρέων, γιὰ νὰ πάρουν πίσω τὴν Σαλαμῖνα, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ κατορθώσουν. Οἱ Μεγαρεῖς ὅλες τὶς φορὲς τοὺς ἐνίκησαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἔπαθαν πολλὲς καταστροφὲς μὲ τοὺς πολέμους αὐτούς, ἔκαμαν νόμο νὰ θανατώνεται ἀμέσως ὅποιος θὰ ἔλεγε νὰ ἔχαναπολεμήσουν γιὰ νὰ πάρουν τὴν Σαλαμῖνα.

‘Ο Σόλωνας ὅμως δὲν ἡμποροῦσε νὰ βλέπῃ τὴν Σαλαμῖνα σκλαβωμένη. Ἐπονοῦσε ἡ ψυχὴ του, ποὺ ἦταν ὑπερήφανη καὶ πατριωτική. Γιὰ πόλεμο βέβαια δὲν ἐτολμοῦσε νὰ ὀμιλήσῃ, γιατὶ ὁ νόμος τὸ ἀπηγόρευε. Ἐσκέφθηκε τότε νὰ κάμη τὸν τρελλό. Μία ἡμέρα, ντυμένος μὲ ἔνα παράξενο καὶ ἀστεῖο τρόπο, κατέβηκε στὴν Ἀθηναϊκὴ ἀγορὰ καί, ὅταν ἐμάζεύθηκε γύρω του πολὺς λαός, εἶπε πολλὰ πατριωτικὰ λόγια καὶ ἀπήγγειλε ἔνα ἔνθουσιαστικὸ πατριωτικὸ ποίημα. Τόσο συγκινήθηκαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὡστε ἐπῆραν ἀμέσως τὰ ὅπλα τους, ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Μεγαρέων, τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἔλευθέρωσαν τὴν Σαλαμῖνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι, βέβαια, ἐκατάλαβαν ὅτι ὁ Σόλωνας σκόπιμα ἔκαμε

τὸν τρελλό, γιὰ νὰ τοὺς συγκινήσῃ. Ἐγάρηκαν πολὺ ποὺ ἔξαναπῆραν τὴν Σαλαμῖνα καὶ ἀπὸ τότε ἀγαποῦσαν καὶ ἐθαύμαζαν περισσότερο τὸν Σόλωνα.

16. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα

"Οταν οἱ συμπατριῶτες του τὸν ἔξελεξαν ἄρχοντα καὶ τοῦ ἀνέθεσαν νὰ διοικήσῃ αὐτὸς τὸ κράτος, ὁ Σόλωνας ἐδέχθηκε κι' ἔφτιαξε τοὺς παρακάτω νόμους:

1. Ἐπειδὴ τότε πολλοὶ φτωχοὶ ἔχρωστοῦσαν χρήματα στοὺς πλουσίους καὶ ὅταν δὲν εἶχαν νὰ πληρώσουν ἐγίνονταν δοῦλοι τους, ὁ Σόλωνας ἔσβησε ὅλα τὰ χρέη καὶ ἀπηγόρευσε νὰ γίνωνται οἱ ἀνθρωποι δοῦλοι γιὰ τὰ χρέη τους. Ὁ νόμος αὐτὸς ἀνομάσθηκε σεισάχθεια κι' ἦταν ὁ σπουδαιότερος.

2. Ἐχώρισε τοὺς Ἀθηναίους σὲ 4 τάξεις, ἀνάλογα μὲ τὸ εἰσόδημά τους. Αὐτὲς ἦσαν:

α'. Οἱ πεντακοσιομέδιμνοι. Αὐτοὶ ποὺ ἀπὸ τὰ κτήματά τους ἔπαιρναν κάθε χρόνο 300-500 μεδίμνους καρπό. ("Ἐνας μέδιμνος ἔζυγιζε 36 ὀκάδες"). Απ' αὐτοὺς ἔβγαιναν οἱ ἄρχοντες τοῦ κράτους.

β'. Οἱ τριακοσιομέδιμνοι ἢ ἴππεῖς. Εἶχαν εἰσόδημα 200—300 μεδίμνους καὶ ἔτρεφαν ἔνα πολεμικὸ ἄλογο.

γ'. Οἱ διακοσιομέδιμνοι ἢ ζευγῖτες. Εἶχαν εἰσόδημα 100—200 μεδίμνους καὶ ἡμποροῦσαν νὰ τρέφουν ἔνα ζευγάρι βόδια.

δ'. Οἱ θῆτες. Εἶχαν εἰσόδημα ως 100 μεδίμνους, δὲν ἐπλήρωναν φόρους καὶ δὲν ὑπηρετοῦσαν στρατιῶτες.

3. Καθιέρωσε τὴν Ἔκκλησία τοῦ Δῆμου. Ἡταν ἡ συνέλευσι ὅλων τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ 20 χρονῶν καὶ ἐπάνω καὶ εἶχε τὴν πιὸ μεγάλη ἔξουσία. Ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντες, ἐψήφιζε ἢ ἀπέρριπτε τοὺς νόμους, ἔβαζε τοὺς φόρους καὶ ἀπεφάσιζε γιὰ πόλεμο.

4. Ἐκαμε τὴν Βουλή, ποὺ ἔργο της ἦταν νὰ συντάσσῃ τοὺς νόμους τοῦ κράτους. Τὴν Βουλὴ τὴν ἀποτελοῦσαν 400 βου-

λευτές πού τοὺς ἐξέλεγε ὁ λαὸς κάθε χρόνο (ἐκατὸ ἀπὸ κάθε τάξι).

5. Ἐσύστησε τὸ δικαστήριο τοῦ Ἀρείου Πάγου. Αὐτὸ εἶχε τὴν ἀνώτερη δικαστικὴ ἐξουσία τῆς Ἀθήνας.

6. "Ωρισε ὅπως ὄλοι οἱ Ἀθηναῖοι, γιὰ νὰ ἔχουν τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτη καὶ τὴν προστασία τοῦ νόμου, πρέπει νὰ ἐργάζωνται. Οἱ ἄνεργοι ἐτιμωροῦντο.

7. Ἐφρόντισε γιὰ τὴν μόρφωσι τῶν παιδιῶν καὶ τὴν ἀνατροφή τους στὸ σχολεῖο καὶ στὸ σπίτι. Ἡ μόρφωσι καὶ ἡ γύμνασι ἦταν ὑποχρεωτικές.

Τοὺς καλοὺς αὐτοὺς νόμους τοῦ Σόλωνα, οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐδέχθησαν πρόθυμα καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ τοὺς σεβασθοῦν. Πραγματικά, μὲ τοὺς νόμους αὐτοὺς ἀρχισαν νὰ ζοῦν καλὰ καὶ τὸ κράτος τους νὰ προοδεύῃ. "Επειτα ὁ Σόλωνας ἔφυγε πάλι γιὰ ξένα μέρη.

17. Κροῖσος καὶ Σόλωνας

Πηγαίνοντας ἀπὸ χώρα σὲ χώρα, ὁ Σόλωνας ἔφθασε καὶ στὴ Λυδία, μία πλούσια χώρα βαθειὰ στὴ Μ. Ἀσία. Στὴν πρωτεύουσα αὐτῆς τῆς χώρας, στὶς Σάρδεις, μέσα σ' ἓνα παλάτι μεγάλο, ὁμορφοκτισμένο καὶ ντυμένο στὰ χρυσαφικά, ἔμενε ὁ βασιλεὺς αὐτῆς τῆς χώρας, ὁ Κροῖσος. Ὁ πλοῦτος τοῦ Κροίσου ἦταν ἀμύθητος καὶ ἔθεωρεῖτο ὁ πλουσιώτερος ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ σήμερα ἀκόμη, ἀν θέλουμε νὰ δείξουμε ὅτι ἔνας ἄνθρωπος ἔχει πολλὰ πλούτη, λέμε: «Αὐτὸς εἶναι Κροῖσος».

Ο Κροῖσος, ποὺ ἔθεωροῦσε τὸν ἔαυτό του πολὺ εὔτυχισμένο, ὅταν ἔμαθε ὅτι ἔφθασε στὴν χώρα του ἔνας σοφὸς ἄνθρωπος, ὁ Σόλωνας, ἔστειλε καὶ τὸν ἐκάλεσε στὸ ἀνάκτορό του γιὰ νὰ τὸν φιλοξενήσῃ. Ἐκεῖ τοῦ ἔδειξε ὅλα τὰ πλούτη καὶ τ' ἀγαθά του. Τὸν ἐγύρισε σὲ ὅλο τὸ παλάτι. Τοῦ ἔδειξε τὰ χρυσαφικά του, τὰ ἀκριβά του ἔπιπλα, τὰ πολύτιμα στολίδια τοῦ παλατιοῦ του καὶ στὸ τέλος τὸν ἐρώτησε μὲ πολλὴ ὑπερηφάνεια:

— «Ξέρεις κανέναν ἄλλον ἄνθρωπο στὸν κόσμο, πιὸ εὔτυχισμένο ἀπὸ μένα;

‘Ο Σόλωνας ἥρεμα τοῦ ἀποκρίθηκε.

— «Ναί! Ξέρω ἐναν ἀνθρωπὸ πιὸ εὔτυχισμένο ἀπὸ σένα. Εἶναι δὲ Τέλλος δὲ Ἀθηναῖος. Αὐτὸς εἶχε πολὺ καλὰ καὶ μυαλωμένα παιδιά, ποὺ τοῦ ἔδιναν μεγάλη χαρὰ καὶ εὐχαρίστησι. Ἐχάρηκε μὲ τὰ παιδιά του καὶ εὐτύχησε στὴ ζωὴ καὶ οἱ θεοὶ τὸν ἀξίωσαν νὰ πεθάνῃ πολεμῶντας γιὰ τὴν πατρίδα του.

Στενοχωρημένος δὲ Κροῖσος ξαναρώτησε τὸν Σόλωνα:

— «Μήπως ξέρεις καὶ ἄλλον πιὸ εὔτυχισμένο ἀπὸ μένα;»

— «Ναί, ἀποκρίθηκε δὲ Σόλωνας. Ξέρω τὰ δυὸ παιδιὰ μιᾶς ιέρειας ἀπὸ τὸ Ἀργος. Τὸν Κλέοβι καὶ τὸν Βίτωνα. Κάποτε ἡ μητέρα τους ἐβιαζόταν νὰ πάη στὸν ναό, μὰ τὰ βόδια ποὺ θὰ ἔσερναν τὸ ἀμάξι της ἥσαν στὸ χωράφι. Τὰ παιδιά της, γιὰ νὰ τὴν εὐχαριστήσουν, ἔζεύτηκαν τὰ ἰδια στὸ ἀμάξι καὶ τὴν ἐπῆγαν στὸν ναό. Οἱ ἀνθρωποὶ ποὺ τοὺς εἰδαν ἐκαλοτύχιζαν τὴν μητέρα γιὰ τὰ καλὰ παιδιά της. Ἡ μητέρα τους τότε προσευχήθηκε στοὺς θεοὺς νὰ τὰ ἔχουν εὔτυχισμένα καὶ νὰ τοὺς δώσουν τὸ καλύτερο ἀγαθὸ τοῦ κόσμου. Πραγματικά, μὲ τὴν εὐχὴν τῆς μητέρας τους, τὰ δυὸ ἀδέλφια ἔκαναν πάρα πολλὲς καλὲς πράξεις γιὰ τὴν πατρίδα τους, τόσο στὸν πόλεμο ὅσο καὶ στὴν εἰρήνη. "Ολοι στὸ Ἀργος τὰ ἀγαποῦσαν καὶ τὰ ἐσέβονταν. Κανεὶς ποτὲ δεν εἶπε κακὸ λόγο γι' αὐτά. Κι' ἔτσι, ἐπέθαναν ἀγαπημένα ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ εὔτυχισμένα».

Τότε δὲ Κροῖσος λέει στὸν Σόλωνα:

— «Ωστε τὴν δική μου εὔτυχία τὴν θεωρεῖς μικρότερη ἀπὸ τὴν εὔτυχία αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων;»

Καὶ δὲ Σόλωνας τοῦ ἀπήντησε:

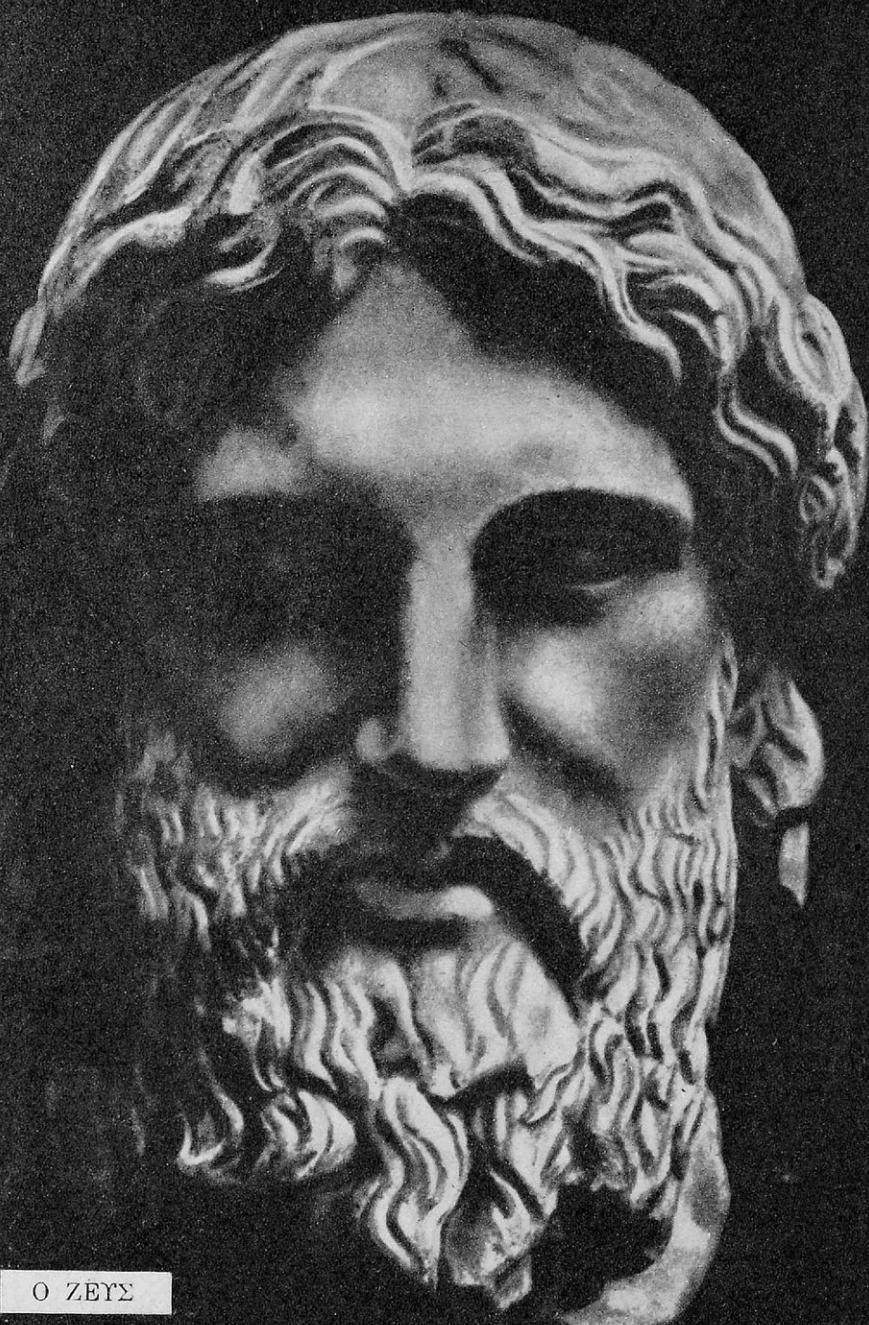
— «Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Δηλ. κανέναν ἀνθρωπὸ νὰ μὴ καλοτυχίζῃς, πρὶν νὰ δῆς τὸ τέλος του.

‘Ο Κροῖσος ἐθύμωσε μὲ τὴν ἀπάντησι αὐτὴ τοῦ Σόλωνα καὶ τοῦ ἐφέρθηκε μὲ ἀσχῆμο τρόπο. Δὲν ἐπέρασε ὅμως πολὺς καιρὸς καὶ τὸν ἐθυμήθηκε.

“Τσερα ἀπὸ χρόνια ὁ βασιλεὺς τοῦ γειτονικοῦ κράτους, ὁ Κῦρος τῆς Περσίας, ἐπολέμησε ἐναντίον τοῦ Κροίσου καὶ τὸν συ-

HIPPOCRATES

Ο ΖΕΥΣ

νέλαβε αἰχμάλωτο. 'Επειδὴ ἥθελε νὰ τὸν τιμωρήσῃ σκληρά, διέταξε νὰ τὸν κάψουν ζωντανό.

'Επάνω στὴν φωτιά, ὁ Κροῖσος, ἔθυμήθηκε τὰ σοφὰ λόγια τοῦ Σόλωνα, ἐκατάλαβε πόσο εἶχε δίκηο ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἀνθρώπος καὶ ἐφώναξε μὲ πολὺ παράπονο:

— «Σόλων! Σόλων! Σόλων!».

'Ο Κύρος, ποὺ τὸν ἀκούσει, ἐρώτησε νὰ μάθῃ τί ζητάει μὲ τὸ ὄνομα αὐτό. Τότε ὁ Κροῖσος τοῦ διηγήθηκε τὴν ἱστορία του μὲ τὸν Σόλωνα. 'Ακούοντας αὐτὰ ὁ Κύρος ἐσκέφθηκε ὅτι ἡμποροῦσε κι' αὐτὸς νὰ ἔχῃ τὴν ἴδια τύχη καὶ ἀπεφάσισε νὰ χαρίσῃ στὸν Κροῖσο τὴν ζωή του καὶ τοὺς θησαυρούς του.

"Ετσι ὁ Σόλωνας ἔσωσε μὲ τὰ σοφὰ του λόγια τὸν Κροῖσο καὶ ἐδίδαξε καὶ σ' αὐτὸν καὶ στὸν Κύρο, ὅτι ἡ εύτυχία δὲν εὑρίσκεται στὰ χρήματα, ἀλλὰ στὴν ἀρετὴ καὶ στὶς καλὲς πράξεις.

18. Ἰδιωτικὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων

'Ιδιωτικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων λέμε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο ζοῦν οἱ ἀνθρώποι στὸ σπίτι τους, τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο τρώγουν, τὰ ἔπιπλα καὶ τὰ σκεύη ποὺ χρησιμοποιοῦν, τὶς συνήθειες ποὺ ἔχουν στὴν χαρὰ καὶ στὴν λύπη, τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο ντύνονται καὶ ἄλλα.

Γιὰ νὰ γνωρίσωμε καλὰ τοὺς ἀρχαίους "Ἑλληνες, δὲν φτάνει νὰ ξέρωμε μόνο τὸ πολίτευμα, τοὺς νόμους, τοὺς βασιλεῖς καὶ κυβερνῆτες των. Θὰ γνωρίσωμε καλύτερα τοὺς προγόνους μας, καὶ γενικὰ τοὺς ἀρχαίους λαούς, ἀν μὲ ίδ.αίτερη προσοχὴ καὶ ἐνδιαφέρον μελετήσωμε καὶ τὴν Ἰδιωτικὴ τους ζωή. Τότε δὲν θὰ μᾶς φαίνονται σὰν παράξενα καὶ ἀλλόκοτα ὄντα, ἀλλὰ ἀνθρώποι ζωντανοὶ στὴν ἐποχή τους σὰν κι' ἔμπεις, μὲ σπίτια, μὲ οἰκογένεια, μὲ παιδιά, μὲ σχολεῖα, μὲ πανηγύρια καὶ γιορτές, μὲ ἀνάγκες, μὲ ώρισμένες συνήθειες—καλές καὶ κακές—μὲ ἐπαγγέλματα καὶ ἄλλες ἐκδηλώσεις, δῆποι οἱ ἀνθρώποι δὲν τῶν ἐποχῶν.

α) Κατοικία

Οι άρχαιοι "Ελληνες ἐκατοικοῦσαν σὲ σπίτια ὀρθογώνια (στενόμακρα κανονικά) μὲ ἐπίπεδη στέγη ἢ γυρτή ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο. ⁷ Ήσαν χωρισμένα σὲ δύο μέρη: τὸν «ἀνδρῶνα» καὶ τὸν «γυναικῶνα». Οἱ ἀνδρῶνας περιελάμβανε τὸ δωμάτιο ὑποδοχῆς τῶν ξένων, τὸ δωμάτιο τῶν συμποσίων καὶ ἄλλων ἀναγκῶν τοῦ οἰκογενειάρχου. Οἱ γυναικώνας περιελάμβανε τὸ δωμάτιο τοῦ ὑπνου, τῆς παρασκευῆς τῶν φαγητῶν καὶ τοῦ ἀργαλειοῦ. Αναλόγως τῆς οἰκογενείας ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα δωμάτια, ἀνώγεια ἢ κατώγεια, γιὰ τὴν φύλαξι τῶν ὅπλων καὶ θησαυρῶν, τῶν καρπῶν, τῆς τροφῆς τῶν ζώων καὶ ἄλλων πραγμάτων.

Τὸ σπίτι ἡταν φτιαγμένο ἀπὸ πέτρες, πλίθρες, σανίδια—ξύλινα δοκάρια—καὶ κεραμίδια. Τὸ πάτωμα ἡταν λιθόστρωτο καὶ τὰ νεώτερα χρόνια ἐγινόταν ψηφιδωτό. Στοὺς τοίχους τῶν σπιτιών οἱ ἀρχαῖοι συνήθιζαν νὰ ζωγραφίζουν ζῶα, καρπούς, ἀνθρώπους, πολεμικὲς σκηνὲς καὶ ἄλλα.

Τὰ σπίτια περιεβάλλοντο ἀπὸ μάνδρα, στὴν μία πλευρὰ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε δίφυλλη θύρα ποὺ ὠδηγοῦσε στὴν αὐλή. Στὸ κέντρο τῆς αὐλῆς ἡταν ὁ βωμὸς, ὃπου ἡ οἰκογένεια ἐτελοῦσε τὶς θυσίες. Γύρω-γύρω στὸ σπίτι πρὸς τὴν αὐλή, ὑπῆρχαν στοές στηριγμένες ἐπάνω σὲ στύλους (σὰν τὰ θολωτὰ ὑπόστεγα). Τὰ σπίτια ἦσαν κτισμένα πολὺ κοντά τὸ ἔνα στὸ ἄλλο. Πολλὲς φορὲς ἐστήριζονταν στὸν ἕδριο τοῖχο ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος.

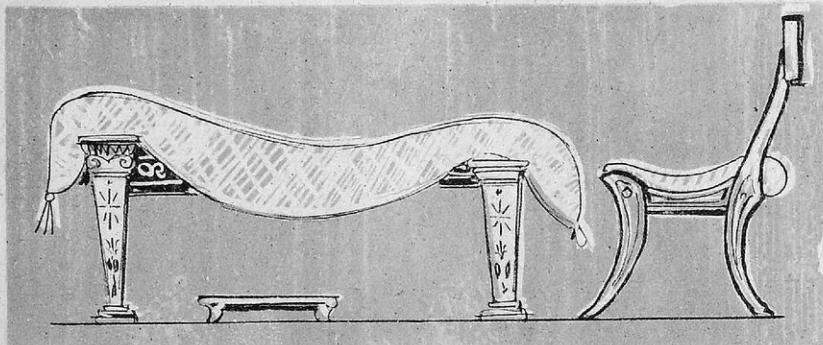
β) "Επιπλα καὶ σκεύη

Τὰ ἔπιπλα ποὺ ἐχρησιμοποιοῦσαν στὰ ἀρχαῖα σπίτια ἦσαν δίλιγα καὶ ἀπλᾶ. Γιὰ νὰ κάθωνται οἱ ἀνθρώποι εἶχαν χαμηλὰ σκαμνιά, ποὺ ἡ βάσι τους ἦταν πλεγμένη μὲ λουριὰ καὶ ἔκλειναν σὰν τὶς σημερινὲς πάνινες καρέκλες. Εἶχαν καὶ καρέκλες μὲ στηρίγματα στὸ πίσω μέρος. Καὶ τὶς ἑօρτες, γιὰ τὸν οἰκοδεσπότη καὶ

τούς ἐπισκέπτες, εἶχαν θρόνους μὲ στηρίγματα τῶν χεριῶν καὶ τῶν ποδιῶν (τὸ ὑποπόδιον).

“Ἐνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἔπιπλα ἦταν τὸ κρεβάτι, τὸ ὅποῖο ἐχρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὸν ὘πνο, γιὰ ἀπλῆ κατάκλισι (ξάπλωμα) καὶ γιὰ τὸ φαγητό. Ἐκάθονταν ξαπλωμένοι ἐπάνω στὸ κρεβάτι καὶ ἀπ’ ἐκεῖ ἔτρωγαν τὸ φαγητό τους, ποὺ ἦταν ἐπάνω σὲ χαμηλὸ τραπέζι (τετράγωνο ἢ στρογγυλό), τοποθετημένο πολὺ κοντά στὸ κρεβάτι. Εἶχαν ἀκόμη μέσα στὰ σπίτια πολλὰ ξύλινα κιβώτια, μέσα στὰ ὅποια ἐτοποθετοῦσαν τὰ ροῦχα καὶ ἄλλα πολύτιμα πράγματα.

Κάθε σπίτι εἶχε πολλὰ πιθάρια γιὰ τὸ κρασί, γιὰ τὸ λάδι,

Κάθισμα καὶ κρεβάτι.

γιὰ τὰ σῦκα καὶ τὰ ἄλλα τρόφιμα. Εἶχαν στάμνες, κάδους, ἀμφορεῖς (στενόλαιμα ἀγγεῖα μὲ πλατειὰ κοιλιὰ καὶ δύο λαβές-άντιά), τουλούμια καὶ πολλὰ ἄλλα, ποὺ χρησιμοποιοῦνται καὶ σήμερα ἀκόμη στὰ ἀγροτικὰ σπίτια.

Τὰ σπίτια ἐφωτίζονταν τὸ βράδυ μὲ δᾶδες, ποὺ ἤσαν βουτηγμένες σὲ ρετσίνη ἢ πίσσα καὶ κερί. Τὶς δᾶδες τὶς ἐκρατοῦσαν στὸ χέρι καὶ ἐπήγαιναν ἀπὸ τὸ ἔνα δωμάτιο στὸ ἄλλο ἢ τὶς ἐστέρεων σὲ ἔνα μέρος. Ἀργότερα ἐχρησιμοποιοῦσαν λύχνους - λυχνάρια—μὲ λάδι καὶ φυτίλι, δύοια σχεδόν μὲ τὰ σημερινὰ λυχνάρια τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν τῆς πατρίδας μας.

γ) Ἐνδύματα καὶ ὑποδήματα

Τὰ ἐνδύματα (φορέματα) τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦσαν ὅλιγα καὶ ἀπλᾶ. Ἡσαν δύο εἰδῶν: τὰ κυρίως ἐνδύματα ποὺ τὰ ἐφοροῦσαν στὸ γυμνὸ σῶμα τους, καὶ τὰ περιβλήματα ποὺ τὰ ἔρριχναν ἐπάνω τους. Ἐφοροῦσαν ἔνα κοντὸ χιτῶνα ἀπὸ μαλακὸ ὄφασμα μὲ μακρὺ ἡ κοντὸ μανίκι. Στὴν μέση τους ἔδεναν ζώνη καὶ ἐσήκωναν τὸν χιτῶνα ὅσο ἥθελαν γιὰ νὰ εὐκολύνωνται στὸ βάδισμα. Ἐπάνω ἀπὸ τὸν χιτῶνα οἱ ἄνδρες ἔρριχναν ἔνα μεγάλῳ τετράγωνῳ ὄφασμα—τὸ ἴματο—καὶ οἱ γυναικες τὸ ἀμπέχοντο καὶ τὸ πέπλο. Εἶχαν καὶ μερικὰ ἄλλα μικρότερα εἰδῆ φορεμάτων. Οἱ νέοι ἐφοροῦσαν χλαμύδα.

Στὸ κεφάλι οἱ ἀρχαῖοι "Ἑλληνες δὲν ἐφοροῦσαν τίποτε, μόνο οἱ ἐργατικοὶ καὶ οἱ ὁδοιπόροι ἐφοροῦσαν κάλυμμα—κουκούλα—ἀπὸ δέρμα ζώου, ἐνῶ οἱ γυναικες ἔρριχναν στὸ κεφάλι τους ἔνα λεπτότατο ὄφασμα μὲ πτυχώσεις.

Καὶ οἱ ἄνδρες καὶ οἱ γυναικες ἐπεριποιοῦντο πολὺ τὰ μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς των. "Ἄλλοι τὰ ἔκοβαν καὶ ἄλλοι ὅχι, ὅπως καὶ τὰ γένεια. Ὑπῆρχαν καὶ τότε κουρεῖα μὲ καθρέπτες, ψαλίδια, ξυράφια καὶ πετσέτες.

"Ὑποδήματα—παπούτσια—οἱ ἀρχαῖοι "Ἑλληνες δὲν εἶχαν ὅπως τὰ σημερινά. Περιετύλιγαν τὰ πόδια τους μὲ δέρματα ζώων, τὰ ὅποια ἔκοβαν ἀτεχνα, σύμφωνα μὲ τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ποδιοῦ. Τὰ ἔδεναν ἐπάνω σφιχτὰ μὲ λουριά, ὅπως τὰ σημερινὰ χωριάτικα τσαρούχια. Καὶ οἱ γυναικες ἐφοροῦσαν τὰ ἴδια ὑποδήματα, ἀλλὰ ἦσαν πιὸ στολισμένα καὶ πιὸ περιποιημένα. Τὰ λουριά ἔφταναν ως τους ἀστραγάλους καὶ τὰ ὑποδήματα αὐτὰ ἐλέγονταν σαν δάλια.

δ) Τρόφιμα καὶ τρόπος φαγητοῦ

Κύρια τροφὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἦταν τὸ ψωμί, ἀπὸ σιτάρι ἢ κριθάρι, διάφοροι ζωμοί, ἐληές, κρέατα, ψάρια, δσπρια καὶ ἄλλα, ποὺ τὰ παρεσκεύαζαν πολὺ ἀπλᾶ, χωρὶς καρυκεύματα καὶ σάλ-

τσες. "Ετρωγαν τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέρα: τὸ πρωΐ, τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ—τὸ δεῖπνον—ποὺ ἦταν καὶ τὸ σπουδαιότερο φαγητό τους. Μετὰ τὸ φαγητὸ συνήθ. Καν νὰ τρῶνε καρύδια, ἀμύγδαλα, σῦκα, σταφίδες κ.λ.π.

Τραπεζομάνδηλα καὶ πετσέτες δὲν εἶχαν, παρὰ μόνον μιὰ πετσέτα γιὰ νὰ σκουπίζουν τὰ χέρια τους, ὅταν τὰ ἔπλεναν πρὶν καὶ μετὰ τὸ φαγητό. Ἐχρησιμοποιοῦσαν μόνο κουτάλι, τὸ ὁποῖον πολλές φορὲς ἔφτιαχναν πρόχειρα ἀπὸ τὸ σκληρὸ μέρος τοῦ ψωμιοῦ. Εὐχαριστοῦντο πολὺ οἱ ἀρχαῖοι "Ἐλληνες νὰ τρώγουν πολλοὶ μαζί, ὅπότε εἶχαν πλουσιώτερα φαγητά, ἔπιναν ἐκλεκτὸ καὶ ἄφθονο κρασί, ἐτραγουδοῦσαν καὶ ἐχόρευαν. Τὰ φαγητὰ αὐτὰ ἐλέγονταν συμπόσια. Ποτήρια εἶχαν πολλῶν εἰδῶν καὶ διαφόρου σχήματος: ξύλινα, ἀσημένια καὶ χρυσᾶ.

ε) Ο γάμος, τὰ παιδιὰ καὶ ἡ μόρφωσι αὐτῶν

"Η σημασία ποὺ ἀπέδιδαν οἱ ἀρχαῖοι "Ἐλληνες στὸν γάμο ἦταν πάρα-πολὺ μεγάλη. Γι' αὐτὸ ἐτιμοῦσαν πολὺ ἑκείνους ποὺ ἐρχόντουσαν σὲ σχέσεις γάμου, ἐνῶ ἀντιθέτως δὲν ἐτιμοῦσαν καθόλου αὐτοὺς ποὺ ἔμεναν ἀνύπανδροι. Στὴν Σπάρτη μάλιστα ἐτιμωροῦσαν αὐτοὺς ποὺ δὲν παντρεύονταν ἢ ποὺ ἀργοῦσαν νὰ παντρευτοῦν. Κατάλληλη ἡλικία γιὰ τὸν γάμο ἐθεωροῦσαν τὸ 18ον ἔτος γιὰ τὰ κορίτσια καὶ τὸ 30ὸν ἔτος γιὰ τοὺς ἄνδρες. Τὴν φροντίδα τοῦ γάμου τὴν εἶχαν οἱ γονεῖς, κυρίως ὁ πατέρας, εἴτε γιὰ κορίτσι ἐπρόκειτο εἴτε γιὰ ἀγόρι. Κατὰ τὸν γάμο ἔκαναν μεγάλη καὶ πολυήμερη γαμήλια ἑορτὴ μὲ θυσίες ζώων, τραγούδια, χορούς, συμποσία καὶ ἄλλα.

Ξεχωρίστη χαρὰ καὶ εὐχαρίστησι ἐδοκίμαζαν, ὅταν ἡ νέα οἰκιγένεα ἀποκτοῦσε πα δί. Τὴν φροντίδα τῆς ἀνατροφῆς τοῦ παιδοῦ τὴν εἶχε ἡ μητέρα μέχρι τοῦ θου ἔτους, μὲ ἀπαραίτητο βοηθὸ τὴν τροφὸ—τὴν παραμάνα—ποὺ ἦταν κι' αὐτὴ ἀπαραίτητο μέλος τῆς οἰκογενείας καὶ ὅλοι τὴν ἐσέβονταν καὶ τὴν ἐτιμοῦσαν.

Μετὰ τὸ δον ἔτος, οἱ γονεῖς ἐδιάλεγαν ἔναν καλὸ παδαγωγὸ—

έναν παλαιό καὶ καλὸ δοῦλο τῆς οἰκογενείας—καὶ τοῦ ἀνέθεταν τὴν μόρφωσι τοῦ ἀγοριοῦ. Αὐτὸς ἀνελάμβανε νὰ διδάσκῃ καλούς τρόπους στὸ ἀγόρι : πῶς νὰ τρώγῃ, πῶς νὰ ὅμιλῃ, πῶς νὰ φέρεται στοὺς μεγαλύτερους καὶ τέλος νὰ τὸ ὁδηγῇ στὸ σχολεῖο, ποὺ ἐλέγετο «διδασκαλεῖο». Τὰ σχολεῖα ἦσαν ἴδιωτικὰ καὶ γ' αὐτὸς τοὺς Δασκάλους τοὺς ἐπλήρωναν οἱ γονεῖς. Συγχρόνως τὸ παιδὶ ἐπήγανε σὲ γυμναστήρια καὶ, ὅσο ἐμεγάλωνε, συνέχιζε τὶς σπουδὲς σὲ διάφορες σχολές φιλοσόφων, μεγάλων ρητόρων κ.τ.λ. Τὰ κορίτσια δὲν ἐπήγαναν στὸ σχολεῖο. Ἐδιδάσκονταν δὲν γράμματα στὸ σπίτι καὶ κυρίως τὰ οἰκιακά.

στ) Ἡ ταφὴ τῶν νεκρῶν

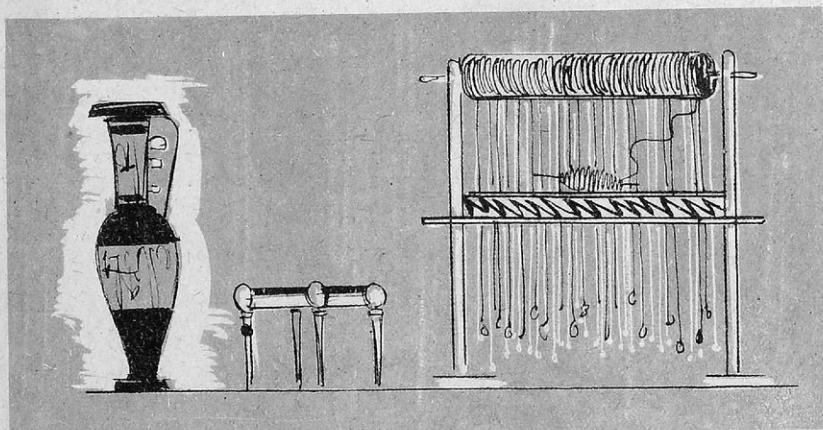
Μεγάλη τιμή, σεβασμὸ καὶ φροντίδα ἔδειχναν οἱ ἀρχαῖοι "Ελληνες στοὺς νεκρούς των. Ἐθεωρεῖτο μεγάλο ἀμάρτημα, ἐὰν ἔμενε ἄταφος ὁ νεκρός. Γι' αὐτό, ὅταν δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ταφῇ ἔνας νεκρός, ἔρριχναν ἐπάνω του τρεῖς φορὲς χῶμα, ὥστε νὰ ἀποχωρισθῇ ἡ ψυχὴ—ὅπως ἐνόμιζαν—καὶ νὰ πάῃ στὸν τόπο τῶν ψυχῶν. Οἱ στρατηγοὶ ποὺ ἀφηγναν ἄταφους τοὺς νεκρούς τῆς μάχης, ἐτιμωροῦντο σκληρά. Γι' αὐτό, συνήθως, οἱ ἀντίπαλοι στὴν μάχη ἔκαναν ἀνακωχή, γιὰ νὰ θάψουν τοὺς νεκρούς των.

"Οταν ἐπέθαινε ἔνας ἀνθρώπος τὸν ἔλουζαν, τὸν ἄλειφαν μὲ ἀρώματα, τὸν ἐστόλιζαν μὲ λουλούδια καὶ στεφάνια καὶ τὸν ἔβαζαν ἐπάνω σὲ εἰδικὸ κρεβάτι. Ἡ κηδεία ἐγινόταν μὲ μεγάλη πομπὴ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἥλιου, γιὰ νὰ μὴν μολυνθοῦν οἱ ζωντανοί. Τοὺς νεκρούς των, οἱ ἀρχαῖοι "Ελληνες, ἢ τοὺς ἔθαπταν ἢ τοὺς ἔκαιγαν. Ἐὰν τοὺς ἔκαιγαν ἐτοποθετοῦσαν τὴν στάκτη στοὺς ἀμφορεῖς ἢ ἄλλα ἀγγεῖα. "Οσους ἔθαπταν, τοὺς ἔθαπταν σὲ κοινὰ νεκροταφεῖα ἢ καὶ σὲ χωριστοὺς τάφους στοὺς ἀγρούς των, στὶς αὐλές τῶν σπιτιῶν καὶ στοὺς δρόμους. Οἱ τάφοι ἦσαν πολὺ φροντισμένοι, στρωμένοι μὲ μαρμάρινες ἢ πήλινες πλάκες. Τῶν βασιλέων, καὶ γενικὰ τῶν πλουσίων, οἱ τάφοι ἦσαν θολωτοὶ μεγαλοπρεπεῖς. Στοὺς τάφους ἐτοποθετοῦσαν διάφορα ἀντικείμενα, ἀγ-

γεῖα, κοσμήματα, ξίφη, κύπελλα καὶ ἄλλα. Οἱ πιὸ στενοὶ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ, γιὰ νὰ δεῖξουν τὴν λύπη τους, ἔκοβαν τὰ μαλλιά τους καὶ τὰ ἔρριχναν στὸν τάφο. Μετὰ τὴν ταφὴ ἐγ. νόταν συγκέντρωσι στὸ σπίτι, ὅπου οἱ συγγενεῖς ἐλάβαιναν μέρος σὲ γεῦμα, τὸ περίδειπνον.

ζ) Ἀσχολίες καὶ ἐπαγγέλματα

"Οπως οἱ περισσότεροι λαοὶ τὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια, ἔτσι καὶ οἱ "Ελληνες ποὺ ἔζησαν ἀπὸ τὸ 2000 ἕως τὸ 1000 π.Χ., ὡς κύρια ἀσχολία τους εἶχαν τὴν γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία." Εκαλλιερ-

Ἀργαλειός, σκαμνὶ καὶ λουτροφόρος

γοῦσαν τὴν γῆ ἀπὸ τὴν ὁποίᾳ ἔπαιρναν σιτηρά, κρασὶ, λάδι, λαχανικὰ καὶ ἄλλα. Διέτρεφαν ζῶα καὶ ἔπαιρναν τὸ γάλα, τὸ κρέας, τὸ μαλλί καὶ τὸ δέρμα. Οἱ τέχνες δὲν ἤσαν ἀνεπτυγμένες τὰ προϊστορικὰ χρόνια. "Ο, τι ἔχρειαζόταν ὁ καθένας τὸ κατεσκεύαζε μόνος του: τὰ ροῦχα του, τὴν κατοικία του, τὰ ὅπλα του, τὰ ἔπιπλά του καὶ τὰ ἐργαλεῖα του.

Τὰ χωράφια ὅμως καὶ τὰ κοπάδια τὰ εἶχαν ὀλίγοι δυνατοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ἐλέγονταν εὐγενεῖς, ἐνῶ οἱ πολλοὶ, ὁ λαός, ἤσαν

ἀκτήμονες καὶ ἐδούλευαν στὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν, γιὰ νὰ τρέφωνται μόνο. Οἱ εὐγενεῖς ἔμεναν στὸ κέντρο τῆς πόλεως ἢ τῆς κωμοπόλεως, κοντά στὴν Ἀκρόπολι καὶ στοὺς ναούς, ἐνῶ οἱ πτωχοὶ ἔμεναν σὲ ἀπόμερα πτωχόσπιτα.

Μὲ τὸ πέρασμα ὅμως τοῦ χρόνου, οἱ "Ελληνες προώδευσαν καὶ στὶς τέχνες. Κατεκεύαζαν διάφορα ἀντικείμενα, ἀγγεῖα μὲ διακοσμήσεις, ὅπλα καλὰ—πρῶτα χάλκινα καὶ ἔπειτα σιδερένια—δέρματα, ὑφάσματα, κοσμήματα, ἔπιπλα καὶ ἄλλα πολλά, τὰ ὅποια ἐπωλοῦσαν ὅχι μόνο στὸν τόπο τους, ἀλλὰ καὶ σὲ ξένες χῶρες. Κατεσκεύαζαν μεγάλα καὶ ὡραῖα καράβια— ἐκινοῦντο μὲ κουπιὰ ἢ πανιὰ—μὲ τὰ ὅποια ἔκαναν μεγάλα ταξείδια καὶ ἐπωλοῦσαν τὰ προϊόντα τῆς τέχνης των. "Ετσι, ἀνεπτύχθη τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ ναυτιλία καὶ ἔχομε πλέον καὶ ἐμπόρους, καραβοκύρηδες, ναυτικοὺς καὶ ἄλλους. "Οσο ὅμως ἀνεπτύσσετο τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ ναυτιλία, ἐμεγάλωνε καὶ ἡ ζήτησι τῶν ἐμπορευμάτων. Γι' αὐτὸ τότε ἔκαμαν ἐργαστήρια καὶ μικρὰ ἐργοστάσια, γιὰ νὰ κατασκευάζουν πολλὰ βιοτεχνικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα.

Τὰ νέα ἐπαγγέλματα ἐδημιούργησαν πλούσιους ἀνθρώπους, τοὺς ἐμπόρους, τοὺς ἐφοπλιστές, τοὺς βιοτέχνες καὶ βιομήχανους, οἱ ὅποιοι ἔφτιαχναν μεγάλα καὶ ὡραῖα σπίτια, ἐμορφώνονταν καὶ ἀναμιγνύονταν στὶς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Γι' αὐτό, ὅσο ἐπερνοῦσαν τὰ χρόνια, τὸ κράτος δὲν τὸ ἐκυβερνοῦσε μόνο ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς. Σιγὰ-σιγὰ ἄλλαξε καὶ τὸ πολίτευμα τῶν κρατῶν. Ἐνῶ τὰ παλαιὰ χρόνια ὑπῆρχαν βασιλεῖς, ἀργότερα ἐκυβερνοῦσαν οἱ εὐγενεῖς—ἀριστοκράτες—καὶ τὸ πολίτευμα ἐλέγετο ἀριστοκρατικόν. Μὲ τὸν καιρὸ ἐμπῆκαν στὴν κυβέρνησι καὶ οἱ ἐμπόροι, οἱ βιομήχανοι καὶ οἱ ἐφοπλιστές, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐκυβερνοῦσαν πάλιν οἱ δλίγοι, τὸ πολίτευμα ἐλέγετο ὅλιγαρχικόν. Ἐπέρασαν ἀρκετὰ χρόνια, αἰώνες πολλοί, ὥσπου καὶ οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι, ὁ λαός, ἀπέκτησαν δύναμι καὶ ἐζήτησαν ἐλευθερία καὶ δικαιώματα. Ἀπὸ τότε πλέον ἔχομε τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα, τὸ πολίτευμα ποὺ καὶ σήμερα ἔχουν τὰ περισσότερα πολιτισμένα καὶ ἀνεπτυγμένα κράτη τοῦ κόσμου.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

Δύο χιλιάδες χρόνια πρὶν νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός, ἀρχισαν νὰ ἔρχωνται ἀπὸ τὰ Βορειοανατολικὰ τῆς Εὐρώπης οἱ πρόγονοί μας οἱ "Ελλήνες. Ἐπὸ τότε ὁ τόπος μας λέγεται Ἐλλάδα. Ἡ μετακίνησι αὐτὴ τῶν Ἑλλήνων ἐκράτησε χίλια χρόνια περίπου, γιατὶ δὲν ἥλθαν ὅλοι οἱ "Ελλήνες μαζί, ἀλλὰ λίγοι - λίγοι, σὲ μικρές ὀμάδες καὶ κατὰ ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα. Ἡ κάθε μία ὀμάδα εἶχε τὸν ἀρχηγό της καὶ τοὺς νόμους της.

Οἱ ὀμάδες αὐτές ἦσαν ὄλες - ὄλες τέσσερις καὶ ἐλέγονταν : *"Αχαιοί, "Ιωνεῖς, Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς*. Στὴν Ἐλλάδα, ποὺ ἥλθαν οἱ Ἑλληνικὲς αὐτές φυλές, δὲν εἶχαν ἔνα κράτος, ἀλλὰ πολλά. Κάθε πόλι εἶχε τὸ δικό της κράτος καὶ τὴν δική της διοίκησι. Πολλὲς φορὲς μάλιστα ἐπολεμοῦσαν μεταξύ τους. Εἶχαν ὅμως τὴν Ἰδια γλώσσα, ἐπίστευαν στὴν Ἰδια θρησκεία, στοὺς δώδεκα Θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου, καὶ εἶχαν τὶς Ἱδιες συνήθειες.

Εἶχαν δύο μαντεῖα γιὰ νὰ μαθαίνουν τὴν θέλησι τῶν Θεῶν. Ἡ θέλησι τῶν θεῶν ἐλεγόταν **κρησμὸς** καὶ ἔκεινοι ποὺ τὴν ἐφανέρωναν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐλέγονταν **Μάντεις**. Τὸ πιὸ σπουδαῖο μαντεῖο τῆς ἀρχαιότητος ἦταν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν καὶ ἡ Ἱέρεια ποὺ ἔλεγε τὸν χρησμὸ ἐλεγόταν **Πυθία**.

Οἱ ἀρχαῖοι "Ελλήνες ἀγαποῦσαν πολὺ τὰ ἀγανίσματα. Σὲ κάθε πόλι εἶχαν γυμναστήρια γιὰ νὰ γυμνάζωνται καὶ νὰ ἀγωνίζωνται. Ἔκαναν ὅμως καὶ ἀγῶνες ποὺ ἔπαιρναν μέρος ἀθλητὲς ἀπὸ ὅλη τὴν Ἐλλάδα καὶ ἐλέγονταν **πανελλήνιοι ἀγῶνες**. Οἱ πιὸ σπουδαῖοι ἀπὸ τοὺς πανελλήνιους ἦσαν οἱ **"Ολυμπιακοὶ ἀγῶνες** καὶ οἱ νικητές τους, ποὺ ἐλέγονταν **"Ολυμπιονίκες**, ἔπαιρναν μεγάλη δόξα καὶ τοὺς ἔθαμμαζαν ὅλοι σὰν ἥρωες.

"Ετσι ἦταν ἐκεῖνα τὰ χρόνια οἱ "Ελλήνες. Ἐζοῦσαν πιὸ πολὺ σὰν γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. Ἐκεῖνοι ποὺ ἔμεναν κοντά στὴν θάλασσα ἦσαν ψαράδες καὶ ναυτικοί. Εἶχαν μικρὸ ἐμπόριο καὶ οἱ τέχνες ποὺ ἔκαναν δὲν ἦσαν πολὺ ἀνεπτυγμένες.

Τὰ ἴσχυρότερα "Ελληνικὰ κράτη, κατὰ τὸ 1000 π. Χ. περίπου, ἦσαν ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Ἀθήνα. Στὴν Σπάρτη εἶχαν ἐγκατασταθῆ οἱ Δωριεῖς. Αὕτοὶ ἦσαν πολεμικὴ φυλὴ καὶ ὡργάνωσαν δυνατὸ καὶ πολεμικὸ κράτος. "Ἐνας ἔξιος ἀρχηγός τους, ὁ **Δυνοῦργος**, τοὺς ἔβαλε καλοὺς νόμους καὶ σιγὰ - σιγὰ ἔγιναν οἱ πιὸ καλοὶ πολεμιστὲς τῆς Ἐλλάδος. Ἐπολέμησαν τοὺς **Μεσσήνιους**, τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἔγιναν τὸ ἴσχυρότερο κράτος τῆς Πελοποννήσου. Τόσο πολὺ ἐδύναμασαν, ὡστε στὸ τέλος ἐπῆγγαν νὰ καταλάβουν καὶ τὴν Ἀθήνα.

Στὴν Ἀθήνα, καὶ γύρω-γύρω στὴν Ἀττική, εἶχαν ἐγκατασταθῆ οἱ "Ιωνεῖς. Ἡσαν πολὺ ἔξυπνοι καὶ πολὺ δραστήριοι ἀνθρώποι. Δὲν ἦσαν πολεμιστὲς ὅσο οἱ Σπαρτιάτες, ἀλλὰ ἦσαν πολὺ ἐπιτήδειοι στὸ ἐμπόριο, στὴν ναυτιλία καὶ στὶς τέχνες, καὶ ὡργάνωσαν τὸ πιὸ δοξασμένο κράτος τῆς Ἀρχαιότητος.

Οι Ἀθηναῖοι εἶχαν καὶ αὐτοὶ ἔνα σοφὸν καὶ ἄξιο ἀρχηγό, τὸν Σόλωνα. Αὐτὸς τοὺς ὀργάνωσε χράτος ἴσχυρὸν καὶ καλὸν καὶ χάρι στὶς συμβουλές του προώδευαν πάρα πολὺ. Ἡταύτος σοφὸς καὶ μυαλωμένος ὁ Σόλωνας, ὥστε ὅταν κάποτε ἐπῆγε στὸν πλούσιο βασιλέα τῆς Λυδίας τὸν Κροῖσο, τοῦ ἔδωσε ἔνα πολὺ διδακτικὸν μάθημα. Τοῦ εἶπε ὅτι τὰ πλούτη δὲν φέρουν τὴν εὐτυχίαν καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπερήφανεύεται γι' αὐτά. Δὲν ἡμποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἔνας ἀνθρώπος ἔζησε εὐτυχίσμενα, ἀν δὲν ἰδοῦμε πρῶτα τὸ τέλος του. Κι' ἀλήθεια, ὅταν ὁ Κροῖσος ἐπιάσθηκε αἰχμάλωτος στὸν πόλεμο ἀπὸ τὸν Κέσρο, ἐκατάλαβε πόσο σοφὰ ἦσαν τὰ λόγια τοῦ Σόλωνα.

Ἐργασίες — Ἐρωτήσεις

- 1) Στὸ τετράδιό σας τῆς Ἰστορίας — Λεύκωμα — νὰ σχεδιάσετε ἔνα κορμὸ μὲ 4 κλάδους, ποὺ νὰ συμβολίζῃ τὶς 4 Ἑλληνικὲς φυλές
- 2) Νὰ σχεδιάσετε ἔνα ὑψηλὸ βουνὸ καί, μπροστὰ στὴν βάσι του, νὰ γράψετε τὰ ὄνόματα τῶν 12 θεῶν τοῦ Ὁλύμπου.
- 3) Νὰ γράψετε τὰ ὄνόματα τῶν σπουδαιοτέρων μαντείων τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ νὰ κάνετε σχετικὸ ἴχνογράφημα.
- 4) Νὰ γράψετε τὰ ὄνόματα τῶν σπουδαιοτέρων ἀγώνων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ νὰ κάνετε σχετικὸ ἴχνογράφημα.
- 5) Νὰ γράψετε σὲ μιὰ σελίδα **Σπάρτη — Λυκοῦργος**. Κάτω ἀπὸ τὸ τίτλο αὐτὸν νὰ γράψετε τὰ ὄνόματα τῶν τάξεων ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν Σπαρτιατικὴ πολιτεία.
- 6) Νὰ γράψετε σὲ ἄλλη σελίδα **Ἀθήνα — Σόλωνας**. Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο νὰ γράψετε τὰ ὄνόματα τῶν τάξεων ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν Ἀθηναϊκὴ πολιτεία.
- 7) Νὰ γράψετε σὲ ἄλλη σελίδα **Μεσσηνιακοὶ Πόλεμοι**. Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο νὰ γράψετε ὅλους τοὺς Μεσσηνιακοὺς πολέμους καὶ πότε ἔγινε ὁ καθένας.
- 8) Νὰ χαρακτηρίσετε τοὺς ἀρχαίους Ἑλλήνες, ἀπὸ τὴν συνήθειά τους νὰ τελοῦν ἀγῶνες καὶ νὰ τιμοῦν τοὺς νικητές τῶν ἀγώνων.
- 9) Γίνονται σημειραὶ Ὁλυμπιακοὶ ἀγῶνες καὶ ἔχουν σχέσι μὲ τοὺς Ολυμπιακοὺς ἀγῶνες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων;
- 10) Πῶς χαρακτηρίζετε τὴν πρᾶξι τοῦ Κόδρου; Μὲ ποίου ἄλλου βασιλέως τὴν πρᾶξιν ἔχει κοινὰ γνωρίσματα;
- 11) Στὴν Ἰστορία τοῦ Μεσσηνιακοῦ πολέμου σὲ ποιὸν δίνετε σεῖς τὴν συμπάθειά σας, στοὺς Σπαρτιάτες ἢ στοὺς Μεσσηνίους, καὶ γιατί;
- 12) Τὸ γνωμικὸ ποὺ εἶπε ὁ Σόλωνας στὸν Κροῖσο, στὴν ἐποχὴ μας ἔχει ἀξία;
- 13) Νὰ γράψετε μία μικρὴ καὶ σύντομη ἔκθεση ποὺ νὰ περιλαμβάνῃ ὅσα ἐδίδαχθήκατε μέχρι τώρα, α) καταγωγὴ τῶν Ἑλλήνων, β) θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, γ) ἀγῶνες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δ) τὰ πρῶτα σπουδαῖα Ἑλληνικὰ κράτη (Σπάρτη — Ἀθήνα), ε) Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι. στ.) Ἰδιωτικὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

1. Ἑλληνικὲς ἀποικίες — Ἰωνικὴ Ἐπανάστασι

Στὰ χρόνια τῆς ἀρχαιότητος πολλοὶ Ἑλληνες ἔφευγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπήγαιναν νὰ ἐγκατασταθοῦν σὲ ἄλλα μέρη, ὅπως στὴν Μικρὰ Ἀσία, στὸν Εὔξεινο Πόντο, στὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς, στὴν Νότιο Ἰταλία καὶ σὲ ὅλα τὰ νησιὰ τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ πολλοὶ Ἑλληνες ἦσαν ἐδῶ ποὺ εἷμαστε σήμερα ἐμεῖς καὶ κυρίως Ἑλλάδα ἔλεγαν αὐτὸ ποὺ λέμε καὶ τώρα, τὰ μέρη αὐτὰ ποὺ εἶχαν ἐγκατασταθῆ Ἑλληνες, ὡνομάσθηκαν Ἑλληνικὲς ἀποικίες.

“Ολες αὗτες οἱ ἀποικίες ἦσαν πολὺ προωδευμένες. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριο καὶ τὴν ναυτιλία, ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες καὶ ἦσαν οἱ πιὸ πολιτισμένοι ἀνθρωποι τῆς ἐποχῆς των. Ἰδιαίτερη ἀνάπτυξι ἐσημένωσαν οἱ Ἑλληνικὲς ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας καὶ περισσότερο ἐκεῖνες ὅπου εἶχαν ἐγκατασταθῆ Ἰωνες.

Οἱ ἀποικίες αὗτες ἐλέγονταν Ἰωνικὲς ἀποικίες καὶ εύρισκονταν στὴν Νοτιοδυτικὴ παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲ δονομαστὲς πόλεις τὴν Φώκαια, τὴν Ἐφεσο, τὴν Μίλητο, τὴν Χίο καὶ ἄλλες. Σπουδαῖοι ἀνδρες, σοφοὶ κυρίως καὶ ποιητές, ἔζησαν ἐκεῖ, ὅπως ὁ Ὄμηρος, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Θαλῆς, ἡ Σαπφώ καὶ ἄλλοι.

Οἱ ὅμορφες καὶ πλούσιες αὗτες Ἑλληνικὲς ἀποικίες τὸ 550 π.Χ. ὑπεδουλώθησαν στὸν πανίσχυρο καὶ μεγάλο βασιλέα τῶν Περσῶν Κῦρο. Οἱ εύτυχισμένες ἔως τότε ἐλληνικὲς χῶρες ἀρχίσαν νὰ ὑποφέρουν καὶ νὰ μαραίνωνται. Οἱ Πέρσες διώρισαν διοι-

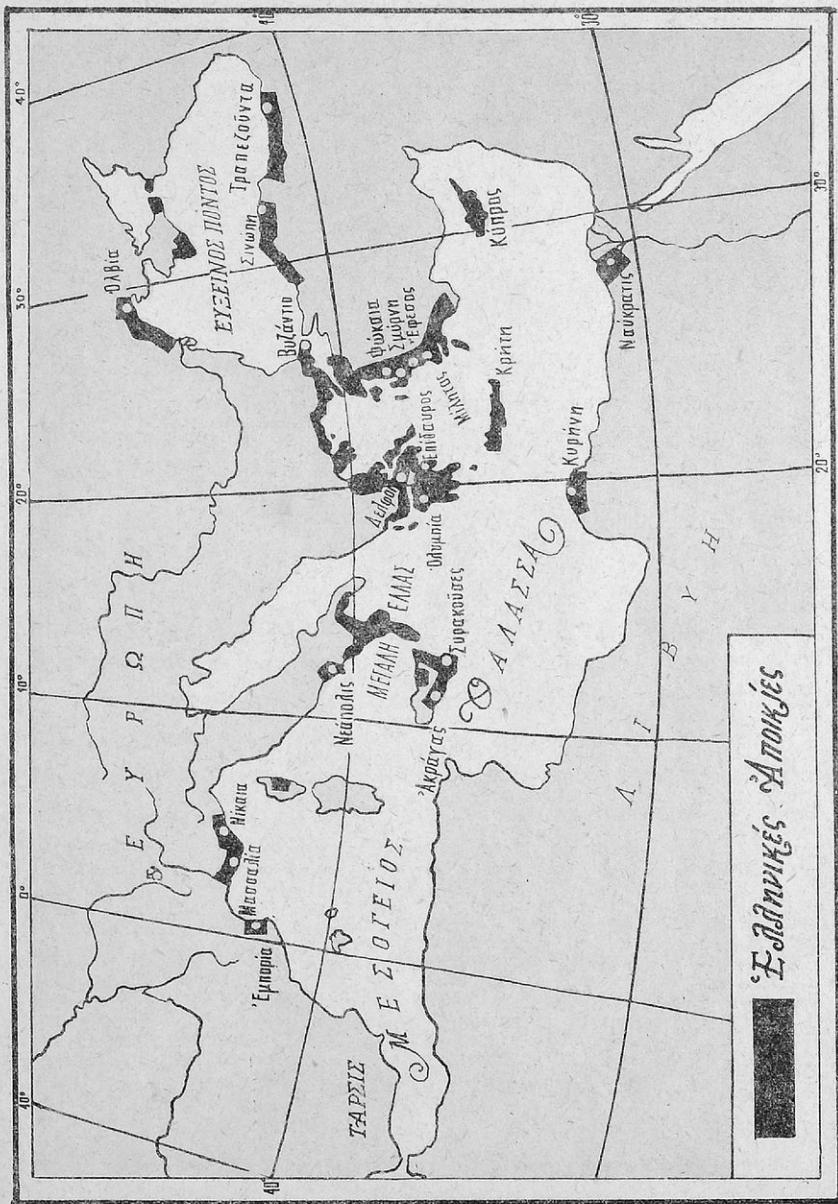
κητες σε κάθε πόλι, τους σατράπες ή τυράννους, οι όποιοι για να συγκεντρώνουν περισσότερους φόρους και να είναι εύχαριστοι στους Πέρσες, έτυραννούσαν πολὺ τὸν λαό. Γι' αὐτὸν και σήμερα ἀκόμη ή λέξι τύραννος ή σατράπης σημαίνει σκληρό και ἀδικο κυβερνήτη.

Οι Ἑλληνες ὅμως τῶν χωρῶν αὐτῶν δὲν ἡμποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν τυραννία τῶν Περσῶν καὶ, ὅταν ἦταν βασιλεὺς τῶν Περσῶν ὁ Δαρεῖος, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπαναστατήσουν και νὰ ἐλευθερωθοῦν.

Ἡ ἐπανάστασι αὐτῇ, ποὺ ἔγινε κυρίως ἀπὸ τοὺς Ἰωνες μὲ ἀρχηγὸ τὸν Ἀρισταγόρα τὸ ἔτος 498 π.Χ., ὡνομάσθηκε Ἰωνικὴ Ἐπανάστασι. Οι Ἑλληνες ἐπολέμησαν μὲ μεγάλη γενναιότητα, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν ἡμποροῦσαν μόνοι τους νὰ νικήσουν και νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Πέρσες, ἐζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὴν κυρίως Ἐλλάδα (μητρόπολι). Οι Σπαρτιάτες δὲν ἐδέχθηκαν νὰ στείλουν βοήθεια, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι και οἱ Ἐρετριεῖς (μικρὸ κράτος τῆς Εὐβοίας) ἔστειλαν 25 πλοῖα. Ὁταν οἱ Ἰωνες ἔλαβαν τὴν βοήθεια αὐτῇ, ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν Περσῶν, ποὺ ἤσαν στὴν πατρίδα τους, τους ἐνίκησαν και τοὺς κατεδίωξαν ἔως τὴν πόλι Σάρδεις, τὴν ὄποια και ἔκαυσαν.

Ἄλλα ἡ Περσία ἦταν μεγάλο και ἴσχυρὸ κράτος και ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Δαρεῖος συνεκέντρωσε και ἔστειλε ἐναντίον τῶν Ἐλλήνων πολυάριθμα στρατεύματα, και ἐξωπλισμένα. Ἐγιναν πολλὲς και φονικώτατες μάχες, στὶς ὄποιες ὅμως οἱ Ἰωνες ἐνικήθησαν και ὑπεδουλώθησαν πάλι στους Πέρσες. Οι ὅμορφες Ἰωνικὲς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατεστράφησαν και ὁ Ἀρισταγόρας ἐγκατέλειψε τὴν πατρίδα του και τελικὰ ἐπέθανε στὴν Θράκη.

Ο Δαρεῖος ὅμως εἶχε πολὺ ὄργισθη ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων και Ἐρετριέων, ποὺ ἐβοήθησαν τὴν Ἰωνικὴ Ἐπανάστασι, και ἀπεφάσισε νὰ τοὺς κηρύξῃ πόλεμο γιὰ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ. Διέταξε μάλιστα ἔνα δοῦλο του νὰ τοῦ λέγη τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέρα: «Δέσποτα μέμνησο τῶν Ἀθηναίων». Δηλαδή: Κύριε, μὴ λησμονήσης τοὺς Ἀθηναίους.

12. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου (492 π.Χ.)

Ἡ βοήθεια ποὺ ἔστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς στοὺς Ἰωνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἥταν μόνο μία ἀφορμὴ στὸν Δαρεῖο γιὰ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ πραγματικοὶ λόγοι καὶ ἡ αἰτία ὑπῆρχαν στὰ σχέδια τῶν Περσῶν πρὸ τῆς Ἰωνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Οἱ Πέρσες ἤθελαν νὰ κυριαρχήσουν σὲ δλόκληρη τὴν Μεσόγειο θάλασσα καὶ νὰ ὑποτάξουν δλους τοὺς λαοὺς ποὺ ἐκατοικοῦσαν γύρω ἀπ' αὐτήν. Ἐκείνους, βέβαια, ποὺ ἤθελαν περισσότερο νὰ ὑποτάξουν ἦσαν οἱ Ἑλληνες. Γιατὶ αὐτοὶ εἶχαν ἴσχυρὸ κράτος καὶ ἔκρατοῦσαν στὰ χέρια τους δλόκληρο τὸ ἐμπόριο καὶ τὴν ναυτιλία τῆς Μεσογείου. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ τοὺς δοθῇ μιὰ εὐκαιρία, γιὰ νὰ ὁρπάξουν ἐκεῖνο ποὺ κρυφὰ ἐλαχταροῦσαν.

Καὶ πράγματι, ὅπως εἴδαμε, τοὺς ἐδόθηκε ἡ ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν βοήθεια ποὺ ἔστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς στὴν Ἰωνία.

Δύο χρόνια ἀργότερά, τὸ ἔτος 492 π.Χ., ὁ Δαρεῖος ἔστειλε τὸ γαμπρό του Μαρδόνιο μὲ ἴσχυρὸ στρατὸ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντο καὶ ἤλθε στὴν Θράκη, τὴν ὄποια καὶ ὑπέταξε. Ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Μακεδονία καὶ ἔφθασε στὴν Χαλκιδική. Συγχρόνως ἔπλεε καὶ ὁ Περσικὸς στόλος καὶ εύρισκετο πάντοτε κοντὰ στὴν παραλία, γιὰ νὰ ἀνεψιδιάζῃ τὸν στρατὸ του.

"Οταν δμως ὁ στόλος του εύρισκετο κοντὰ στὴν χερσόνησο τοῦ "Αθω ("Αγίου" Ορους), ἔξεσπασε μιὰ φοβερὴ τρικυμία, ἡ ὄποια ἐκομμάτιασε πολλὰ πλοῖα ἐπάνω στοὺς βράχους καὶ χιλιάδες Πέρσες ἐφονεύθησαν ἢ ἐπνίγησαν. Ο Μαρδόνιος ἀναγκάσθηκε τότε νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Περσία χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα.

3. Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα (490 π.Χ.)

Καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ Μαρδονίου, ὁ Δαρεῖος δὲν ἐγκατέλεσψε τὸ σχέδιό του νὰ πολεμήσῃ καὶ νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Δέταξε νὰ ἐτοιμασθῇ νέος, πολὺ μεγαλύτερος, στρατὸς καὶ στόλος

καὶ δ.ώρισε ἀρχηγούς τὸν Δᾶτι καὶ τὸν Ἀρταφέρνη. Πρὶν δῆμως ξεκινήσουν οἱ δυὸς ἀρχηγοὶ μὲ τὸν στρατὸ τους γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ὁ Δαρεῖος ἔστειλε πρέσβεις στὶς Ἑλληνικὲς πόλεις καὶ ἐξητοῦσε νὰ τοῦ παραδώσουν «γῆν καὶ ὅδωρ», τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς. Μερικὲς μικρὲς πόλεις ἐφοβήθησαν καὶ ἔδωσαν τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, ἀλλὰ ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Σπάρτη ἔδιωξαν μὲ ὑπερηφάνεια τοὺς πρέσβεις τοῦ Δαρείου.

Τότε οἱ δυὸς στρατηγοὶ τοῦ Δαρείου, μὲ 100.000 στρατὸ τῆς Ἑγρᾶς, 10.000 ἵππικὸ καὶ 600 πλοῖα, ἔχοντας σὰν ὄδηγὸ τὸν πρόδοτην Ἀθηναῖον Ἰππία, ἐξεκίνησαν γιὰ νὰ ὑποτάξουν τὴν Ἑλλάδα. Πρῶτα ὑπέταξαν, μὲ τὸν πολυάριθμο στρατὸ τους, τὶς πόλεις τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ἐπειτα ἔπλευσαν στὴν Εὔβοια γιὰ νὰ τιμωρήσουν τοὺς Ἐρετριεῖς, ποὺ εἶχαν στείλει βοήθεια στοὺς Ἱωνεῖς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Οἱ Ἐρετριεῖς ἀντεστάθησαν ἔξι ἡμέρες μὲ γενναιότητα, ἀλλὰ τελικῶς οἱ Πέρσες τοὺς ἐνίκησαν καὶ κατέστρεψαν ὀλοσχερῶς τὴν πόλιν τους. Συνέλαβαν αἰχμαλώτους ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς καὶ τοὺς ἔστειλαν στὴν Περσίαν νὰ γίνουν δοῦλοι τοῦ Δαρείου.

Μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Ἐρέτριας, ἐπροχώρησαν καὶ ἀπεβιβάσθησαν στὸν κόλπο τοῦ Μαραθῶνα, γιὰ νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ ὑποτάξουν τὴν Ἀθήνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν τότε καὶ ἐξήτησαν τὴν βοήθεια τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλ’ ἐκεῖνοι ἀπήγνησαν ὅτι δὲν ἡμερούσαν νὰ στείλουν στρατὸ νὰ πολεμήσῃ πρὶν γίνην πανσέληνος. Ἡ κατάστασι ἦταν πολὺ σοβαρὴ γιὰ τοὺς Ἑλληνες. Ἐκινδύνευε ἡ πατρίδα τους, τὰ σπίτια καὶ ἡ περιουσία τους, οἱ βωμοὶ καὶ οἱ ναοί τους, ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐλευθερία τους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσουν μόνοι, διότι ὁ ἔχθρος εὑρίσκετο πολὺ κοντά στὴν πατρίδα τους. Τὴν χρίσμην ἐκείνην στιγμὴν ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων 1.000 Πλαταιεῖς, οἱ ὃποιοι ἐνώθηκαν μὲ τοὺς 10.000 στρατιῶτες ποὺ εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι.

Οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνη εἶχαν δέκα στρατηγούς, ἔναν ἀπὸ κάθε φυλή. Καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς Ἀθήνας, κάθε

στρατηγὸς ἔπειπε νὰ διευθύνῃ τὸν πόλεμο ἀπὸ μία ἡμέρα, ὥστε
ὅλοι νὰ γίνωνται ἀρχιστράτηγοι. Στὰ πολεμικὰ ὅμως συμβούλια
που ἔκαναν οἱ στρατηγοὶ, εἰδαν ὅτι ἐμπειρότερος καὶ ἀνώτερος
ὅλων ἦταν ὁ Μιλτιάδης, γι' αὐτὸς ὅλοι εἶπαν νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ
ἀρχιστράτηγος γιὰ ὅλες τὶς ἡμέρες τοῦ πολέμου.

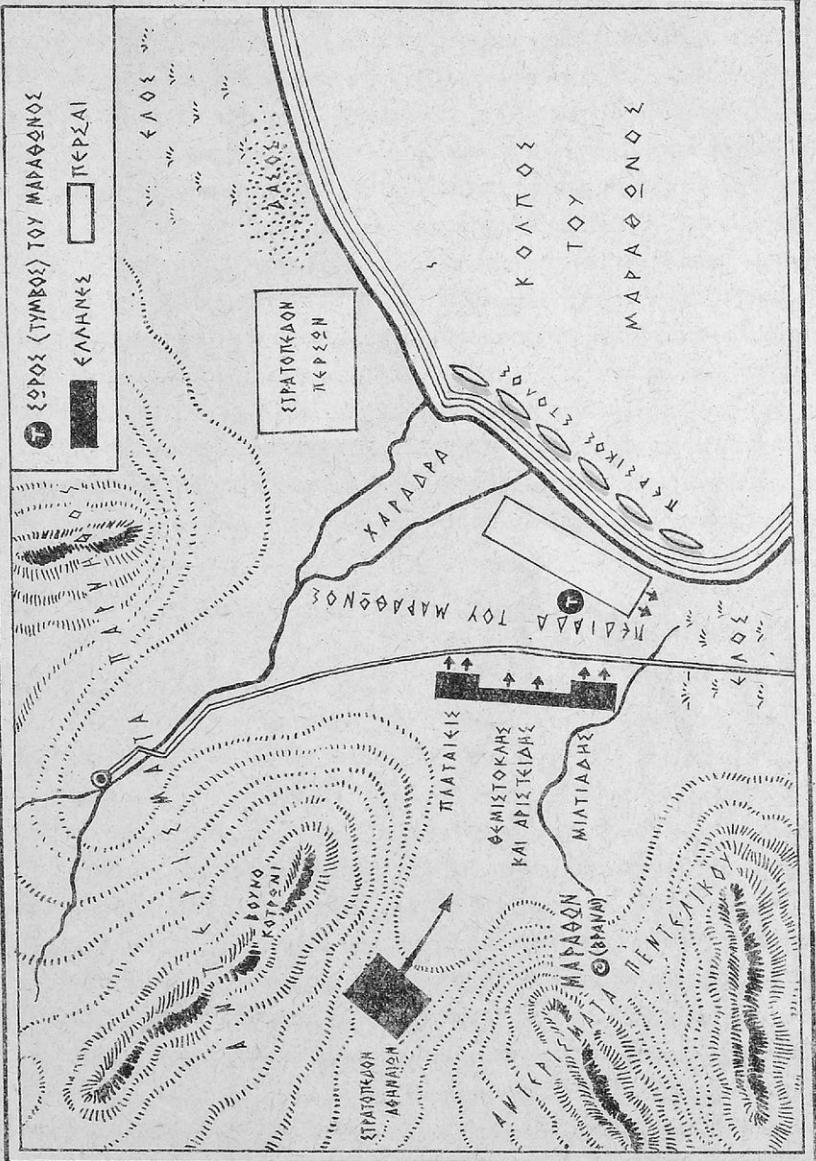
"Ἐτσι, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 490 π.Χ., οἱ Ἀθηναῖοι ἤλθαν στὸν
Μαραθῶνα καὶ παρετάχθησαν ἀπέναντι τῶν Περσῶν, μὲ τὴν ἀπό-
φασι νὰ πολεμήσουν γενναῖα καὶ νὰ νικήσουν τοὺς ἔχθρους τῆς
πατρίδας τους. Ὁ Μιλτιάδης ἐφήρμοσε ἔνα ἔξοχο στρατιωτικὸ
σχέδιο. Στὸ κέντρο τῆς παρατάξεως τοῦ στρατοῦ του ἐτοποθέτησε
ὅλιγους στρατιῶτες, ἐνῶ εἰς τὰ ἄκρα—δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ—ἔβαλε
πολλοὺς καὶ ἐκλεκτούς.

"Οταν ἀντῆχησαν οἱ σάλπιγγες τῆς μάχης, οἱ Ἀθηναῖοι ὥρμη-
σαν μὲ γενναιότητα καὶ τόλμη ἐναντίον τοῦ ἔχθρου. Εἰς τὸ κέντρον
τῆς μάχης, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὅλιγοι, οἱ Πέρσες ἐπροχώρη-
σαν, ἐνῶ στὰ ἄκρα ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν πολλοὶ καὶ ἴσχυ-
ροί, οἱ Πέρσες ἐνικήθηκαν καὶ ὑπεχώρησαν καὶ τότε τὸ κέντρο
τῶν Περσῶν εὑρέθηκε κυκλωμένο. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμησαν
μὲ μεγάλη ἀνδρείᾳ καὶ τέχνῃ καὶ κατενίκησαν τοὺς Πέρσες.
Χιλιάδες νεκροὶ ἐσκέπασαν τὴν πεδιάδα.

Οἱ Πέρσες, γιὰ νὰ σωθοῦν, ἔτρεξαν στὴν παραλία νὰ μπουν στὰ
πλοῖα τους καὶ νὰ φύγουν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως τοὺς κατεδίωξαν
ἔως ἐκεῖ καὶ κατέστρεψαν ἐπτὰ πλοῖα. "Ἐνας στρατιώτης Ἀθη-
ναῖος, ὁ Κυναίγειρος, ἀρπάξε ἔνα Περσικὸ πλοῖο μὲ τὸ χέρι,
ἄλλὰ οἱ Πέρσες τοῦ τὸ ἔκοψαν. "Ἐπειτα τὸ ἀρπάξε μὲ τὸ ἄλλο,
ἄλλὰ τοῦ τὸ ἔκοψαν καὶ ἐκεῖνο. Τότε ὁ Κυναίγειρος τὸ ἀρπάξε
μὲ τὰ δόντια, ἄλλὰ σι ἔχθροὶ τοῦ ἔκοψαν τὸ κεφάλι.

Τὴν ἵδια στιγμή, ἄλλος Ἀθηναῖος στρατιώτης, ὁ Φειδιπίδης,
ἔτρεξε νὰ φέρῃ στὴν Ἀθήνα τὸ χαρούσυνο ἄγγελμα τῆς νίκης.
"Ἐφθασε πάρα πολὺ γρήγορα, ἄλλὰ ὅταν εἶπε τὴν λέξι: *Νενι-
κήκαμεν...* ἔπεισε νεκρός.

Στὴν μάχη ἐκείνη ἐφονεύθησαν 7.000 Πέρσες καὶ 192 μόνο
"Ελληνες. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστησαν ἀργότερα στὸν τόπο τῆς μάχης

Σγεδιάγραμμα τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνα.

ένα μεγάλο μνημεῖο, πρὸς τιμὴν τῶν Μαραθωνομάχων, καὶ ἐπάνω σ' αὐτὸν ἔχαραξαν τὸ ἐπίγραμμα ποὺ ἔγραψε ὁ ποιητὴς Σιμωνίδης: «Ἐλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι Χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν».

Οἱ Πέρσες, ὅταν ἔφυγαν ἀπὸ τὸν Μαραθῶνα, ἔπλευσαν πρὸς τὸ Φάληρο νὰ κυριεύσουν τὴν Ἀθήνα, γιατὶ ἐνόμιζαν ὅτι θὰ εἶναι ἀφύλακτη. Ὁ Μιλτιάδης ὄμως ἀντελήφθη τὰ σχέδιά τους καὶ, ἀφοῦ παρέλαβε τὸν στρατὸ του, σὲ λίγες ὥρες ἔφθασε στὴν Ἀθήνα καὶ παρετάχθη στὴν παραλία. Οἱ Πέρσες κατάπληκτοι ἀπ' αὐτὸν ποὺ ἔβλεπαν, ἐσκέφθησαν ὅτι δὲν ἡμποροῦσαν νὰ κάμουν τίποτε πλέον καὶ λυπημένοι ἐπέστρεψαν στὴν Περσία.

Δύο ἡμέρες ἀργότερα ἦλθαν στὴν Ἀθήνα καὶ οἱ Σπαρτιάτες γιὰ νὰ προσφέρουν τὴν βοήθειά τους, ἀλλὰ ἦταν πλέον ἀργά.

Συνεχάρησαν τοὺς Ἀθηναίους γιὰ τὸν θρίαμβο τοῦ Μαραθῶνα καὶ ἐπανηγύρισαν μαζί τους τὴν ἀθάνατη νίκη.

4. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς

Μετὰ τὴν καταστροφὴ τῶν Περσῶν στὸν Μαραθῶνα, οἱ "Ελληνες ἀνεκουφίσθησαν προσωρινά. Ἀλλὰ μόνον προσωρινά, γιατὶ ἦταν βέβαιο ὅτι οἱ Πέρσες θὰ ἐτοίμαζαν μεγαλύτερο στρατὸ καὶ θὰ ἔξεστράτευαν πάλι ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Μὲ τὸν φόβο αὐτὸν στὴν ψυχή τους, δὲν ἔξεχάσθηκαν οὔτε ἀφωσιώθηκαν σὲ ἔργα εἰρηνικά. "Αρχισαν κι' αὐτοὶ νὰ ἐτοιμάζωνται γιὰ πόλεμο.

Στὴν Ἀθήνα, ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Μιλτιάδη, ἀνεδείχθησαν δύο ἀνδρες στὴν ἀρχηγία τοῦ κράτους: ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς. Ὁ Ἀριστείδης ἦταν μυαλωμένος ἀνθρώπος, ἀγαθός, τίμιος καὶ γενναῖος. Πρὸ παντὸς ἀγαποῦσε τὴν ἀλήθεια, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιούσην καὶ γι' αὐτὸν ἔλεγαν: «ὅς Ἀριστείδης δίκαιος».

Ο Θεμιστοκλῆς ἦταν πολὺ ζωηρὸς καὶ ἀκαταπόνητος, πολὺ ἔξυπνος καὶ δραστήριος. Ἡταν ὄμως πολὺ ἐγωϊστής καὶ φιλόδοξος. "Οταν ἀκόμη ἦταν νέος δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ τίποτε ἄλλο,

παρὰ μόνο γιὰ τὶς διασκεδάσεις. "Επειτα ὅμως ἀπὸ τὴν νίκη τῶν Ἀθηναίων στὸν Μαραθῶνα καὶ τὴν ἀθάνατη δόξα τοῦ Μιλτιάδη, ἄλλαξε ὁ χαρακτήρας του πάρα πολὺ. "Ηθελε κι' αὐτὸς νὰ κάμη μία μεγάλη πρᾶξι γιὰ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ δοξασθῇ, ὥπως ὁ Μιλτιάδης. "Ελεγε συχνὰ στοὺς φίλους του: «Οὐκ ἐᾶ με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον». Δηλ. δὲν μ' ἀφήνει νὰ ἡσυχάσω ἡ δόξα τοῦ Μιλτιάδη.

Οἱ δυὸς αὐτοὶ ἀρχηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, ἥσαν σύμφωνοι ὅτι ἔπρεπε ἡ πατρίδα τους νὰ ἑτοιμάζεται γιὰ τὸν πόλεμο, γιατὶ καὶ οἱ δύο ἐκαταλάβαιναν ὅτι οἱ Πέρσες πάλι θὰ ἔρχονταν νὰ τοὺς πολεμήσουν. Τὸ δυσάρεστο ὅμως ἦταν ὅτι, οἱ δύο αὐτοὶ πολιτικοὶ ἄνδρες, δὲν εἶχαν τὰ ἴδια σχέδια.

'Ο Ἀριστείδης ἤθελε νὰ ἑτοιμάσουν μεγάλο καὶ δυνατὸ στρατὸ ξηρᾶς, ἐνῶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελε μεγάλο καὶ δυνατὸ στόλο. 'Η διαφωνία αὐτὴ ἔγινε σωστὴ φιλονικία καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔχωρίσθησαν σὲ δυὸς κόρματα. Τελικὰ ὅμως ἐπεκράτησε ἡ γνώμη τοῦ Θεμιστοκλῆς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Ἀριστείδην σὲ ἔξορία.

'Ο Ἀριστείδης ὅμως ἦταν τόσο δίκαιος καὶ φιλόπατρις, ὥστε δὲν ἐθύμωσε καθόλου. 'Ἐπῆρε τὸν δρόμο τῆς ἔξορίας καὶ εἶπε μόνο: «μικράρι ὅλα νὰ πᾶνε καλὰ καὶ ἡ πατρίδα μου νὰ μη με χρειασθῇ».

Μετὰ τὴν ἔξορία τοῦ Ἀριστείδη, ὁ Θεμιστοκλῆς ἀρχισε νὰ ἐφαρμόζῃ τὸ σχέδιό του. Σὲ λίγα χρόνια οἱ Ἀθηναῖοι ἑτοίμασαν διακόσια μεγάλα πλοῖα, τριήρεις, καὶ ἡ Ἀθήνα ἔγινε τὸ μεγαλύτερο ναυτικὸ κράτος τῆς Ελλάδος.

5. Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν (480 π.Χ.)

"Οταν οἱ Πέρσες ἐπέστρεψαν στὴν πατρίδα τους νικημένοι ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Δαρεῖος ὡργίσθηκε πάρα-πολὺ, ἐτιμώρησε τοὺς στρατηγούς του καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἑτοιμάσῃ μεγαλύτερο στρατὸ καὶ πιὸ δυνατὸ στόλο. Σκοπός του ἦταν νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος ἐναντίον τῶν Ελλήνων. 'Αλλ' ἐνῶ ἑτοιμαζόταν γιὰ τὸν πόλεμο αὐτό, ἀρρώστησε βαρειὰ καὶ ἐπέθανε.

Βασιλεὺς τότε τῆς Περσίας ἔγινε ὁ γυιὸς τοῦ Δαρείου, ὁ Ξέρξης. Ἡταν πιὸ ὑπερήφανος ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ εἶχε τὰ ἴδια σχέδια γιὰ τοὺς Ἑλληνες, ὅπως ἐκεῖνος. Συνέχισε πέντε χρόνια τὶς προετοιμασίες καὶ τὴν ἄνοιξι τοῦ 480 π.Χ., μὲ 1.500.000 στρατὸ καὶ 1200 πλοῖα, ἔξεκίνησε νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. "Οταν ἔφθασε στὸν Ἑλλήσποντο, διέταξε νὰ κατασκευάσουν δύο γέφυρες γιὰ νὰ περάσῃ ὁ στρατός του στὴν Θράκη. Ἀλλὰ μία σφοδρὴ τρικυμία που ἔξεσπασε, κατέστρεψε τὶς γέφυρες καὶ ἐμπόδισε τὴν διάβασι τοῦ στρατοῦ του.

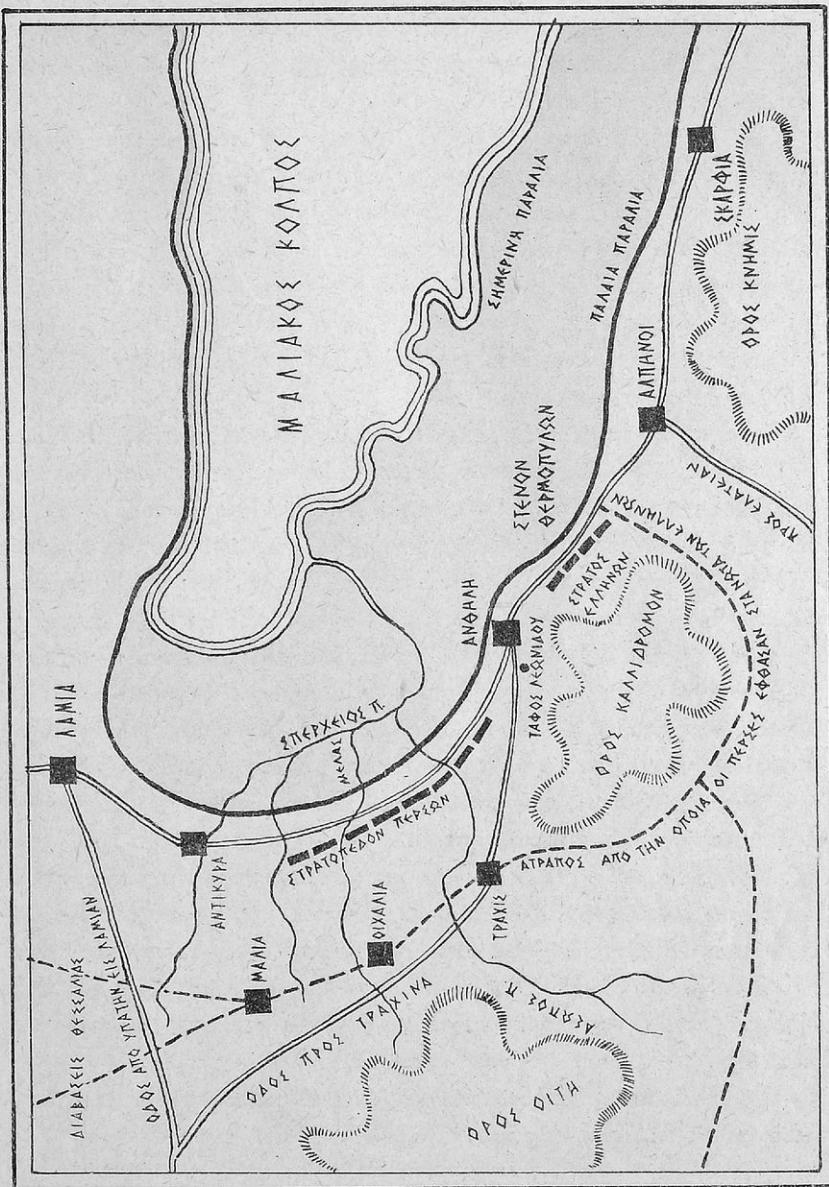
"Ο Ξέρξης ὡργίσθηκε καὶ διέταξε νὰ μαστιγώσουν τὴν θάλασσα μὲ τριακόσια (300) κτυπήματα καὶ νὰ τὴν δέσουν μὲ ἀλυσίδες. "Ἐπειτα διέταξε νὰ κατασκευάσουν ἄλλες γέφυρες καὶ, ἀφοῦ ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντο, ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Θράκη καὶ Μακεδονία ἀκολουθῶντας τὴν πορεία τοῦ Μαρδονίου. Κανεὶς δὲν ἐτόλμησε νὰ πολεμήσῃ τὸν πανίσχυρο αὐτὸ διάβατον μὲ τὰ πολυάριθμα στρατεύματά του. "Ολοι τὸν προσκύνησαν καὶ ἔγιναν ὑπήκοοι του.

"Οταν οἱ Ἑλληνες ἔμαθαν ὅτι οἱ Πέρσες ἔρχονται στὴν Ἑλλάδα, ἔκαμψαν ἔνα συνέδριο στὴν Κόρινθο καὶ ἀπεφάσισαν ὅλοι ἐνωμένοι νὰ πολεμήσουν μὲ γενναιότητα καὶ νὰ φράξουν τὸν δρόμο τῶν ἐπιδρομέων.

"Ετσι, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας, μὲ 300 Σπαρτιάτες καὶ 7.000 ἄλλους Ἑλληνες, ἥλθε καὶ κατέλαβε τὸ στενὸ τῶν Θερμοπυλῶν, κοντά στὴν Λαμία, ἐνῶ ὁ Ἀθηναϊκὸς στόλος μὲ 300 ἑλληνικὰ πλοῖα ἔπλευσε πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας Ἀρτεμίσιον, γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰσοδο τοῦ Περσικοῦ στόλου στὸ στενὸ τοῦ Εὔριπου.

"Οταν οἱ Πέρσες ἐπλησίασαν στὸ στενὸ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἔμαθαν ὅτι ὀλίγοι Ἑλληνες εἶναι ἀποφασισμένοι γὰ τοὺς πολεμήσουν, ἔστειλαν πρέσβεις καὶ ἔζήτησαν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες νὰ παραδώσουν τὰ ὅπλα. "Ο Λεωνίδας ὅμως ἔδωσε μία ὑπερήφανη, ὀλιγόλογη καὶ ἰστορικὴ ἀπάντησι στὸν Ξέρξη: «Μολὼν λαβέ». Δηλ. ἔλα νὰ τὰ πάρης. Καὶ ὅταν ἔνας χωρικὸς ἐφτάσε ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τοῦ ἔχθροῦ καὶ εἶπε στοὺς Σπαρτιάτες ὅτι οἱ Πέρσες

Σχεδιάγραμμα της πλήστων θερινού γύρου.

εῖναι τόσοι πολλοί, ώστε τὰ βέλη πού θὰ ρίχνουν θὰ σκιάσουν καὶ τὸν ἥλιο, ἔνας Σπαρτιάτης ἀπήγνησε: «Καλύτερα, θὰ πολεμήσω με υπὸ σκιάν».

Όργισμένος πλέον ὁ Ξέρξης, διέταξε τὰ στρατεύματά του νὰ ἐπιτεθοῦν, ἀλλὰ οἱ "Ελληνες μὲ γενναιότητα καὶ ἡρωϊσμὸς ἀπέκρουσαν τὶς ἐπιθέσεις τῶν. Νέες ἐπιθέσεις τῶν Περσῶν ἀκολουθοῦν, ἀλλὰ οἱ "Ελληνες μένουν ἀκλόνητοι στὶς θέσεις τῶν. 'Ο Ξέρξης διατάσσει τότε νὰ ἐπιτεθῇ «τὸ σῶμα τῷ θαυμάτῳ», ἀλλὰ κι' ἐκεῖνο ἐνικήθηκε καὶ ὡπισθοχώρησε. Χιλιάδες Πέρσες νεκροὶ κοίτονται ξαπλωμένοι στὸ χῶμα καὶ ὁ Ξέρξης δὲν γνωρίζει τί ἄλλο πρέπει νὰ κάμη.

Δυστυχῶς, τὴν κρίσιμη ἐκείνη στιγμή, ἔνας προδότης "Ελληνας, ὁ Ἐφιάλτης, ὡδήγησε τὴν νύκτα πολλοὺς Πέρσες ἀπὸ ἕνα κρυφὸ μονοπάτι καὶ εὑρέθηκαν ξαφνικὰ στὸ πίσω μέρος τῶν Σπαρτιατῶν. 'Ο Λεωνίδας τότε διέταξε τοὺς ἄλλους "Ελληνες νὰ φύγουν, γιὰ νὰ πολεμήσουν σὲ ἄλλο μέρος, ἐνῶ αὐτὸς καὶ οἱ Σπαρτιάτες ἔμειναν ἐκεῖ γιὰ νὰ πεθάνουν στὴν μάχη. Μαζὶ μὲ τοὺς Σπαρτιάτες ἔμειναν καὶ 700 Θεσπιεῖς, οἱ ὄποιοι δὲν ἤθέλησαν νὰ φύγουν.

Σὲ λίγο ἡ μάχη ἀρχισε πάλι σφοδρὴ καὶ πεισματώδης. Οἱ Σπαρτιάτες πολεμοῦν σὰν λιοντάρια καὶ φονεύουν χιλιάδες ἔχθρούς. 'Ο Λεωνίδας τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ἔκτη ἡμέρα τῆς μάχης, ὡδήγησε τοὺς στρατιῶτες του στὸ κέντρο τῶν ἔχθρῶν, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἔξοντάσουν περισσότερους ἀπ' αὐτούς. Καὶ ἀφοῦ ἐπροξένησαν μεγάλη φθορὰ καὶ καταστροφὴ στὸν ἔχθρο, ἐπεσαν ὁ ἔνας κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ τελευταῖος, ὁ γενναῖος τῶν γενναίων τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν, ὁ βασιλεὺς Λεωνίδας. Ἐπεσαν σὰν ἥρωες ἀνυπέρβλητοι σὲ δόξα καὶ μεγαλεῖο καὶ ἀπὸ τότε ἡ θυσία τους ἔγινε παράδειγμα καθήκοντος πρὸς τὴν πατρίδα καὶ ὑπακοῆς στοὺς νόμους τοῦ κράτους.

Οἱ "Ελληνες ἀργότερα ἔστησαν στὶς Θερμοπύλες λαμπρὸ μνημεῖο μὲ τὸ ἔξῆς ἐπίγραμμα:

«Ω̄ ξεῖν, ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε κείμεθα, τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι».

6. Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας (480 π.Χ.)

Τις ἡμέρες πού ἐγινόταν ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν, δὲ Ἐλληνὶς στόλος ποὺ εὑρισκόταν στὸ Ἀρτεμίσιο, ἐναυμάχησε τὸν Περσικὸ καὶ τοῦ ἐπροξένησε σοβαρὲς καταστροφές. Μετὰ ὅμως ἀπὸ τὴν νίκη τῶν Περσῶν στὶς Θερμοπύλες, ἀναγκάσθηκε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ νὰ πλεύσῃ πρὸς τὸν Σαρωνικὸ κόλπο.

“Οταν δὲ Ξέρξης ἐνίκησε τοὺς “Ἐλληνες στὶς Θερμοπύλες, παρέλαβε τὸν στρατὸ του καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Ἀθήνα. Ἐπέρασε ἀπὸ τὴν Βοιωτία καὶ Ἀττική, καίγοντας καὶ ἐρημώνοντας τὰ πάντα, καὶ ἐφθασε ὑπερήφανος καὶ ἀπειλητικὸς μέσα στὴν ὥραιότερη Ἐλληνικὴ πολιτεία. Στὸ μεταξὺ, δὲ στόλος του εἶχε παραπλεύσει τὸ Σούνιο καὶ εἶχε ἀγκυροβολήσει στὸν ὄρμο τοῦ Φαλήρου.

‘Ο Θεμιστοκλῆς συνεβούλευσε τὸν Ἀθηναίον νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν καὶ νὰ σωθοῦν στὰ πλοῖα. Τὸ ἵδιο ἀπήντησε καὶ ἡ Πυθία στοὺς Δελφούς, ὅταν τὴν ἐρώτησαν: «Ξύλινον τε ἴχος θὰ σώσῃ τὴν πόλιν» εἶπε. Πράγματι οἱ Ἀθηναῖοι, μὲ σπαραγμὸ καὶ πόνο ψυχῆς, ἀναγκάστηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ὥραια τους πόλιν καὶ οἱ μὲν ἄνδρες ἐπιβιβάσθηκαν στὰ πλοῖα ποὺ εὑρίσκονταν στὸ θαλάσσιο στενὸ τῆς Σαλαμίνας, γιὰ νὰ πολεμήσουν, ἐνῶ οἱ γυναικες καὶ τὰ παιδιὰ κατέψυγαν ὡς πρόσφυγες στὴν Αἴγινα καὶ τὸν Πόρο (Τροιζῆνα). Ὁλίγοι μόνον γέροι ἐκλείσθηκαν στὴν Ἀκρόπολι, διότι ἐνόμιζαν ὅτι ἔπρεπε νὰ κατασκευάσουν ξύλινα τείχη ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολι καὶ νὰ πολεμήσουν ἐκεῖ.

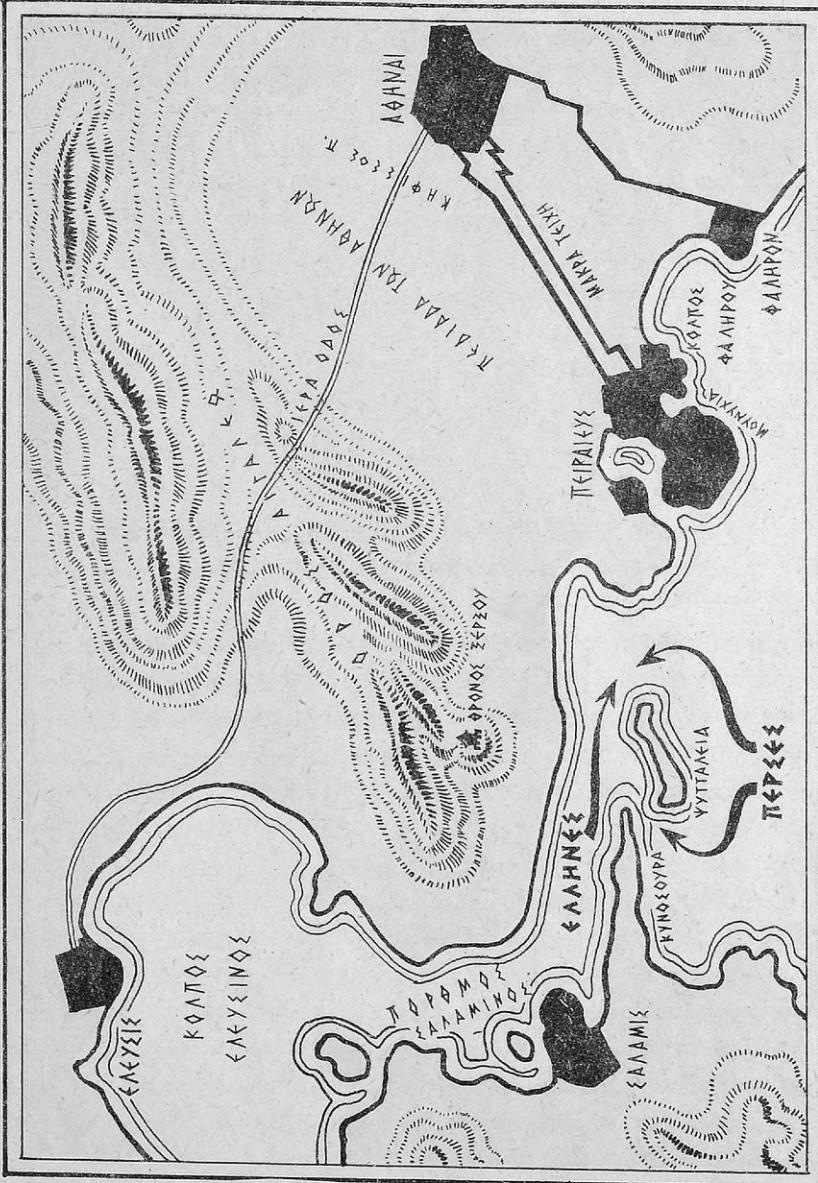
‘Ο Ξέρξης, ἀφοῦ δὲν συνήντησε καμμίαν ἀντίστασι μέσα στὴν πόλιν, ἀνέβηκε στὴν Ἀκρόπολι, κατενίκησε εὔκολα καὶ ἐφόνευσε τοὺς ὀλίγους ὑπερασπιστές της καὶ στὸ τέλος διέταξε νὰ καύσουν τὴν Ἀθήνα. Τεράστιες φλόγες καὶ πυκνὸς καπνὸς ἀνέβαινε ὡς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τὴν καιόμενη πόλιν, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ σπαραγμὸ παρακολούθουσαν τὴν καταστροφὴν ἀπὸ τὰ πλοῖα καὶ τὰ παράλια τῶν νησιῶν, χωρὶς νὰ ἡμποροῦν νὰ βοηθήσουν τὴν ἀγαπημένη τους πατρίδα.

Μέσα, ὅμως, στὰ πλοῖα οἱ "Ἐλληνες ναύαρχοι ἔκαμπαν συμβούλιο, γιὰ νὰ ἀποφασίσουν τί ἔπρεπε νὰ κάμουν. Δὲν συμφωνοῦσαν ὅμως, γιατὶ ὁ ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν Εὔρυβιάδης ὑπεστήριζε ὅτι ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσουν τὸν Περσικὸ στόλο στὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου, ἐνῶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριζε ὅτι ἡ ναυμαχία ἔπρεπε νὰ γίνῃ στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας, ὅπου οἱ Πέρσες δὲν θὰ ἥμπορούσαν νὰ κινήσουν συγχρόνως ὅλα τὰ πλοῖα τους. Οἱ Εύρυβιάδης μία στιγμὴ ἔθυμωσε καὶ ἐσήκωσε τὴν ράβδο του νὰ τὸν χτυπήσῃ, ἀλλὰ ὁ Θεμιστοκλῆς ψύχραιμος καὶ πρᾶξος τοῦ εἶπε: «πάταξον μέν, ἀκούσον δέ». Δηλ. «κτύπησέ με, ἀλλὰ ἀκούσε με». Πραγματικά, μὲ ὥραια πατριωτικὰ λόγια καὶ ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα ἔπεισε τὸν Εύρυβιάδην νὰ πολεμήσουν στὴν Σαλαμίνα. Οἱ Κορίνθιοι ὅμως καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἐπέμεναν νὰ φύγουν καὶ ἡ κατάστασι ἦταν πολὺ σοβαρή.

Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σχεδιό του, ἔστειλε κρυφὰ ἔναν ὑπηρέτη του στὸν Ξέρξη καὶ τοῦ παρήγγειλε ὅτι εἰναι φίλος του καὶ, ἐπειδὴ οἱ "Ἐλληνες σκέπτονται νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας, πρέπει νὰ σπεύσῃ νὰ τοὺς προλάβῃ καὶ νὰ τοὺς ἀποκλείσῃ στὸ στενό. Τὴν ἵδια ἡμέρα ἥλθε ἀπὸ τὴν Αἴγινα, ὅπου ἦταν ἐξόριστος, καὶ ὁ Ἀριστείδης καὶ εἶπε στὸν Θεμιστοκλῆν ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ συμφιλιωθοῦν καὶ ὅτι αὐτὸς δέχεται τὴν ἀρχηγία τοῦ Θεμιστοκλῆν γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδας.

Ο Ξέρξης ἔδωσε διαταγὴν ἡ πάτεθη ὁ στόλος του ἐναντίον τοῦ Ἐλληνικοῦ καὶ διέταξε νὰ τοποθετήσουν στὸ ὄρος Αἴγαλεων ἔνα θρόνο, γιὰ νὰ καθίσῃ ἐκεῖ καὶ νὰ καμαρώσῃ τὴν νίκη. Ἡταν Σεπτέμβριος τοῦ 480 π.Χ., ὅταν οἱ Πέρσες ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Ἐλληνικοῦ στόλου, ὁ ὄποιος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 310 πλοῖα μὲ ἀρχιναύαρχο τὸν Θεμιστοκλῆν. Τὸ σύνθημα τῆς ναυμαχίας ἐδόθη καὶ οἱ "Ἐλληνες μὲ τόλμη καὶ ἀποφασιστικότητα ὅρμοιν ἐναντίον τῶν Περσικῶν πλοίων. Τὰ εὐκίνητα πλοῖα τῶν Ἐλλήνων κινοῦνται γρήγορα καὶ βουλιάζουν πολλὰ Περσικά. Οἱ "Ἐλληνες ναῦτες πηδοῦν μέσα σὲ πολλὰ Περσικὰ πλοῖα καὶ τὰ καταλαμβάνουν. Ἡ ναυμαχία συνεχίστηκε ὅλοκληρη τὴν ἡμέρα. "Ενας σκληρὸς καὶ ἄγριος ἀγώ-

Σχεδιάρχαιμα τῆς ναυπαγήσεως τῆς Σαρωτίνης.

νας ἐγινόταν μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν. Καὶ ὅπως εἶχε προβλέψει ὁ Θεμιστοκλῆς, ἡ νίκη ἦλθε μὲ τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ἐμάχοντο γιὰ τὴν ἑλευθερία καὶ γιὰ τὴν πατρίδα τους. Ἡ θάλασσα ἐγέμισε ἀπὸ συντρίμματα πλοίων καὶ χιλιάδες Πέρσες νεκρούς.

Οἱ Ξέρξης, ὅταν εἶδε τὴν καταστροφὴν τοῦ στόλου του, καταντροπιασμένος καὶ καταλυπημένος, κατεβαίνει ἀπὸ τὸ Αἰγάλεω καὶ ἀποφασίζει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἔφοβεῖτο μήπως πάθη μεγαλύτερες καταστροφές καὶ μήπως ἐπαναστατήσουν ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη καὶ οἱ πόλεις τῆς Ἰωνίας καὶ δὲν ἤμπορέσθη νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν πατρίδα του. "Αφησε μόνο τὸν γαμβρό του Μαρδόνιο μὲ 300.000 στρατὸ στὴν Θεσσαλία, γιὰ νὰ ὑποτάξῃ αὐτὸς τοὺς "Ἐλληνες.

7. Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν—Ἡ Ναυμαχία τῆς Μυκάλης (479 π.Χ.)

Μετὰ τὴν ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας, ὁ Μαρδόνιος μὲ τὶς 300.000 στρατὸ ποὺ τοῦ ἄφησε ὁ Ξέρξης ἐπῆγε στὴν εύφορη πεδιάδα τῆς Θεσσαλίας, γιὰ νὰ ἀναπαιθῇ ὁ στρατός του καὶ νὰ περάσῃ διχειμώνας.

Τὴν ἀνοιξὶ τοῦ χρόνου ἐκείνου (479 π.Χ.), ἔστειλε ἀπεσταλμένο στὴν Ἀθήνα καὶ ἔζητοῦσε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους νὰ παραδοθοῦν καὶ νὰ γίνουν ὑπήκοοι τοῦ μεγάλου βασιλέα τῶν Περσῶν. Τοὺς ἔδινε τὴν ὑπόσχεσι ὅτι θὰ τοὺς ἔχανε ἡγεμόνες δῆλης τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅτι θὰ τοὺς ἔκτιζε τὴν κατεστραμμένη πόλι τους.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν περιφρονητικῶς τὴν πρότασί του καὶ τοῦ παρήγγειλαν ὅτι ποτὲ δὲν θὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς βαρβάρους, ποὺ τοὺς ἔκαψαν τὴν πόλι καὶ τοὺς ναούς των. Οἱ Ἀριστείδης μάλιστα, ποὺ εἶχε ἐπανέλθει στὴν Ἀθήνα, εἶπε: «Οταν δὴ λιος ἀλλάξῃ τὸν δρόμο τον καὶ γυρίσῃ ἀντίστροφα, τότε καὶ ἐμεῖς θὰ συμμαχήσωμε μὲ τοὺς Πέρσες».

Οἱ Μαρδόνιος, ὅταν ἔλαβε τὴν ἀπάντησι τῶν Ἀθηναίων, ὥργιστηκε πάρα-πολὺ καὶ ἔξεστράτευσε μὲ ὅλες τους τὶς δυνάμεις

για νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἀθήνα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν καὶ ἐξήτησαν τὴν βοήθεια τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ δποῖοι ὑπεσχέθησαν μὲν προθυμία νὰ βοηθήσουν, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασαν καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Ἀθήνα, χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ κανείς.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἡμποροῦσαν μόνοι τους νὰ ἀντισταθοῦν, γι' αὐτὸ ἐγκατέλειψαν τὴν πόλι καὶ κατέφυγαν πάλι στὰ πλοῖα τους καὶ στὴν Σαλαμῖνα. Οἱ Πέρσες ἐμπῆκαν στὴν Ἀθήνα, τὴν εὔρηκαν ἔρημη καὶ ἔβαλαν πάλι φωτιὰ καὶ ἔκαυσαν ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει. "Ἐπειτα ἐπῆγαν καὶ ἐστρατοπέδευσαν στὶς Πλαταιές, στὴν Βοιωτία.

Μετὰ τὴν δεύτερη αὐτὴ καταστροφὴ τῆς Ἀθήνας, ἐφθασαν οἱ Σπαρτιᾶτες καὶ μαζὶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους ποὺ εἶχαν πάλι ἐγκατασταθῆ στὴν πόλι τους, ἀπετέλεσαν 100.000 ἀξιόμαχο στρατὸ καὶ ἔξεκίνησαν ἀμέσως νὰ πᾶνε στὶς Πλαταιές νὰ πολεμήσουν τοὺς Πέρσες. Ἀρχηγὸς τοῦ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ ἦταν ὁ γενναῖος στρατηγὸς Πανσανίας, ἐνῶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ ἦταν ὁ Ἀριστείδης.

"Οταν οἱ "Ελληνες ἐφθασαν στὶς Πλαταιές, ἐπῆραν τέτοια θέσι, ὥστε οἱ Σπαρτιᾶτες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ πολεμήσουν τὰ δύο ἄκρα τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ, γιὰ νὰ τὸν περικυκλώσουν καὶ νὰ τὸν ἔξοντάσουν εὐκολώτερα. Οἱ ἄλλοι "Ελληνες ἐτοποθετήθηκαν στὸ κέντρο τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως καὶ, ὅταν ἐδόθη τὸ σύνθημα, ὥρμησαν ὅλοι στὴν μάχη σὰν θύελλα καὶ συνεπλάκησαν μὲ τοὺς Πέρσες σὲ ἕνα σκληρὸ ἀγῶνα. Τοὺς ἐπολέμησαν μὲ τόσο πεῖσμα καὶ μὲ τέτοια γενναιότητα, ὥστε τοὺς διέλυσαν κυριολεκτικῶς. "Οταν μάλιστα ἐφονεύθη ὁ ἀρχηγὸς τοὺς Μαρδόνιος, οἱ Πέρσες ἔχασαν τὸ θάρρος τους καὶ δὲν ἤξεραν τί πρέπει νὰ κάμουν. Χιλιάδες νεκροί, τραυματίες καὶ αἰχμάλωτοι, καθὼς καὶ ἀπειρα καὶ πολύτιμα λάφυρα εἶχαν καλύψει τὸ πεδίο τῆς μάχης. Ἀπὸ τὸν Περσικὸ στρατὸ διεσώθησαν μόνο 50.000 ἄνδρες, οἱ δποῖοι ἐφυγαν γιὰ τὴν Περσία σὲ ἀξιοθρήνητη κατάστασι.

Τὴν ἵδια ἡμέρα, ποὺ ἔγινε ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κατετρόπωσε τὸν Περσικὸ στόλο καὶ στρατὸ στὴν

χερσόνησο τῆς Μυκαλῆς, στὴν Μ. Ἀσία, ἀπέναντι στὴν Σάμο. Ἐπί τοῦ Ελληνικοῦ στόλου ἦσαν δὲ Σπαρτιάτης Λεωτυχίδης καὶ δὲ Ἀθηναῖος Ξάνθιππος.

Αὐτὸ τὸ ἄδοξο τέλος εἶχε ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξη στὴν Ἑλλάδα. Μετὰ τὴν καταστροφή τους οἱ Πέρσες δὲν ἔτολμησαν νὰ ἐπιτεθοῦν πλέον ἐναντίον τῆς πατρίδας μας. Ἡ Ἑλλάδα ἐδόξασθηκε σὲ δόλο τὸν κόσμο, γιὰ τὰ ἀπαράμιλλα κατορθώματα τῶν γενναίων καὶ ἡρωϊκῶν τέκνων τῆς.

8. Ὁ θάνατος τοῦ Παυσανία

Μετὰ τὴν μάχη τῶν Πλαταιῶν, οἱ Ἑλληνες ἀπέστειλαν τὸν στρατηγὸ τῆς Σπάρτης Παυσανία νὰ πολεμήσῃ τὸν Περσικὸ στρατὸ ποὺ εὑρισκόταν στὴν Θράκη καὶ νὰ τὸν ἐκδιώξῃ ἀπ' ἐκεῖ. Πράγματι, δὲ Παυσανίας κατενίκησε τοὺς Πέρσες, τοὺς ἐξεδίωξε ἀπὸ τὴν Θράκη καὶ κατέλαβε τὴν σπουδαία πόλι τοῦ Βοσπόρου *Bυζάντιο* (σημερινὴ Κωνσταντινούπολι).

Ἐκεῖ δόμως δὲ Σπαρτιάτης στρατηγὸς ἐθαμπώθηκε τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν πολυτέλεια καὶ τὸν πλοῦτο τῶν Περσῶν, ὥστε ἐσκέφθηκε νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὸν Ξέρξη, νὰ γίνη γαμβρός του καὶ μὲ τὴν βοήθειά του νὰ κυβερνήσῃ δόλοκληρη τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ συμπεριφορά του ἀλλαζεῖ ἀνεξήγητα. Στοὺς στρατιῶτες του καὶ στοὺς συνεργάτες του ἐφέρετο μὲ περιφρόνησι καὶ σκληρότητα. Στοὺς Πέρσες αἰχμαλώτους, τοὺς ἀξωματούχους καὶ εὐγενεῖς τοῦ Περσικοῦ κράτους, ἐφέρετο μὲ λεπτότητα καὶ εὐγένεια.

"Ολα αὐτὰ, δόμως, τὰ ἔργα καὶ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Παυσανία ἔγιναν γνωστὰ στὴν Σπάρτη καὶ οἱ πέντε ἔφοροι τὸν ἐκάλεσαν νὰ πάγι ἐκεῖ νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις. Δὲν ύπηρχαν δόμως ἀποδείξεις καὶ δὲν ἤταν δυνατὸν νὰ λάβουν καταδικαστικὴ ἀπόφασιν. Τὸν ἀθώωσαν μέν, ἀλλὰ τὸν κατήργησαν ἀπὸ στρατηγὸ καὶ ἐξοῦσε στὴν Σπάρτη ὡς ἀπλοῦς πολίτης.

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Σπάρτη δὲ Παυσανίας συνέχισε τὶς μυστικὲς συνεννοήσεις του μὲ τοὺς Πέρσες. Μία ἡμέρα δόμως, ἔνας δοῦλος

του πού τὸν εἶχε στείλει μὲ γράμμα στὸν Ξέρξη, ἐπῆγε καὶ τὸ παρέδωσε στοὺς πέντε ἔφόρους. Ἡ προδοσία του πλέον ἦταν χειροπιαστὴ καὶ διετάχθη ἡ σύλληψί του, ἀλλὰ ὁ Παυσανίας γιὰ νὰ σωθῇ κατέφυγε στὸν ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπου δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ τὸν πειράξῃ κανεῖς.

Οἱ πέντε ἔφοροι διέταξαν νὰ ἀφαιρέσουν τὴν στέγη τοῦ ναοῦ καὶ νὰ κτίσουν τὶς πόρτες, γιὰ νὰ πεθάνῃ ὁ προδότης ἀπὸ τὴν πεῖνα καὶ τὶς στερήσεις. Λέγουν μάλιστα ὅτι ἡ μητέρα του, ἡ Θεανώ, ἔβαλε τὴν πρώτη πέτρα, διότι ἐθεώρησε πολὺ προσβλητικὸ νὰ ἔχῃ παιδὶ προδότη.

Αὐτὸ τὸ τραγικὸ καὶ ἀτιμωτικὸ τέλος εἶχε ὁ στρατηγὸς Παυσανίας, γιατὶ ἐσκέφθηκε νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ πλούτη, θησαυροὺς καὶ ἀξιώματα, μὲ τὴν ὑπόστηριξι τῶν ἔχθρῶν τῆς πατρίδας του.

9. Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ τοῦ Ἀριστείδη

Μετὰ τὴν ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας, ὁ πιὸ δοξασμένος ἄνθρωπος τῆς Ἑλλάδος ἦταν ὁ Θεμιστοκλῆς. "Ολοι οἱ Ἑλληνες ὥμιλοῦσσαν γι' αὐτὸν μὲ θαυμασμὸ καὶ ἀγάπη καὶ τὸν ἔλεγαν «σωτῆρα» τῆς πατρίδας. "Οταν μάλιστα ἐπῆγε κάποτε στοὺς Ὁλυμπιακοὺς ἀγῶνες, οἱ θεατὲς ποὺ τὸν ἀνεγνώρισαν, ἀφησαν τὰ ἀγωνίσματα καὶ τοὺς ἀθλητὲς καὶ ἔτρεξαν χοντά του νὰ τὸν καμαρώσουν καὶ νὰ τὸν χειροκροτήσουν.

"Οσα χρόνια ἔκυβέρνησε τὴν Ἀθήνα, μετὰ τὴν ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας, δὲν ἔπαισε νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ κάνῃ καλὰ ἔργα γιὰ τὴν πατρίδα του. "Ιδρυσε ναύσταθμο καὶ ναυπηγεῖα καὶ ὠχύρωσε τὴν πόλι μὲ ὑψηλὰ καὶ γερά τείχη. Ἀργότερα ὠχύρωσε καὶ τὸν Πειραιᾶ, ὡστε νὰ μὴν ἡμπορῆ κανένας ἔχθρὸς νὰ προσβάλῃ τὴν Ἀθήνα, οὔτε ἀπὸ θάλασσα οὔτε ἀπὸ ξηρά. Τέλος συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάζουν κάθε χρόνο ἀπὸ 20 πλοῖα, γιὰ νὰ ἔχουν πάντα μεγάλο καὶ ἴσχυρὸ στόλο.

"Ο μεγάλος ὄμως αὐτὸς πολιτικὸς τῆς ἀρχαιότητος, εἶχε ἔνα

φοβερὸ ἐλάττωμα. Ὡταν ὑπερβολικὰ ἐγωϊστής καὶ φιλόδοξος καὶ εἶχε δημιουργήσει πολλοὺς καὶ φανατικούς ἀντίπαλους. Οἱ ἀντίπαλοὶ του ἐπέτυχαν νὰ τὸν ἔξορίσουν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀφοῦ ἔμεινε λίγον καιρὸ στὸ Ἀργος, κατέφυγε στὴν Περσία καὶ ἐζήτησε φιλοξενία ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξῃ.

Ο Ἀρταξέρξης τὸν ἐδέχτηκε μὲ εὐχαρίστησι καὶ τοῦ ἔχαρισε τρεῖς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, νὰ τὶς διοικῇ καὶ νὰ εἰσπράττῃ τὰ εἰσοδήματά τους, γιατὶ ἐσκέπτετο νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃ ἀργότερα γιὰ τὴν ὑποδούλωσι τῆς Ἑλλάδος.

Πραγματικά, ὁ Ἀρταξέρξης ἔπειτα ἀπὸ λίγα χρόνια ἐκάλεσε τὸν Θεμιστοκλῆν νὰ τὸν βοηθήσῃ στὴν ὑποδούλωσι τῆς πατρίδας μας. Ο Θεμιστοκλῆς, βέβαια, δὲν ἤμποροῦσε νὰ κάνῃ τέτοια προδοτικὴ πρᾶξι. Ἐπροτίμησε νὰ πιῇ δηλητήριο καὶ νὰ πεθάνῃ.

Ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι μετέφεραν τὰ ὅστα του καὶ τὰ ἔθαψαν στὸν Πειραιᾶ μὲ μεγάλες τιμές. Στὴν εἰσοδο τοῦ λιμανοῦ ἐστησαν ἔνα λαμπρὸ μνημεῖο, σὰν δεῖγμα εὐγνωμοσύνης, γιὰ ὅσα ἔπραξε ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Ολίγα χρόνια πρὶν πεθάνῃ ὁ Θεμιστοκλῆς στὴν Μ. Ἀσίᾳ, εἶχε πεθάνει στὴν Ἀθήνα καὶ ὁ ἀντίπαλός του, ὁ δίκαιος Ἀριστείδης. Ο Ἀριστείδης εἶχε λάβει μέρος στὴν μάχη τῶν Πλαταιῶν, ἥταν ἀρχηγὸς τρού συμμαχικοῦ στόλου καὶ κυβερνήτης τῆς Ἀθήνας, ὅταν ὁ Θεμιστοκλῆς εὑρίσκετο στὴν ἔξορία.

Μετὰ τὴν προδοσία τοῦ Παυσανία στὴν Θράκη, ἰδρύθηκε μία νέα συμμαχία τῶν Ἑλλήνων ποὺ ὀνομάσθηκε Ἀθηναϊκὴ συμμαχία. Κατὰ τὴν συμφωνία ποὺ ἔγινε μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, ὁ Ἀριστείδης ἐκανόνισε τὶς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῶν συμμάχων μὲ τόσο δίκαιο τρόπο, ὡστε ὅλοι ἥσαν εὐχαριστημένοι.

Διαχειρίσθηκε τὰ χρήματα τῆς συμμαχίας καὶ τῆς Ἀθήνας πολὺ τίμια καὶ ἐπέθανε πάμπτωχος. Γι' αὐτὸ ἡ Πολιτεία, γιὰ νὰ τὸν τιμήσῃ, τὸν ἐκήδευσε μὲ δημόσια δαπάνη καὶ ἀνέλαβε νὰ προικίσῃ τὶς δύο θυγατέρες του.

10. Ο Κίμωνας

"Υστερα ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Ἀριστείδη, ἀρχηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἔγινε ὁ Κίμωνας, γυιὸς τοῦ Μιλτιάδη. Ἡταν λαμπρὸς νέος, μορφωμένος, τολμηρός, φιλότιμος καὶ ἔξοχος ἀθλητής.

"Οταν ἔγινε στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, εἶχαν τελειώσει οἱ Περσικοὶ πόλεμοι καὶ οἱ Πέρσες νικημένοι εἶχαν ἐπιστρέψει στὴν Περσία. Οἱ Ἑλληνες δύμως εἶχαν πλέον λάβει θάρρος καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐλευθερώσουν τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ποὺ ἦσαν ἀκόμη ὑποδουλωμένες στὸ κράτος τῶν Περσῶν.

"Ετοίμασαν 200 πλοῖα καὶ μὲ 100 ἀκόμη τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἔστειλαν τὸν Κίμωνα νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Μακεδονία καὶ τὴν Θράκη καὶ ἔπειτα νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

'Αφοῦ ὁ Κίμωνας κατενίκησε πρῶτα καὶ ἔξεδίωξε τοὺς Πέρσες ἀπὸ τὴν Μακεδονία καὶ Θράκη, ἔπλευσε μὲ τὸν στόλο του τὸ 467 π.Χ. στὰ παραλία τῆς Μ. Ἀσίας. Τότε ἐπληροφορήθηκε ὅτι σὲ ἔνα ἀπόμερο σημεῖο τῆς παραλίας, στὶς ἐκβολὲς τοῦ ποταμοῦ Εὐρυμέδοντα, ἦσαν ἀγκυροβολημένα 350 Περσικὰ πλοῖα. Δὲν ἔχασε καθόλου καιρό. Τοὺς ἐπετέθηκε καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔχθρικὰ πλοῖα ἐβούλιαξε καὶ 200 περίπου ἐκυρίευσε. Ἀμέσως ἔπειτα ἀπεβίβασε στρατὸ στὴν ξηρὰ καὶ κατενίκησε τὸν Περσικὸ στρατὸ ποὺ εύρισκόταν στὴν παραλία.

Τὴν ἵδια ἡμέρα ἐπληροφορήθηκε ὅτι ἐπήγαιναν στὸ μέρος ἐκεῖνο 80 Περσικὰ πλοῖα, γιὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς Πέρσες. Παραλαμβάνει τότε τὸν στόλο του καὶ βγαίνει σὲ ἀνοικτὴ θάλασσα. Τὰ ναυμαχεῖ καὶ τὰ καταβυθίζει.

Μετὰ τὶς λαμπρὲς αὐτὲς νίκες του, ὁ Κίμωνας ἐπέστρεψε στὴν Ἀθήνα, γεμάτος λάφυρα καὶ δόξα μοναδική, ἐνῶ οἱ Πέρσες καταπτονημένοι ἐγκατέλειψαν τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐμφανισθοῦν πλέον στὶς ἑλληνικὲς θάλασσες.

"Οταν ὁ Κίμωνας εύρισκετο στὴν Ἀθήνα καὶ κατεγίνετο μὲ ἔργα εἰρηνικά, ὅπως ἡ κατασκευὴ τῶν τειχῶν καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν δοστῶν τοῦ Θησέα ἀπὸ τὴ Σκῦρο, στὴν Σπάρτη ἔγινε ἔνας φο-

βερὸς σεισμὸς καὶ ἐπροξένησε μεγάλες καταστροφές. Τότε εύρηκαν εὐκαιρία οἱ εἶλωτες καὶ οἱ Μεσσήνιοι νὰ ἐπανασταθῆσουν. "Ἐγινε σωστὸς πόλεμος καὶ λέγεται τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (466—455 π.Χ.).

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἔζήτησαν τὴν βοήθεια τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Κίμωνας ἔσπευσε νὰ τοὺς στείλῃ 4.000 στρατό. Πολὺ σύντομα ὅμως οἱ Σπαρτιᾶτες, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ἐμπιστοσύνη στοὺς Ἀθηναίους στρατιῶτες, τοὺς εἴπαν νὰ φύγουν μὲ τὴν δικαιολογία ὅτι δὲν τοὺς χρειάζονται. Αὐτὸς ἐθεωρήθηκε μεγάλη προσβολὴ στὴν Ἀθήνα καὶ ἐτιμώρησαν μὲ ἔξορία τὸν Κίμωνα, που ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ στρατοῦ στὴν Σπάρτη.

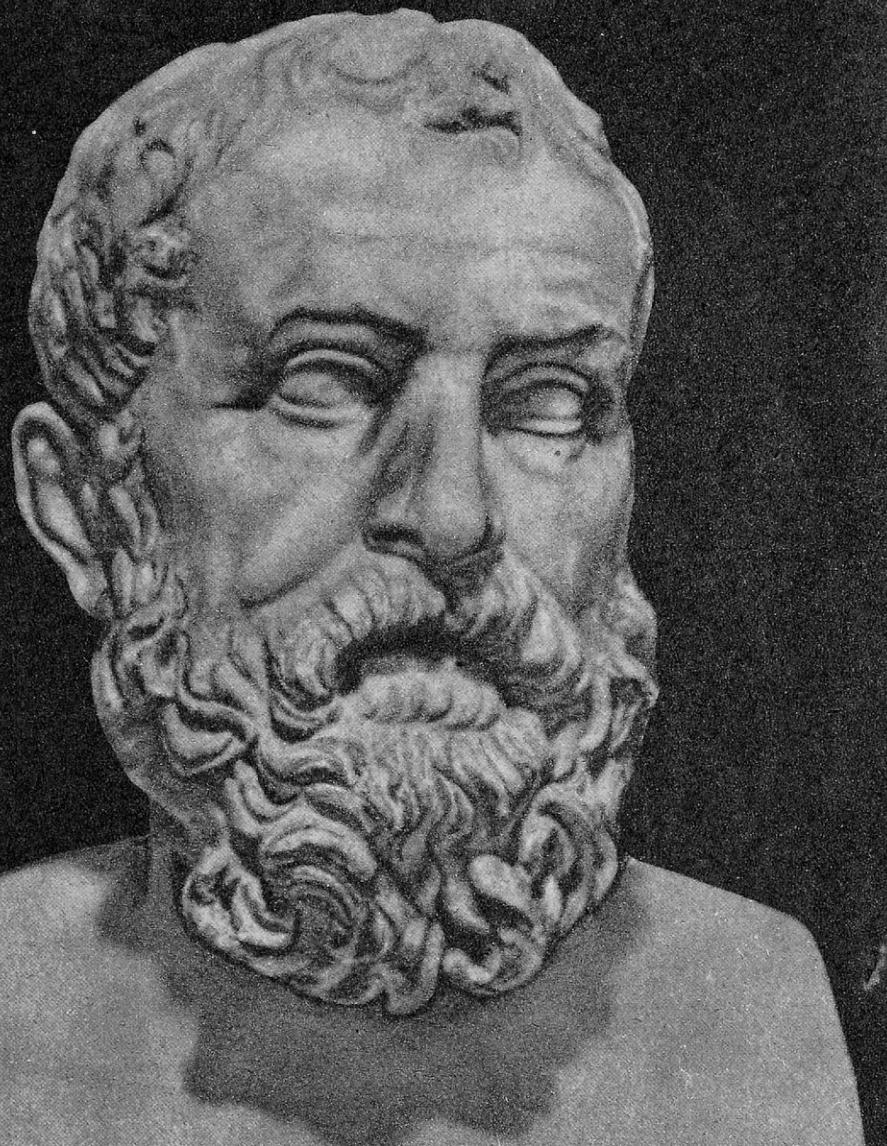
'Ολίγα χρόνια ὅμως ἀργότερα, οἱ Ἀθηναῖοι μετάνοιωσαν καὶ ἐπανέφεραν τὸν Κίμωνα στὴν Ἀθήνα καὶ τοῦ ἀνέθεσαν καὶ πάλι τὴν ἀρχηγία τοῦ στόλου.

'Ο Κίμωνας, ἀφοῦ συμφιλίωσε τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες, παρέλαβε τὸν στόλο καὶ ἔξεστράτευσε στὴν Κύπρο, γιὰ νὰ ἐκδιώξῃ καὶ ἀπ' ἐκεῖ τοὺς Πέρσες. "Οταν ὅμως ἐποιιορκοῦσε τὴν πόλι Κίτιον — σημερινὴ Λάρνακα — ἐπληγώθηκε καὶ ἐπέθανε.

Οἱ Ἀθηναῖοι παρέλαβαν τὸν ἔνδοξο νεκρὸ τοὺς καὶ ἔξεκίνησαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν Ἀθήνα. Πρὶν ἀκόμη ὅμως ἀπομακρυνθοῦν, στὴν Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου, συνήντησαν τὸν Περσικὸ στόλο, τὸν ὅποιο καὶ κατεναυμάχησαν. 'Επειδὴ οἱ ναύαρχοι τῶν Περσῶν ἐνόμισαν ὅτι ἐκυβερνοῦσε τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ὁ Κίμωνας, ἐτράπησαν σὲ φυγὴ (450 π.Χ.). Καὶ νεκρὸς ἀκόμη ὁ Κίμωνας ἐνίκησε τοὺς βαρβάρους ἔχθρους τῶν Ἐλλήνων.

Μετὰ τίς λαμπρὲς αὐτές νίκες τῶν Ἀθηναίων, ὑπεγράφη εἰρήνη μεταξὺ Περσῶν καὶ Ἐλλήνων, ἡ ὥποια πρὸς τιμὴν τοῦ Κίμωνα ὀνομάσθηκε Κιμώνειος εἰρήνη.

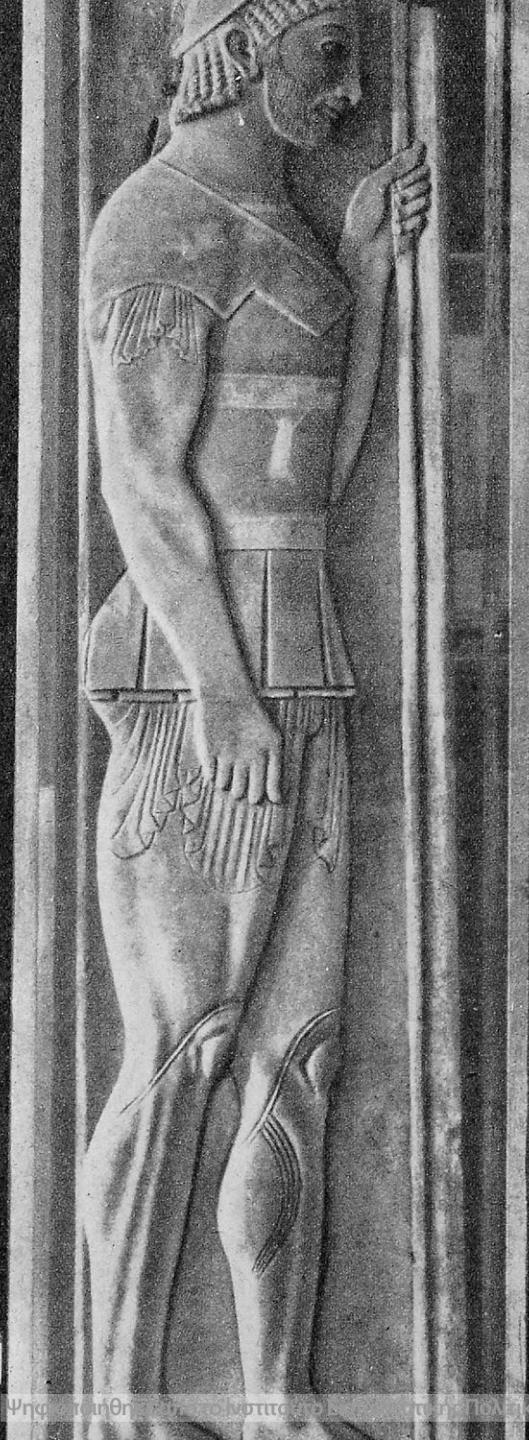
'Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κίμωνα ἐκτίσθηκαν καλύτερα τείχη, καὶ ἐβελτιώθηκε ἡ ὁχύρωσι καὶ τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ.

Ο ΣΟΛΩΝ

Μουσείο της Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης
National Archaeological Museum of Athens

ΠΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Ψηφιακή έκδοση του Μητροπολιτικού Μουσείου Παλαιάς

Ο ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ

Περικλής

Αρχαίο Μουσείο Δαφνίου Επαναστάσης Αθηνών

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙ

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Τὸ 1000 περίπου π.Χ., στὰ παρόλια τῆς Μ. Ἀσίας ἐκατοικοῦσαν πολλοὶ "Ελληνες ἄποικοι." Ἀπ' αὐτοὺς οἱ πιὸ πρωδευμένοι ἦσαν οἱ "Ιωνες. Ἡσαν ἔξυπνοι, δραστήριοι, φιλοπρόδοι καὶ πολιτισμένοι. Προώδευσαν στὰ γράμματα, στις τέχνες, στὸ ἐμπόριο καὶ στὴν ναυτιλία: "Ιδρυσαν ὄνομαστὲς πόλεις — τὴν **Φώκαια**, τὴν **Μίλητο**, τὴν **Ἐφεσο** — καὶ ἀνέδεξαν ἐπιφανεῖς ἄνδρες, ὅπως τὸν **Ἡρόδοτο**, τὸν **Θαλῆ**, τὸν **Πυθαγόρα** καὶ ἄλλους.

Κατὰ τὸ 500 π.Χ., οἱ "Ελληνες τῆς Μ. Ἀσίας ὑπεδουλώθησαν στὸ Περσικὸ κράτος καὶ ἔζησαν ἀρκετὰ χρόνια κάτω ἀπὸ τὸν βαρύν Συρὸ τῆς δουλείας. Δὲν ἡμποροῦσαν ὅμως νὰ ὑποφέρουν τὴν δουλείαν καὶ ἐπαναστάτησαν μὲ ἀρχηγὸ τὸν γενναῖο καὶ καλὸ πατριώτη **Ἀρισταγόρᾳ**. Ἡ ἐπανάστασι ὅμως ἐπνίγηκε στὸ ἀλιμα, οἱ "Ιωνες ὑπέκυψαν πάλι στὸν βασιλέα τῶν Περσῶν καὶ ὁ Ἀρισταγόρας ἐπέθανε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀγαπημένη τοῦ πατρίδα.

"Επειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἐβοήθησαν τὴν Ἰωνικὴ ἐπανάστασι, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος εὑρῆκε ἀφορμὴν νὰ πολεμήσῃ τοὺς "Ελληνες καὶ νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἐλλάδα. Τὸ Περσικὸ κράτος ἦταν πολὺ μεγάλο, πολὺ ἴσχυρὸ καὶ πολὺ πλούσιο. Εἶχε ἀμύθητους θησαυρούς, ἀλλὰ καὶ στρατὸ καὶ στόλο μεγάλο, ὃσο κανένα ἄλλο κράτος τοῦ κόσμου ἔκεινη τὴν ἐποχή.

"Ο Δαρεῖος ἐτοίμασε ἴσχυρὸ στρατὸ καὶ τὸν ἔστειλε νὰ καταλάβῃ τὴν Ἐλλάδα. Ἡ πρώτη μάχη ἔγινε στὸν Μαραθῶνα τὸ 490 π.Χ. Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ 10 χιλιάδες στρατὸ καὶ μὲ ἀρχηγὸ τοὺς τὸν δοξασμένο στρατηγὸ **Μιλτιάδη** ἐνίκησαν τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς κατεδίωξαν.

"Οταν ἔγινε βασιλεὺς τῶν Περσῶν ὁ Ξέρξης, γιιδὸς τοῦ Δαρείου, ἐτοίμασε ἀναρίθμητο στρατὸ καὶ μεγάλο στόλο καὶ ἤλθε ὁ ἔδιος νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἐλλάδα. Ἡ δεύτερη μάχη ἔγινε τὸ 480 π.Χ. στὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν μὲ ἀρχηγὸ τῶν Ἐλλήνων τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης **Λεωνίδα**. Οἱ Σπαρτιάτες ἐπολέμησαν ἥρωϊκά καὶ ἀφοῦ ἐφόνευσαν πολλὲς χιλιάδες ἔχθρῶν, ἔπεσαν καὶ αὐτὸι στὸ πεδίο τῆς μάχης μέχρι τὸν τελευταῖο: Ὁ θάνατος τοῦ Λεωνίδα μὲ τοὺς τριακοσίους, ἔμεινε σὰν παράδειγμα στοὺς αἰῶνες γιὰ τὸ πῶς ποιεμοῦν οἱ γεννάῖοι καὶ ἔκεινοι ποὺ ἀγαποῦν τὴν ἐλευθερία.

Οἱ Πέρσες μετὰ τὴν νίκη τῶν Θερμοπυλῶν ἐπροχώρησαν καὶ ἔφθασαν στὴν Ἀθήνα, τὴν ὄποια καὶ ἔκαυσαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ποὺ εἶχαν ἐτοίμασει μεγάλο καὶ ἴσχυρὸ στόλο ἐμπήκαν ὅλοι στὰ πλοῖα καὶ ἤσαν ἀποφασισμένοι νὰ τοὺς πολεμήσουν στὴν θάλασσα. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 480 π.Χ. ἔγινε στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας ἡ πιὸ σπουδαία ναυμαχία τῶν ἀρχαίων χρόνων. Οἱ Ἀθηναῖοι

μὲ ένα ίκανὸ καὶ ἄξιο ἀρχηγό, τὸν Θεμιστοκλῆ, κατενίκησαν καὶ κατέστρεψαν τὸν Περσικὸ στόλο.

Τὸν ὅλο χρόνο – 479 π.Χ. – οἱ "Ελληνες, μὲ ἀρχηγὸ τὸν ίκανώτατο Σπαρτιάτη στρατηγὸ Παυσανία, κατέστρεψαν καὶ τὸν ὑπόλοιπο Περσικὸ στρατὸ στὶς Πλαταιὲς τῆς Βοιωτίας. Ὁ στρατηγὸς τῶν Περσῶν Μαρδόνιος, γαμβρὸς τοῦ Ξέρξη, ἐφονεύθηκε στὴν μάχῃ καὶ οἱ λίγοι Πέρσες στρατιῶτες ποὺ ἐσώθηκαν ἐπέστρεψαν ταπεινωμένοι στὴν Περσία. "Ετοι, ἀπέκρουσαν οἱ "Ελληνες τὸν κίνδυνο τῶν Περσῶν, διέσωσαν τὴν ἐλευθερία τους καὶ ἀπέκτησαν μεγάλη δύναμι καὶ δόξα.

'Εκεῖνα τὰ χρόνια δύο σπουδαῖοι ἄνδρες ὑπηρέτησαν καὶ ἐδόξασαν τὴν 'Ελλάδα καὶ ιδιαιτέρως τὴν 'Αθήνα: ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Αριστείδης. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν ἀρχηγὸς στὴν 'Αθήνα ἔγινε ὁ Κίμωνας, ὁ δόποιος ἀφοῦ παρέλαβε 'Αθηναῖκὰ καὶ ὄλλα 'Ελληνικὰ πλοῖα, ἐπῆγε νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς "Ελληνας τῆς Μ. 'Ασιας καὶ νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς Πέρσες κατακτητές. Κατέφερε σκληρὰ καὶ ἀποφασιστικὰ κτυπήματα στὸν Περσικὸ στρατό, ποὺ ἦταν ἐκεῖ, καὶ ἔξεδίωξε τοὺς Πέρσες.

'Ο Κίμωνας ἐφονεύθηκε στὴν Κύπρο πολεμῶντας νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ τοὺς "Ελληνες τῆς Κύπρου ἀπὸ τὸν Περσικὸ ζυγό. Οἱ 'Αθηναῖοι ἔφεραν τὸν νεκρὸ του καὶ τὸν θεάψαν μὲ μεγάλες τιμὲς στὴν 'Αθήνα. Οἱ Πέρσες ὑπεχρεώθησαν νὰ ὑπογράψουν εἰρήνη μὲ τοὺς "Ελληνες, τὴν Κιμώνειο εἰρήνη, καὶ ἀπὸ τότε ἡ πατρίδα μας καὶ πιὸ πολὺ ἡ 'Αθήνα ἀπέκτησε δύναμι καὶ ἀκμή.

Ἐργασίες — ἔρωτήσεις

- 1) Νὰ δονομάσετε καὶ νὰ σχεδιάσετε τὰ ὅπλα τῶν στρατῶν τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς.
- 2) Δὲν εἶχαν δίκιο οἱ Πέρσες νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμο στὴν 'Ελλάδα, ἀφοῦ οἱ "Ιωνες ἐπαναστάτησαν καὶ τοὺς ἐβοήθησαν καὶ οἱ ὄλλοι "Ελληνες;
- 3) Νὰ γράψετε σὲ μιὰ σελίδα **Μάχη τοῦ Μαραθῶνα – 490 π.Χ.** Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο νὰ γράψετε τὰ ὄντατα τῶν στρατηγῶν ποὺ ἔπαιξαν κάποιον ρόλο στὴν μάχη αὐτῇ καὶ νὰ γράψετε σ' ἔνα ὡραῖο πλαίσιο τὸ ἐπίγραμμα τῶν Μαραθωνομάχων.
- 4) Νὰ γράψετε σὲ ὄλη σελίδα **Μάχη τῶν Θερμοπυλῶν – 480 π.Χ.** Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο νὰ γράψετε τὰ ὄντατα τῶν στρατηγῶν ποὺ ἔπαιξαν κάποιον ρόλο στὴν μάχη αὐτῇ. Νὰ γράψετε μέσα σὲ ὡραῖα πλαίσια τὴν ἀπάντησι τοῦ Λεωνίδα καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῶν πεσόντων στὶς Θερμοπύλες.
- 5) Νὰ γράψετε σὲ ὄλη σελίδα **Ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας – 480 π.Χ.**

Κάτω άπό τὸν τίτλο νὰ γράψετε τὰ ὀνόματα ἐκείνων ποὺ ἔπαιξαν κάποιον ρόλο στὴν ναυμαχία. Νὰ γράψετε μέσα σὲ πλαίσιο τὴν ἀπάντησι τοῦ Θεμιστοκλῆ στὸν ὀργισμένο Εὔρυβιάδη.

- 6) Νὰ γράψετε σὲ ἄλλη σελίδα τὶς σπουδαιότερες μάχες τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν, μὲ χρονολογία καὶ τὰ ὀνόματα τῶν στρατηγῶν ἢ ναυάρχων τους.
- 7) Ποία ἀπὸ δλεῖς τὶς μάχες ἢ ναυμαχίες χαρακτηρίζετε σὰν σπουδαιότερη;
- 8) Γιατί οἱ "Ἑλληνες ποὺ ἤσαν πολὺ διιγώτεροι ἐνίκησαν τοὺς Πέρσες; Ποῦ τὸ ἀποδίδετε;
- 9) Ἐάν στὴν ἐποχή μας ὑπάρχῃ ἡ ἴδια ἀριθμητικὴ ἀναλογία στρατιωτῶν, τί γνώμη ἔχετε, ποῖος θὰ νικήσῃ;
- 10) Τί ὅμοιότητες καὶ τὶ διαφορὲς ἔχουν ὁ Παυσανίας καὶ ὁ Ἐφιάλτης;
- 11) Ποῖος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, κατὰ τὴν γνώμη σας, εἶχε τὸ πιὸ ἔνδοξο τέλος;
- 12) Νὰ γράψετε μία μικρὴ καὶ σύντομη ἔκθεσι ποὺ νὰ περιλαμβάνῃ τὴν περίοδο τῶν Περσικῶν πολέμων: α) αἵτια καὶ ἀφορμὴ τῶν Περσικῶν πολέμων, β) οἱ σπουδαιότερες μάχες καὶ ναυμαχίες, γ) σπουδαῖοι στρατηγοὶ καὶ ναύαρχοι τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Περσῶν, δ) τέλος τῶν Περσικῶν πολέμων, συμπεράσματα καὶ διδάγματα.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

1. 'Η 'Αθηναϊκή συμμαχία — 'Ηγεμονία τῶν 'Αθηναίων

Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι ἐτελείωσαν πλέον. Οἱ Πέρσες νικημένοι ἐπέστρεψαν στὴν πατρίδα τους καὶ οἱ περισσότερες πόλεις τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Μ. Ἀσίας εἶχαν ἐλευθερώθῃ. Στοὺς πολέμους αὐτούς οἱ "Ἐλληνες ἔπαθαν, βέβαια, μεγάλες καταστροφές, ἀπέκτησαν δόμως μεγάλη δόξα καὶ ἔσωσαν τὴν ἐλευθερία τους. 'Η Κιμώνειος εἰρήνη ἔκλεισε τὴν περίοδο τῶν πολέμων μὲ τρόπο δεξαμένο καὶ τίμιο γιὰ τὴν Ἐλλάδα.

Στοὺς πολέμους αὐτούς, πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους "Ἐλληνες ἔδοξάσθησαν οἱ 'Αθηναῖοι. Γιατὶ αὐτοὶ ἐπέτυχαν τὶς πιὸ μεγάλες νίκες ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἀνέδειξαν τοὺς πιὸ γενναίους στρατηγοὺς καὶ ναυάρχους: τὸν Μιλτάδη, τὸν Θεμιστοκλῆ, τὸν Ἀριστείδη, τὸν Κίμωνα καὶ ἄλλους.

"Οπως εἴπαμε σὲ προηγούμενο μάθημα, τὰ τελευταῖα χρόνια τῶν Περσικῶν πολέμων ἰδρύθηκε μία συμμαχία μεταξὺ τῶν 'Ἐλληνικῶν πόλεων ποὺ ὠνομάσθηκε 'Αθηναϊκή, γιατὶ τὸ πιὸ ἴσχυρὸ κράτος τῆς συμμαχίας ἦταν ἡ 'Αθήνα. 'Η 'Αθηναϊκή συμμαχία περιελάμβανε τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Ἀττικῆς, τῆς Βοιωτίας, τῆς Εύβοιας, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Δηλ. δῆλης σχεδὸν τῆς 'Ἐλλάδος, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ τὴν Σπάρτη.

"Οσο διαρκοῦσαν οἱ Περσικοὶ πόλεμοι, οἱ πόλεις τῆς συμμα-

χίας ἔστελναν στὴν Ἀθήνα χρήματα, στρατὸ καὶ στόλο, γιὰ νὰ φροντίζουν οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ τὴν ἀπόκρουσι τῶν Περσῶν. Στὴν ἀρχὴ τὸ ταμεῖο τῆς συμμαχίας εύρισκετο στὴν Δῆλο, ἀλλὰ ἀργότερα μετεφέρθη στὴν Ἀθήνα καὶ τὸ διαχειρίζονταν οἱ Ἀθηναῖοι. Στὸ ταμεῖο αὐτὸ εἶχαν συγκεντρωθῆ πάρα-πολλὰ χρήματα.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτούς, ἡ Ἀθήνα ἐδημιούργησε μεγάλο στόλο καὶ ἴσχυρὸ στρατό, ὥστε ἀπὸ ὅλους ἀνεγνωρίζετο σὰν τὸ πιὸ δυνατὸ Ἑλληνικὸ κράτος. Ἡ θέλησι τῶν Ἀθηναίων ἦταν σεβαστὴ ἀπὸ ὅλες τὶς συμμαχικὲς πόλεις καὶ ὅλοι τοὺς παραδέχονταν ὡς ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος.

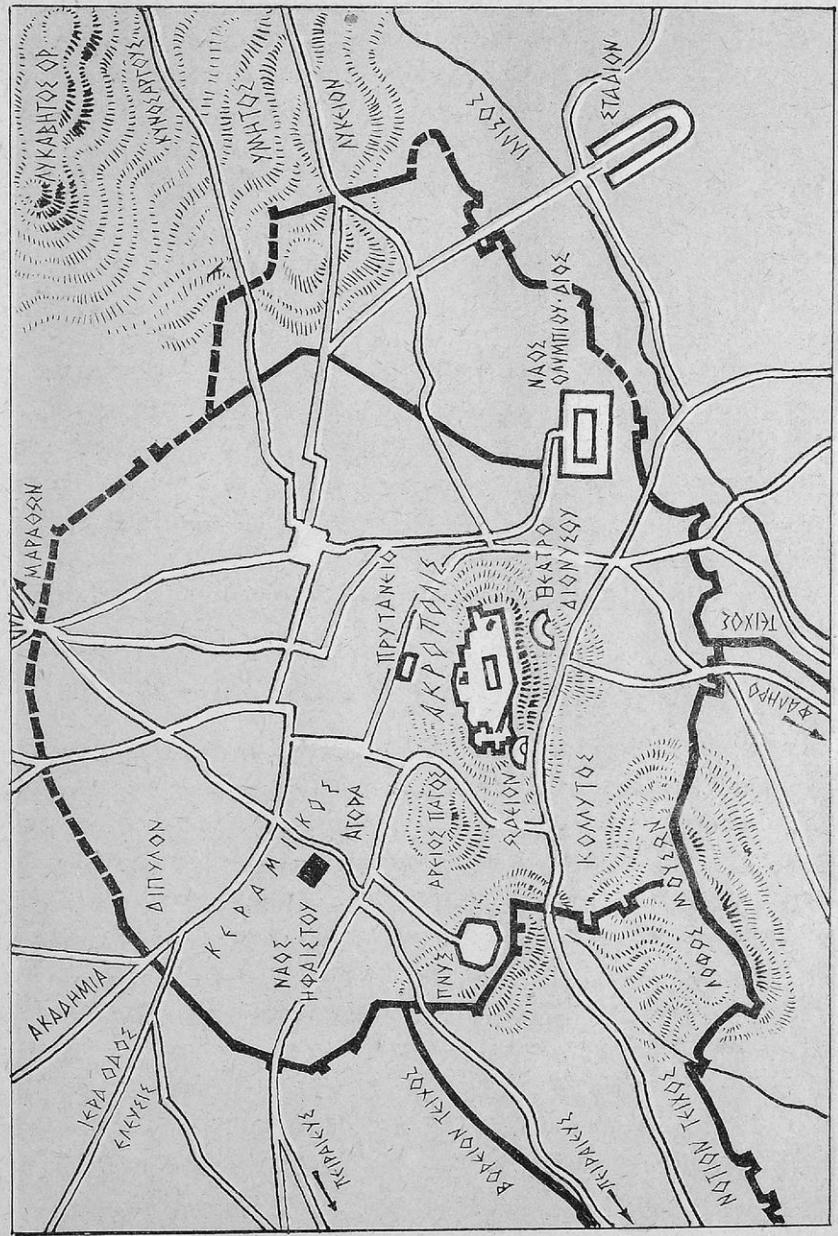
Τὴν εὔτυχισμένη ἑκείνη περίοδο, οἱ Ἀθηναῖοι ξανάκτισαν τὴν κατεστραμμένη πόλι τους πιὸ ὠραία ἀπὸ πρῶτα. Ἔκτισαν τοὺς ναοὺς των, τὴν ἀγόρα τους, ὠραῖα ἄλλα κτίρια, γυμναστήρια, θέατρα καὶ ἄλλα σπουδαῖα ἔργα εἰρήνης. Κατεσκεύασαν πολλὰ ἐμπορικὰ πλοῖα καὶ ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριο σὲ μεγάλο βαθμό. Τὰ πλοῖα τους ἔσχιζαν ἀδιάκοπα τὴν Μεσόγειο Θάλασσα καὶ μετέφεραν ἐμπορεύματα ἀπὸ τόπο σὲ τόπο καὶ ἔκερδιζαν ἀμύθητα πλούτη. Μία περίοδος εὐημερίας καὶ ἀκμῆς εἶχε ἀνατείλει γιὰ τὴν Ἀθήνα.

2. ‘Ο χρυσοῦς αἰώνας τοῦ Περικλῆ (461—429 π.Χ.)

“Ἄξιος διάδοχος τῶν ἐνδόξων στρατηγῶν καὶ ναυάρχων τῆς Ἀθήνας ἐμφανίσθηκε ὁ Περικλῆς. Ἡταν γυιὸς τοῦ νικητοῦ τῆς Μυκάλης στρατηγοῦ Ξανθίππου καὶ ἐγεννήθηκε τὸ ἔτος 495 π.Χ. Ἡταν ἔξυπνος, εὔγενικός, σοβαρός, τολμηρός, πολὺ μορφωμένος καὶ καλὸς ρήτορας. Ἐλαβε μέρος στοὺς Περσικοὺς πολέμους καὶ ἐπολέμησε μὲν ξεχωριστὴ γενναιότητα. Ἡταν ἀρχηγὸς τοῦ Δημοκρατικοῦ κόμματος καὶ πολὺ νέος ἀνεμίχθη εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεγνώρισαν τὶς μεγάλες ἀρετές τοῦ Περικλῆ καὶ τὸν ἔξέλεγαν τριάντα χρόνια συνέχῶς στρατηγὸ τῆς Ἀθήνας.

‘Ο Περικλῆς δὲν ἔβγαινε συχνὰ στὴν ἀγορὰ τῆς Ἀθήνας, παρὰ μόνο ὅταν ἐπήγαινε στὴν Ἐκκλησία τοῦ Δήμου καὶ στὸν

Η Ακρόπολη στήν έποχή του Περικλῆ

λόφο τῆς Πνύκας, ὅπου ώμιλοῦσε γιὰ διάφορα ζητήματα τοῦ Κράτους. Τὸ ἔξαίρετο παράστημά του καὶ ἡ ἔξοχη ρητορεία του κατεγοήτευαν τοὺς Ἀθηναίους, ποὺ τὸν παρωμοίαζαν μὲ τὸν Δία καὶ τὸν ἔλεγχαν Ὁλύμπιο.

Ο Περικλῆς ἔκανε μεγάλα σχέδια γιὰ τὴν Ἀθήνα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐπραγματοποίησε, γιατὶ ἡ περίοδος ποὺ ἐκυβέρνησε τὸ κράτος ἦταν περίοδος ἀκμῆς καὶ εὐημερίας. Ἐδημιούργησε τὸν μεγαλύτερο στόλο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὡχύρωσε τὴν Ἀθήνα μὲ νέα καὶ καλύτερα τείχη, τὰ μακρὰ τείχη, τὰ δόποια συνέδεαν τὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Ἀθήνα μέχρι τὸ Φάληρο καὶ ἐπροστάτευαν τὴν περιοχὴ ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τῆς Ἑγρᾶς. Ἐκαλλώπισε τὴν πόλιν καὶ τὴν ἔκαμε τὴν ὥραιότερη πόλιν τῆς ἀρχαιότητος. Ἀθάνατα ὅμως παραμένουν τὰ ἔργα ποὺ ἔκαμε ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολι. Ἔκτισε τὸν Παρθενῶνα, ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ μέσα σ' αὐτὸν ἐτοποθέτησε τὸ χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἔργο τοῦ μεγάλου γλύπτου Φειδία.

Ἐκτισε τὰ Προπύλαια, τὸν Ναὸ τῆς Ἀπτέρου Νίκης, τὸ Ἐρεχθεῖον καὶ ἄλλα, ποὺ παρέμειναν μοναδικὰ μνημεῖα τέχνης καὶ προκαλοῦν καὶ σήμερα ἀκόμη τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου.

Ιδιαίτερο ἐνδιαφέρο ἔδειξε ὁ Περικλῆς γιὰ τὰ γράμματα, τίς ἐπιστῆμες, τὸ θέατρο καὶ τὶς τέχνες. Μεγάλοι σοφοὶ ἔζησαν καὶ ἐδίδαξαν τότε. Ἀθάνατοι συγγραφεῖς, ποιητές, ζωγράφοι καὶ καλλιτέχνες ἀνεδείχθησαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ποὺ τὰ ἔργα τους ἐθαυμάσθηκαν σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες. Ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτωνας, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Φειδίας, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Αἰσχύλος καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐδόξασαν τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔγιναν διδάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν ὡδήγησαν στὸ φῶς καὶ στὸν πολιτισμό.

Ο Περικλῆς ἐπέθανε τὸ 429 π. Χ. καὶ ἐπειδὴ ἡ μοναδικὴ ἐκείνη ἀνθησι ὀφείλεται σ' αὐτὸν καὶ ἔγινε στὰ χρόνια ποὺ αὐτὸς ἐκυβέρνησε τὴν Ἀθήνα, ἡ περίοδος ἐκείνη λέγεται χρυσοῦς αἰώνας τοῦ Περικλῆ ἡ χρυσοῦς αἰώνας τῆς ἀρχαιότητος.

3. "Αλλες σπουδαιες πόλεις της Αρχαίας Ελλάδος

1. *Tὸ Ἀργος*. Τὸ Ἀργος ἦταν στὴν ἴδιᾳ τοποθεσίᾳ ποὺ εἶναι καὶ σήμερα. Ἐχει πολὺ παλαιὰ ἱστορία, ἀλλὰ τὴν μεγαλύτερη ἀκμὴ του τὴν ἐγνώρισε κατὰ τὸ 600 π.Χ. περίπου. Υπέταξε τὴν Σικυῶνα, τὴν Ἐπίδαυρο, τὴν Αἴγινα, τὴν Τροιζῆνα, τὴν Τίρυνθα, τὶς Μυκῆνες καὶ ἄλλες Πελοποννησιακὲς πόλεις.

"Ο βασιλεὺς τοῦ Ἀργοὺς Φειδωνᾶς, ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ ἔκοψε νομίσματα καὶ διηγούλυνε τὸ ἐμπόριο, τὸ ὅποιο μέχρι τότε ἐγινόταν μὲ ἀνταλλαγὴ τῶν προϊόντων.

Στὸ Ἀργος ἤκμασε ἡ περίφημη «Ἀργεία Καλλιτεχνικὴ Σχολή», μαθητὲς τῆς ὁποίας ἦσαν ὁ Μύρωνας, ὁ Φειδίας, καὶ ὁ Πολύκλειτος. Πασίγνωστα ἔργα αὐτῶν τῶν καλλιτεχνῶν εἶναι : ἡ Θεά Αθηνᾶ τοῦ Φειδία, ὁ Δισκοβόλος τοῦ Μύρωνα καὶ ὁ Δορυφόρος τοῦ Πολυκλείτου.

2. *Η Κόρινθος*. Η Κόρινθος εἶχε κτισθῆ κοντὰ στὸν Ισθμό, στοὺς πρόποδες τοῦ Ἀχροκορίνθου, ἐκεῖ ποὺ εύρισκεται σήμερα ἡ κωμόπολι *Παλαιὰ Κόρινθος*. Η Κόρινθος ἐσημείωσε μεγάλη ἀκμὴ στὴν ἀρχαιότητα, δταν τὴν ἐκυβερνούσε ό *Περιάνδρος*, ἔνας ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς Αρχαίας Ελλάδος (629-585 π.Χ.). "Ιδρυσε πολλὲς ἀποικίες, ὅπως τὴν Κέρκυρα, τὶς Συρακοῦσες, τὴν Ποτίδαια, καὶ ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο στὰ ἐλληνικὰ πράγματα.

3. *Η Θήβα*. Η Θήβα ἐκτίσθηκε στὴν ἴδιᾳ ἀκριβῶς θέσῃ ποὺ εἶναι καὶ σήμερα ἀπὸ τὸν βασιλέα *Κάδμο*. Ο Κάδμος ἤλθε ἀπὸ τὴν Φοινίκη πολὺ παλαιὰ καὶ ἔφερε τὸ ἀλφάβητο καὶ ἐδίδαξε στοὺς "Ελλήνες τὴ γραφή.

Κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους οἱ Θηβαῖοι ἔγιναν σύμμαχοι τῶν Περσῶν, γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἄλλοι "Ελλήνες τοὺς ἐτιμώρησαν σκληρά. Ἀπὸ τὴν Θήβα κατήγετο ὁ μεγάλος λυρικὸς ποιητὴς *Πίνδαρος*.

Τὴν μεγαλύτερη ἀκμὴ τὴν ἐγνώρισε μετὰ τὸν Πελοποννη-

σιακὸ πόλεμο καὶ τὴν ὁφείλει σὲ δύο ἔξοχα τέχνα της: τὸν Πελοπίδα καὶ τὸν Ἐπαμεινώνδα.

4. Ἡ Κέρκυρα. Ἡ Κέρκυρα εἶναι τὸ πιὸ ιστορικὸ ἀπὸ τὰ νησιὰ τοῦ Ιονίου Πελάγους. Ἐκατοικεῖτο ἀπὸ τοὺς Φαιακεῖς, ποὺ ὁ βασιλεὺς των Ἀλκίνοος εἶχε φιλοξενήσει τὸν πολυμήχανο Ὄδυσσεα, πρὶν φθάσῃ στὴν πατρίδα του Ἰθάκη.

Στὴν ἀρχὴ ὧνομαζόταν Σχεδία, ἀλλὰ ἀργότερα ἐφθασαν ἀποικοὶ ἀπὸ τὴν Ἐρέτρια καὶ τὴν Κόρινθο καὶ ἔκτισαν τὴν πόλιν Κέρκυρα, τὸ 734 π.Χ., καὶ ἀπὸ τότε ὅλο τὸ νησὶ ὄνομαζεται Κέρκυρα.

Ἡ Κέρκυρα, ἐξ αἰτίας τῶν διαφορῶν ποὺ εἶχε μὲ τὴν Κόρινθο, ἔγινε ἀφορμὴ τοῦ ἀδελφοκτόνου Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

5. Οἱ Συρακοῦσες. Οἱ Συρακοῦσες ἦταν μία ἀπὸ τὶς πολλὲς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Σικελίας. Στὴν Κάτω Ἰταλίᾳ καὶ στὴν Σικελία ἰδρύθηκαν πολλὲς καὶ ἀξιόλογες ἑλληνικὲς ἀποικίες ποὺ ἐλέγονταν Μεγάλη Ἐλλάδα. Οἱ σπουδαιότερες ἦσαν: ἡ Μεσσήνη, ὁ Κρότωνας, ἡ Κατάνη, ὁ Ακράγας καὶ οἱ Συρακοῦσες.

Οἱ Συρακοῦσες ἐγνώρισαν μεγάλη ἀκμὴ στὸ ἐμπόριο, στὴν ναυτιλία, στὰ γράμματα καὶ στὶς τέχνες. Τὰ χρόνια ποὺ ἦταν τύραννος τῶν Συρακουσῶν ὁ Ἰέρωνας, ἔζησε ὁ μεγάλος μαθηματικὸς τῆς ἀρχαιότητος Ἀρχιμήδης.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

"Οταν ἐτελείωσαν οἱ Περσικοὶ πόλεμοι, οἱ Ἐλληνες ἔμειναν ἥσυχοι καὶ ἀμέριμνοι ἀπὸ πολεμικές φροντίδες. Ἀρχισαν τότε νὰ ἐνδιαφέρωνται γιὰ τὰ εἰρηνικὰ ἔργα, γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν προχοπὴ τῆς πατρίδας των. Κάθε Ἐλληνικὸ κράτος ἐφρόντιζε νὰ γίνη πλούσιο καὶ πολιτισμένο. Τὰ πιὸ σπουδαῖα Ἐλληνικὰ κράτη τῆς ἐποχῆς ἔκεινης ἦσαν: ἡ Ἀθήνα, ἡ Σπάρτη, ἡ Θήβα, τὸ Ἀργος, ἡ Κόρινθος, ἡ Κέρκυρα, οἱ Συρακοῦσες καὶ ἄλλα. Κανένα ὅμως ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶχε τόση δύναμι, τόση εὐημερία καὶ τόση δόξα, δόση εἶχε ἡ Ἀθήνα.

"Οταν οι Πέρσες ένικήθησαν και ἐπέσφεψαν στὴν πατρίδα τους, τὸ πιὸ ἵσχυρὸ κράτος στὴν Ἑλλάδα ἦταν ἡ Ἀθήνα. Εἶχε μεγάλο ἐμπορικὸ και πολεμικὸ στόλο, δυνατὸ στρατὸ τῆς ἔηρᾶς, πολλὲς ἀποικίες και ἴσχυρὲς συμμαχίες. "Ολες οἱ ἄλλεις πόλεις ἐθαύμαζαν τὴν πρόοδο, τὴν ἀκμὴν και τὴν δύναμιν τῆς και ἔσπευδαν νὰ δηλώσουν φυλία και συμμαχία μαζί της. Τέτοια εὐτυχισμένα χρόνια δὲν εἶχαν ξαναδῆ ἔως τότε οἱ Ἀθηναῖοι.

'Εκείνη τὴν εὐτυχισμένη περίοδο, ἔζησε στὴν Ἀθήνα και ἔνας ἔξοχος πολιτικὸς ἄνδρας, ὁ **Περικλῆς**. 'Εκυβέρνησε τὴν Ἀθήνα τριάντα χρόνια περίπου και ἐλάχιμα προνεὶ τὴν πατρίδα του ὅσο κανένας ἄλλος. Κατεσκεύασε πολλὰ και ἀξιόλογα κοινωφελῆ ἔργα, ἐκαλλώπισε τὴν πόλιν μὲ ἀθάνατα και αἰώνια ἔργα τέχνης, ὅπως τὸν Παρθενῶνα, τὸ Ἐρεχθεῖον, τὰ Προπύλαια και ἄλλα, ἐκαλλιέργησε τὰ γράμματα, τὶς τέχνες και τὶς ἐπιστῆμες και ἔκανε τὴν Ἀθήνα σχολεῖο ὅλης τῆς Ἑλλάδος και ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος.

'Η μοναδικὴ ἐκείνη ἀνθησι και ἀκμὴ, ἡ εὐημερία και ἡ πρόοδος τῆς Ἀθήνας, ὀνομάζεται **χρυσοῦς αἰώνας τοῦ Περικλῆ ή χρυσοῦς αἰώνας τῆς ἀρχαιότητος**.

'Εργασίες — ἔρωτήσεις

- 1) Ποία περίοδο τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος λέμε **χρυσοῦν αἰώνα τοῦ Περικλῆ και γιατί**;
- 2) Νὰ γράψετε σὲ μία σελίδα τοῦ τετραδίου σας **χρυσοῦς αἰώνας τοῦ Περικλῆ — 460 εως 430 π.Χ.** Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο νὰ γράψετε σὲ δύο στῆλες τὰ ὄνόματα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ποὺ ἔζησαν τότε και τὰ ἔργα τέχνης ποὺ ἐπραγματοποιήθησαν τότε. Νὰ διακοσμήσετε τὴν σελίδα μὲ σχετικὸ ἰχνογράφημα ('Ακρόπολις — Παρθενώνας κ.λ.π.).
- 3) Νὰ χαρακτηρίσετε τὸν Περικλῆ ὡς πολιτικὸ τῆς Ἀθήνας και τὴν δρᾶσι τοῦ — τὰ ἔργα του.
- 4) Νὰ συγκρίνετε τὸν Περικλῆ μὲ τοὺς ἄλλους πολιτικοὺς και στρατηγοὺς τῆς Ἀθήνας και νὰ ἐκφέρετε τὴν γνώμη σας.
- 5) Ποία ἀξία ἀποδίδετε στὰ εἰρηνικὰ ἔργα, σχετικὰ μὲ τὰ πολεμικὰ ἔργα ποὺ πραγματοποιεῖ ἔνας ἀρχηγὸς Κράτους;
- 6) Νὰ σχεδιάσετε σὲ μία σελίδα τοῦ τετραδίου σας δύοιώματα τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Κάτω ἀπὸ κάθε ἔνα νὰ γράψετε σχετικὰ ὄνόματα βασιλέων, σοφῶν, ποιητῶν κλπ.
- 7) Ποία ιδιαιτερα χαρίσματα εἶχε ὁ Περικλῆς, σὰν ἀνθρωπος και σὰν πολιτικός;

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΜΦΥΓΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

1. Αἴτια καὶ ἀφορμές τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου

Τὰ χρόνια ἐκεῖνα τῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἀθήνας, ἥταν χρόνια εἰρήνης. Καὶ ὅχι μόνο γιὰ τὴν Ἀθήνα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Οὔτε μεταξύ των ἐπολεμοῦσαν οἱ "Ελληνες" οὔτε μὲ ξένα κράτη.

Εἶναι βέβαια ἀλήθεια, ὅτι οἱ ἄλλες ἐλληνικὲς πόλεις δὲν ἦσαν εὐτυχισμένες ὅπως ἡ Ἀθήνα. Μερικές μάλιστα ἀπ' αὐτὲς εἶχαν δυσαρεστηθῆ μὲ τὴν Ἀθήνα καὶ ὑπεστήριζαν ὅτι ἡ Ἀθήνα ἔγινε πλουσία καὶ εἶχε ἴσχυρὸ στόλο, ἐπειδὴ εἰσέπραττε μεγάλους φόρους ἀπὸ τὶς πόλεις τῆς Ἀθηναϊκῆς συμμαχίας. Γι' αὐτό, πολλὲς πόλεις, ἐφθονοῦσαν τὴν Ἀθήνα καὶ δὲν ἤθελαν τὴν δόξαν καὶ τὴν πρόοδό της.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνη δύο ἦσαν τὰ ἴσχυρότερα κράτη τῆς Ἑλλάδος: Ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Σπάρτη. Ἡ Ἀθήνα εἶχε μεγάλο καὶ δυνατὸ στόλο, ἐνῶ ἡ Σπάρτη εἶχε μεγάλο καὶ δυνατὸ στρατὸ τῆς ἔνηρᾶς. Κάθε μία ἀπ' αὐτὲς τὶς πόλεις, ἤθελε νὰ ἔχῃ τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος. Μεταξύ τους λοιπὸν ἐδημιουργήθηκε μία ἀντιζηλία καὶ ἔνας ἀνιαγωνισμός.

Οἱ Σπαρτιάτες ἐπέτυχαν νὰ ἔχουν μὲ τὸ μέρος τους ὅλες τὶς πόλεις τῆς Πελοποννήσου, ἐνῶ ἡ Ἀθήνα εἶχε μὲ τὸ μέρος τῆς τὶς παραλιακές καὶ νησιωτικές πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Εἶχαμε δηλ. δύο παρατάξεις: τὴν Ἀθηναϊκὴν μὲ ἀρχηγούς τους Ἀθηναίους καὶ τὴν Πελοποννησιακὴν μὲ ἀρχηγούς τους Σπαρτιάτες.

‘Η ἀντιζηλία μεταξύ τῶν δύο παρατάξεων, μὲ τὸν καιρό, ἐξελίχθηκε σὲ μῆσος καὶ δὲν ἀπέμενε παρὰ ἡ ἀφορμὴ γιὰ ν’ ἀρχίση ἔνας σκληρός, ἀδελφοκοτόνος καὶ καταστρεπτικὸς πόλεμος.

‘Η ἀφορμὴ δὲν ἀργησε νὰ δοθῇ. ‘Η Κόρινθος ἔκαμε πόλεμο μὲ τὴν Κέρκυρα ποὺ ἦταν σύμμαχος τῆς Ἀθήνας. ‘Η Κέρκυρα ἐξήτησε τὴν βοήθεια τῆς Ἀθήνας καὶ ἡ Κόρινθος τὴν βοήθεια τῆς Σπάρτης. “Ἐτσι ἀρχισε ὁ φοβερὸς ἐμφύλιος πόλεμος τῶν Ἐλλήνων, τὸ 431 π.Χ., καὶ ἐκράτησε 27 ὀλόκληρα χρόνια. Ὁ πόλεμος ἐκεῖνος ὀνομάσθηκε *Πελοποννησιακὸς πόλεμος* καὶ ἐτελείωσε τὸ 404 π.Χ.

2. Πρῶτος Πελοποννησιακὸς πόλεμος (431 — 421 π.Χ.)

Τὴν ἄνοιξι τοῦ 431 π.Χ., πενήντα χιλιάδες (50.000) Πελοποννησιακὸς στρατὸς μὲ ἀρχηγὸ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμο εἰσέβαλε στὴν Ἀττικὴ καὶ ἀρχισε νὰ κατατείχη τὰ χωριά, νὰ κόβη τὰ δέντρα καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸν τόπο. Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς συγκεντρώθηκαν μέσα στὰ τείχη τῆς πόλεως, παίρνοντας μαζὶ τους ὅσα πρόγιατα ἦταν δυνατὸν νὰ μεταφερθοῦν.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν ἀξιόλογο στρατὸ τῆς ξηρᾶς γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς Πελοποννησίους, ἔστειλαν τὸν στόλο τους νὰ καταστρέψῃ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου.

Τὸν ἄλλο χρόνο, δύμως, ἐπεσε μεγάλη συμφορὰ στὴν Ἀθήνα. “Ἐνα Αἰγυπτιακὸ πλοῖο ἔφερε μιὰ φοβερὴ ἀρρώστεια, τὸν λοιμό. Καὶ ἐπειδὴ ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀθήνας, μαζὶ μὲ τοὺς πρόσφυγες τῶν χωριῶν, ἦταν ὑπερβολικὰ μεγάλος, ἡ ἀσθένεια ἐξαπλώθηκε γρήγορα καὶ ἐκράτησε δύο ὀλόκληρα χρόνια. Πολλὲς ἐκατοντάδες ἐπέθαναν κάθε ἡμέρα καὶ οἱ δρόμοι ἦσαν γεμάτοι νεκρούς. Μεταξὺ τῶν γεκρῶν τῆς φοβερῆς αὐτῆς ἀρρώστειας ἦταν καὶ ὁ Περικλῆς καὶ τὰ δύο παιδιά του.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Περικλῆ, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξέλεξαν δύο νέους στρατηγούς: τὸν Νικία, ὁπαδὸ τῆς εἰρήνης, καὶ τὸν Κλέω-

να, διπάδο του πολέμου. Τήν ίδια ἐποχὴ καὶ οἱ Σπαρτιάτες εἶχαν ἔνα φιλοπόλεμο, ἀλλὰ ίκανώτατο καὶ ἐντιμότατο στρατηγό, τὸν Βρασίδα. Οἱ Βρασίδας, γιὰ νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν Ἀθηναῖκὸ στόλο ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, ἐπῆρε τὸν στρατό του καὶ ἐπῆγε στὴν Θράκη καὶ Μακεδονία νὰ κυριεύσῃ τὶς πόλεις τῆς Ἀθηναϊκῆς συμμαχίας. Ἐναντίον τοῦ Βρασίδα ἔξεστράτευσε ὁ Κλέωνας καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι ἐπολέμησαν στὴν Ἀμφιπόλι μὲ σφοδρότητα καὶ πάθος. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνικήθησαν, ἀλλὰ οἱ νεκροὶ ἦσαν χιλιάδες καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ οἱ δύο φιλοπόλεμοι στρατηγοί: Κλέωνας καὶ Βρασίδας.

Τὸ στερεά ἀπὸ τὴν μάχη αὐτή, ὁ συνετὸς στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Νικίας ἔκλεισε εἰρήνη μὲ τοὺς Σπαρτιάτες, μὲ τὸν ὄρο νὰ ἀφῆσουν ἐλεύθερους τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὶς πόλεις ποὺ ἐκυρίευσε ὁ ἔνας ἀπὸ τὸν ἄλλο. Ἡ εἰρήνη αὐτὴ ἔγινε τὸ 421 π.Χ. καὶ ὠνομάσθηκε Νικίειος εἰρήνη.

3. Δεύτερος Πελοποννησιακὸς πόλεμος

(415 — 413 π. Χ.)

Ἡ Νικίειος εἰρήνη δὲν ἐκράτησε πολλὰ χρόνια, δ.ότι μεταξὺ τῶν δύο παρατάξεων ὑπῆρχαν μεγάλες διαφορὲς καὶ ἀγεφύρωτο μῆσος.

Στὴν Ἀθήνα, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἦταν στρατηγὸς ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν φιλοπολέμων. Οἱ Ἀλκιβιάδης ἦταν ἀνεψιὸς τοῦ Περικλῆ, πολὺ πλούσιος καὶ ὡραῖος, ἔξαιρετικὰ μορφωμένος καὶ ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς. Ἡταν ὅμως ἔξυπνότατος, φιλόδοξος, ἐπιδεικτικὸς καὶ φιλόνικος.

Οἱ Ἀλκιβιάδης ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμο μὲ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ σὰν ἀφορμὴ εὑρῆκε τὴν διχόνια καὶ τὸν πόλεμο ποὺ εἶχαν μεταξὺ τους οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Σικελίας. Οἱ Ἀλκιβιάδης ἐνόμιζε ὅτι, ἐὰν θὰ ἐνικοῦσε τοὺς Σικελούς, ἡ Ἀθήνα θὰ ἀποκτοῦσε πάλι μεγάλη δύναμι καὶ δόξα, καὶ εὔκολα πλέον θὰ ἡμποροῦσε νὰ ὑποτάξῃ τὴν Σπάρτη.

Τὸ ἔτος 415 π.Χ., 134 περίπου Ἀθηναῖκὰ πλοῖα καὶ 7.000 στρατὸς ἀπέπλευσαν γιὰ τὴν Σικελία μὲ τὸν σκοπὸν νὰ πολεμήσουν τὴν πόλιν Συρακοῦσσες, ποὺ ἦταν σύμμαχος τῶν Πελοποννησίων. Ἀρχηγοὶ τῆς ἐκστρατείας ἦσαν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Νικίας καὶ ὁ Λάμαχος.

Μία ἡμέρα ὅμως πρὶν ἀναχωρήσῃ ὁ στόλος γιὰ τὴν Σικελία, εὑρέθηκαν κομμένες οἱ κεφαλὲς τῶν Ἐρυμῶν. Οἱ Ἐρυμεῖς ἦσαν στῆλες μικρὲς στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας καὶ εἶχαν ἐπάνω τὴν κεφαλὴν τοῦ θεοῦ Ἐρυμοῦ. Γιὰ τὴν ἀσεβῆ αὐτὴν πρᾶξι, οἱ ἔχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδη, ἐκατηγόρησαν μερικοὺς φίλους του καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ποὺ ἐθεώρησαν ὑπεύθυνο τὸν Ἀλκιβιάδη, τὸν ἐκάλεσαν νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ δικασθῇ.

Οἱ Ἀλκιβιάδης ἐθύμωσε πάρα-πολὺ καὶ ἀντὶ νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Ἀθήνα, ἐδραπέτευσε μὲ ἔνα πλοῖο στὴν Σπάρτη, ὅπου καὶ συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιᾶτες νὰ στείλουν στρατὸ στὴν Σικελία νὰ πολεμήσουν τοὺς Ἀθηναίους.

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἔστειλαν ἐκεῖ ἀμέσως μεγάλο στρατὸ καὶ μαζὶ μὲ τοὺς Συρακουσίους, ποὺ εἶχαν ισχυρὸν κράτος καὶ καλὰ ὡργανωμένο στρατὸ, ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς ἐπροξένησαν ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴν τὸ 413 π.Χ. "Ολα σχεδὸν τὰ πλοῖα ἐβυθίσθηκαν καὶ οἱ στρατιῶτες ἐφονεύθηκαν καὶ αἰχμαλωτίσθηκαν. Ἔλαχιστοι μόνον ἐσώθηκαν καὶ ἐγύρισαν στὴν πατρίδα τους.

4. Τρίτος Πελοποννησιακὸς πόλεμος (413 — 404 π.Χ.)

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου στὴν Σικελία ἔφερε μεγάλη ἀπελπισία στοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐκλόνισε σοβαρὰ τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος. Ἐβλεπαν τὰ πλοῖα τους πολὺ λίγα στὸν ναύσταθμο καὶ τὸ ταμεῖο τοῦ κράτους ἀδειανό. Πολλὲς πόλεις τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἀθηναϊκὴν συμμαχία καὶ ἐπῆγαν μὲ τὸ μέρος τῶν Σπαρτιατῶν.

Στὸ μεταξὺ οἱ Σπαρτιᾶτες εἰσέβαλλαν στὴν Ἀττικὴν καὶ κατέ-

λαβάν τὴν Δεκέλεια (σημερινὸ Τατόο), τὴν δύοίαν ὡχύρωσαν καὶ ἔκαμναν ἀπ' ἑκεῖ ἐπιδρομὲς σὲ ὅλο τὸ λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἥμποροῦσαν νὰ ἐργάζωνται στὰ κτήματά τους καὶ νὰ παίρνουν τρόφιμα ἀπὸ τὰ γύρω χωριά.

‘Η κατάστασ. ήταν πολὺ σοβαρὴ καὶ κρίσιμη γιὰ τὴν Ἀθήνα. Παρ' ὅλα αὐτά, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος τους. Κατεσκεύασαν καινούργια πλοῖα καὶ ἐπέτυχαν νὰ νικήσουν τοὺς Πελοποννησίους στὴν Μίλητο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡταν ὅμως πλέον ἀργά. Ἡ δύναμι τῆς Ἀθήνας εἶχε ἐξασθενήσει. Οἱ Σπαρτιάτες μὲ τὴν συμβουλὴ τοῦ Ἀλκιβιάδη, κατεσκεύασαν καὶ ἐκεῖνοι ἴσχυρὸ στόλο, γιατὶ ἐνόησαν ὅτι δὲν θὰ ἥμποροῦσαν διαφορετικὰ νὰ καταβάλουν τοὺς Ἀθηναίους. Ἐπὶ πλέον ἔκαμναν συμμαχία μὲ τοὺς Πέρσες, ἀπὸ τοὺς δύοίους ἔπαιρναν χρήματα γιὰ τὸν στόλο τους καὶ συμφώνησαν νὰ κτυπήσουν μαζὶ καὶ νὰ καταστρέψουν τὴν Ἀθήνα.

‘Ο Ἀλκιβιάδης ὅμως ἀργότερα, γιὰ διάφορους λόγους, δυστἀρεστήθηκε μὲ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ ἐπῆγε στὸν Πέρση σατράπη τῆς Μ. Ἀσίας Τισσαφέρωνη. Ἀπ' ἑκεῖ προσπάθησε νὰ βλάψῃ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ παρεκάλεσε τοὺς συμπατριῶτες του νὰ τὸν συγχωρήσουν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐλησμόνησαν τὶς κακὲς πράξεις του καὶ τὸν διώρισαν στρατηγό. Κατὰ τὴν περίοδο ἑκείνη ὁ Ἀλκιβιάδης ἐκέρδισε πολλὲς νίκες καὶ ἐξέπλυνε τὴν ἐντροπὴ τῆς προδοσίας του. Ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔδιωξαν καὶ ὁ ἄστατος καὶ ἐπιπόλαιος Ἀλκιβιάδης ἐπῆγε στὴν περιοχὴ τοῦ Ἑλλησπόντου, ὅπου ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα χρόνια ἐπέθανε.

‘Ο πόλεμος συνεχίζόταν μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιάτῶν καὶ ἄλλοτε ἐνικοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλοτε οἱ Σπαρτιάτες. Τέλος, τὸ ἔτος 405 π.Χ., ὁ ἵνανώτατος καὶ ἐμπειρότατος ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν Λύσσανδρος, ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους εἰς τοὺς Αἴγας ποταμοὺς τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ κατέστρεψε ὁλοσχεδῶς τὸν Ἀθηναϊκὸ στόλο. ‘Ἐνα μόνο πλοῖο ἐσώθηκε καὶ ἔφερε τὴν θλιβερὴ εἰδησι στὴν Ἀθήνα, ἡ Πάραλος.

Μετὰ τὴν νίκη του αὐτή, ὁ Λύσσανδρος παραλαμβάνει τὸν

στόλο του καὶ ἔρχεται στὸν Πειραιᾶ καὶ πολιορκεῖ τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴν θάλασσα, ἐνῶ ἵσχυρὸς Σπαρτιατικὸς στρατὸς τὴν ἐπολιορκοῦσε καὶ ἀπὸ τὴν ξηρά.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἔξηντλημένοι πλέον ἀπὸ τὸν μακροχρόνιο πόλεμο, χωρὶς στόλο, χωρὶς χρήματα καὶ τρόφιμα, ἀναγκάστηκαν νὰ ζητήσουν εἰρήνη τὸ ἔτος 404 π.Χ.

Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἐτελείωσε, ἐπειτα ἀπὸ 27 δόλοκληρα χρόνια, ὁ τρομερὸς καὶ ἔξοντωτικὸς αὐτὸς πόλεμος τῶν Ἑλλήνων τῆς ἀρχαιότητος. Ἐφέρε ἀπερίγραπτες καταστροφές, ἔξησθένησε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐσταμάτησε τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν πρόοδο.

5. Οἱ ὄροι τῆς εἰρήνης καὶ οἱ τριάκοντα τύραννοι τῆς Ἀθήνας

Οἱ ὄροι τῆς εἰρήνης μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Ἀθηναίων ἦσαν βαρεῖς καὶ ταπεινωτικοί γιὰ τὴν Ἀθήνα, ἀλλὰ δὲν ἤταν δυνατὸν νὰ γίνῃ διαφορετικά. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν νικημένοι πλέον καὶ δὲν εἶχαν τὴν δύναμιν νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμο.

Οἱ ὄροι αὐτοὶ ἦσαν :

- 1) Νὰ κρημνίσουν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ ὁχυρώματα τοῦ Πειραιᾶ.
- 2) Νὰ παραδώσουν τὸν στόλο τους στοὺς Σπαρτιάτες, ἐκτὸς ἀπὸ 12 πλοῖα ποὺ θὰ ἔκρατοῦσαν γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς εἰρήνης.
- 3) Νὰ καλέσουν καὶ νὰ δεχτοῦν στὴν πόλιν ὅλους τοὺς Ἀθηναίους ἔξορίστους, φίλους τῶν Σπαρτιατῶν.
- 4) Νὰ ἔχουν τοὺς ἰδίους φίλους καὶ ἔχθρους μὲ τὴν Σπάρτη. Δηλ. νὰ διαλύσουν τὴν Ἀθηναϊκὴ συμμαχία καὶ νὰ ἀναγνωρίσουν ὡς ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος τοὺς Σπαρτιάτες.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς βαρεῖς αὐτοὺς ὄρους, οἱ Σπαρτιάτες ὥρισαν καὶ τὸ πολίτευμα τῆς Ἀθήνας. Κατήργησαν τὸ παλαιὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα καὶ διώρισαν τριάκοντα ἄρχοντες γιὰ νὰ κυβερνοῦν. Οἱ ἄρχοντες αὐτοὶ ἐκυβέρνησαν ἔνα χρόνο μόνο, ἀλλὰ ἐδιοίκησαν

τόσο σκληρά και τυραννικά, ώστε ώνομάσθηκαν τριάκοντα τύραννοι.

Τὸ ἔτος 403 π.Χ., δ στρατηγὸς Θρασύβουλος, ἥνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς Ἀθηναίους ποὺ εἶχαν ἐξορισθῆ ἀπὸ τοὺς τριάκοντα τυράννους, κατέλαβε μὲ πολλοὺς φίλους του τὸ φρούριο τῆς Πάρνηθας Φυλή, ἐνίκησε ἐκεῖ τοὺς στρατιῶτες τῶν τριάκοντα τυράννων καὶ κατόπιν ἐπῆγε καὶ κατέλαβε τὸν Πειραιᾶ. Ἐκεῖ ἔγινε μία σκληρὴ καὶ φονικώτατη μάχη μεταξὺ τυράννων καὶ Θρασύβουλου, στὴν δποίᾳ ἐνικήθησαν οἱ τύραννοι καὶ ἐφονεύθηκε ὁ ἀρχηγός τους Κριτίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ποὺ ἔχαρηκαν γιὰ τὴν νίκη τοῦ Θρασύβουλου, ἐπῆραν θάρρος καὶ ἐπανεστάτησαν. Οἱ τριάκοντα τύραννοι ἐξεδιώχθησαν καὶ στὴν θέσι τους ἐξελέγησαν πάλι δέκα ἄνδρες, γιὰ νὰ κυβερνοῦν δημοκρατικὰ τὴν Ἀθήνα.

6. Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης (404—379 π.Χ.)

Μετὰ τὴν κατάπαυσι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ τὴν ὑποταγὴ τῆς Ἀθήνας, τὸ ἰσχυρότερο κράτος ἦταν ἡ Σπάρτη. Εἶχε στρατὸ καὶ στόλο μεγάλο καὶ καλὰ ὠργανωμένο. Στρατηγοὺς καὶ ναυάρχους πολύπειρους καὶ δοξασμένους. Ἡ Ἀθηναϊκὴ συμμαχία εἶχε διαλυθῆ καὶ ὅλες σχεδὸν οἱ πόλεις τῆς Ἑλλάδος εἶχαν προσχωρήσει στὴν συμμαχία τῆς Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιάτες ἀνεγνωρίζονταν ἀπ' ὅλους ὡς ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος. Ἡ θέλησί τους ἦταν νόμος γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους "Ἐλληνες καὶ ὅ,τι αὐτοὶ ἤθελαν οἱ ἄλλοι" Ἐλληνες ἔσπευδαν πρόθυμα νὰ τὸ ἐκτελέσουν.

Οἱ Σπαρτιάτες, σὲ ὅλες τὶς συμμαχικὲς πόλεις, ἔστειλαν ἔνα διοικητὴ Σπαρτιάτη, ποὺ τὸν ἔλεγαν Ἀρμοστή. Οἱ ἀρμοστὲς ἦσαν σκληροὶ καὶ τυραννικοὶ διοικητές, καὶ ὅλοι τώρα ἔλεγαν ὅτι ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης ἦταν περισσότερο σκληρὴ καὶ ἀδικη ἀπὸ τῆς Ἀθήνας. Γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ "Ἐλληνες ἀρχισαν νὰ ἀντιπαθοῦν καὶ νὰ μισοῦν τοὺς Σπαρτιάτες καὶ ἐζητοῦσαν εύκαιρία νὰ ἐπαναστατήσουν καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ἡγεμονία τους. Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης ἐκράτησε μόνο εἴκοσι ἑπτὰ χρόνια.

7. Ἡ ἀνάβασι τοῦ Κύρου καὶ ἡ κάθοδος τῶν Μυρίων

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τὸ 400 περίπου π.Χ., στὴν Μ. Ἀσία ἐγίνε ἔνας πόλεμος ποὺ εἶχε ξεχωριστὴ σημασία γιὰ τοὺς Ἑλλήνες καὶ ἴδιαίτερα γιὰ τοὺς Σπαρτιάτες, ποὺ ἦσαν ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος.

Ο σατράπης τῆς Μ. Ἀσίας Κῦρος, ἐκήρυξε τὸν πόλεμο ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξη, βασιλέα τῶν Περσῶν. Ἡθελε νὰ γίνη αὐτὸς βασιλέας ὅλης τῆς Περσίας.

Παρέλαβε πολὺν στρατὸν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσία καὶ 13 χιλιάδες Ἑλλήνες μισθιφόρους καὶ ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τῆς πρωτευούσης τοῦ Περσικοῦ Κράτους. Ἡ ἐκστρατεία του αὐτῆς ὠνομάσθηκε «ἀνάβασι τοῦ Κύρου».

Οταν ὁ Ἀρταξέρξης ἔμαθε γιὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐτοίμασε πολυάριθμο στρατὸν καὶ τὸν ἔστειλε πρὸς συνάντησί του. Οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατοὶ συνηντήθησαν στὰ Κούναξα, χοντὰ στὴν Βαβυλῶνα, ὅπου ἐγίνε πεισματώδης καὶ φονικώτατη μάχη.

Οἱ Ἑλλήνες ἐνίκησαν τὸν στρατὸ τοῦ Ἀρταξέρξη, ἀλλὰ στὴν μάχη ἐφονεύθηκε ὁ Κῦρος. Δὲν εἶχαν πλέον λόγο οἱ Ἑλλήνες νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμο, γι' αὐτὸν ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πατρίδα τους.

Ἐνῶ ὅλα ἦσαν ἔτοιμα γιὰ τὴν ἐπιστροφή, οἱ Πέρσες ἐκάλεσαν τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων σὲ φιλικὸ δῆθεν συμπόσιο καὶ μὲ δόλο τοὺς ἐδοιοφόρησαν.

Οἱ Ἑλλήνες ἐδοκίμασαν μεγάλη ταραχὴ καὶ σύγχυσι, γιατὶ εὔρισκονταν σὲ ξένη καὶ ἐχθρικὴ χώρα καὶ δὲν ἐγνώριζαν τί πρέπει νὰ κάμουν.

Μεταξὺ ὅμως τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν, εὔρισκετο ἔνας πολὺ μορφωμένος Ἀθηναῖος, δ. Ξενοφῶντας, μαθητὴς τοῦ Σωκράτη. Οἱ Ἑλλήνες ἐξέλεξαν αὐτὸν ὡς ἀρχηγὸν, γιὰ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ πίσω στὴν πατρίδα τους. Τέσσερις μῆνες ἐβάδιζαν μέσα σὲ ἐχθρι-

κές καὶ ἀξενες χῶρες, ἐπάνω σὲ χιονοσκέπαστα καὶ ἀπόκρημνα βουνά. Ὑπέφεραν πολλὲς κακουχίες καὶ στερήσεις καὶ ὅταν κάποτε ἐπάνω ἀπὸ ἕνα βουνὸν ἀντίκρυσαν τὴν θάλασσα τοῦ Εὔξείνου Πόντου, ἀνεφώνησαν: «Θάλαττα! Θάλαττα!».

Απὸ ἐκεῖ ἐμπῆκαν σὲ πλοῖα, ἐπέρασαν τὸν Ἐλλήσποντο καὶ ἔφθασαν στὴν πατρίδα τους. Αὐτὴ ἡ ἐπιστροφὴ τῶν δέκα χιλιάδων Ἐλλήνων στὴν πατρίδα τους λέγεται: «κάθοδος τῶν Μυρίων».

8. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου (396 π.Χ.)

Ο βασιλεὺς τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξης, ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἐλλήνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ποὺ ἐβοήθησαν τὸν ἀδερφό του Κῦρο, γιὰ νὰ τοῦ πάρῃ τὴν βασιλεία. Διώρισε στράπη τῆς Μ. Ἀσίας τὸν στρατηγὸν τοῦ Τισσαφέροντος καὶ τοῦ ἔδωσε αὐστηρὲς διαταγὲς νὰ καταλάβῃ τὴν Μ. Ἀσία καὶ νὰ ἐπιβάλῃ σκληρὴ διοίκησι στοὺς κατοίκους τῆς.

Οι Μικρασιατικὲς πόλεις ἐζήτησαν τὴν βοήθεια τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ δόποιοι ἔστειλαν στὴν Μ. Ἀσία μεγάλο στρατὸ μὲ ἀρχηγὸ τὸν βασιλέα Ἀγησίλαο.

Ο Ἀγησίλαος ἦταν μικρόσωμος, ἴσχυνδος καὶ κουτσός, ἀλλὰ γενναῖος, φιλόδοξος καὶ ἱκανὸς στρατηγός. Ἐνίκησε τὸν Τισσαφέρνη σὲ πολλὲς μάχες καὶ ἐσχεδίαζε νὰ προχωρήσῃ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Περσικοῦ κράτους, γιὰ νὰ συντρίψῃ καὶ νὰ διαλύσῃ τὸ ἔχθρικὸ αὐτὸ κράτος τῆς πατρίδας μας. Δὲν ἐπρόφθασε ὅμως νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδιά του, διότι οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Θηβαῖοι στὴν Ἐλλάδα ἐκήρυξαν πόλεμο ἐναντίον τῆς Σπάρτης καὶ ἀναγκάσθηκε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μ. Ἀσία. Οἱ ἐμφύλιες διαμάχες τῶν Ἐλλήνων ὠφέλησαν, ὅπως καὶ παλαιότερα, τοὺς Πέρσες καὶ συνετέλεσαν στὴν καταστροφὴ τῆς Ἐλλάδος.

Ο Ἀγησίλαος ἐπέστρεψε στὴν Ἐλλάδα, ἔσπευσε στὴν Βοιωτία καὶ συνήντησε στὴν Κορώνεια τὸν στρατὸ τῶν Θηβαίων, Κορινθίων, Ἀργείων καὶ Ἀθηναίων, διότι σὲ μία φονικὴ μάχη τὸν

κατενίκησε. Οι Κορίνθιοι ὅμως συνέχιζαν τὸν πόλεμο στὴν Πελοπόννησο καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, που εἶχαν γίνει πάλι ἵσχυροι, ἐνίκησαν τὸν Σπαρτιατικὸ στόλο στὴν Ρόδο.

Τότε οἱ Σπαρτιάτες ἔζητησαν τὴν συμμαχία τῶν Περσῶν, οἱ δόποιοι ἔσπευσαν νὰ τὴν προσφέρουν πρόθυμα, γιατὶ ἔτσι τοὺς ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ ἀναμιχθοῦν στὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ ἔχουν, πρὸς τὸ συμφέρον τους, τοὺς Ἑλληνες χωρισμένους. Μὲ τὴν ἐπέμβασι τότε τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις ἔκλεισαν εἰρήνη που λέγεται: εἰ ο ἡ νη τοῦ Βασιλέως ή Ἀνταλκίδειος εἰρήνη, διότι ἐκ μέρους τῶν Σπαρτιατῶν εἶχε διαπραγματευθῆ τὴν εἰρήνη δὲ ναύαρχος Ἀνταλκίδας.

Ἡ εἰρήνη αὐτὴ ἦταν ταπεινωτικὴ γιὰ τὴν πατρίδα μας, διότι δὲ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐρρύθμιζε τὶς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ δόλες οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ὑπετάγησαν πάλι σ' αὐτὸν. Δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις νὰ κάνουν μεταξὺ τους συμμαχία, οὕτε νὰ ἐνωθοῦν οἱ Ἑλληνες σὲ ἕνα κράτος. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ πικροὶ καρποὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

9. Ἡ γεμονία τῆς Θήβας— Ἡ μάχη στὰ Λεῦκτρα (371 π.Χ.)

Οἱ Σπαρτιάτες δὲν ἤθελαν νὰ παραδεχθοῦν ὅτι ἔχασαν πλέον τὴν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπροσπαθοῦσαν νὰ εῦρουν εὐκαιρία γιὰ νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ ἐπιβάλουν τὴν θέλησί τους στὶς ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις.

Τὸ ἔτος 382 π.Χ., Σπαρτιατικὸς στρατὸς ἐπερνοῦσε ἀπὸ τὴν Θήβα πηγαίνοντας στὴν Μακεδονία. Μερικοὶ Θηβαῖοι, φίλοι τῆς Σπάρτης, ἐκάλεσαν τὸν στρατὸ αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ διώξῃ τὴν κυβέρνησι τῆς πόλεως. Ὁ Σπαρτιατικὸς στρατὸς καταλαμβάνει τὸ φρούριο τῆς πόλεως Καδμεία, ἐκδιώκει τὴν Κυβέρνησι καὶ διορίζει ἄλλη, ἀπὸ τὸ φιλοσπαρτιατικὸ κόμμα.

Οἱ νέοι Κυβερνῆτες-τύραννοι τῆς Θήβας, ἐδιοίκησαν πολὺ τυραννικά, Ἐφυλάκισαν, ἐφόνευσαν καὶ ἔξωρισαν πολλοὺς πολῖτες.

Σπουδαῖοι κάτοικοι τῆς Θήβας ἐγκατέλειψαν τὴν πατρίδα τους καὶ κατέφυγαν στὴν Ἀθήνα.

Ανάμεσα στοὺς ἔξορίστους ἦταν καὶ ὁ Πελοπίδας, πλούσιος Θηβαῖος, καλὸς πατριώτης καὶ γενναῖος. Πολὺ μεγάλο μέρος τῆς περιουσίας του διέθεσε γιὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς πτωχοὺς καὶ ὡφελήσῃ τὴν πατρίδα του. Δὲν ἤμποροῦσε νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὸν τυραννικὸν ζυγὸν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν φίλων τους.

Ἐναὶ βράδυ ἐπῆρε 70 φίλους του καὶ ἐμπῆκαν, ντυμένοι ὅλοι ὡς κυνηγοί, στὴν Θήβα καὶ ἐκρύφτηκαν σ' ἕνα σπίτι. Οἱ τύραννοι, ἔκεινο τὸ βράδυ, διεσκέδαζαν σ' ἕνα ἄλλο σπίτι καὶ ὅταν ἔνας φίλος τους τοὺς ἔστειλε ἔνα γράμμα καὶ τοὺς ἔλεγε ὅτι πρέπει νὰ προσέχουν, διότι ὁ Πελοπίδας εύρισκεται μέσα στὴν πόλιν, δὲν ἔδωσαν σημασία. "Αφησαν τὸ γράμμα σὲ κάποιο μέρος καὶ εἴπαν : "Ες αὐριον τὰ σπουδαῖα !

Τὴν Ἄδια νύχτα δὲ Πελοπίδας καὶ οἱ φίλοι του, ντυμένοι μὲ γυναικεῖα ροῦχα, ἐμπῆκαν στὸ σπίτι ποὺ διεσκέδαζαν οἱ τύραννοι καὶ τοὺς ἐφόρευσαν ὅλους.

Οἱ Θηβαῖοι ἐπανεστάτησαν, ἔδιωξαν τοὺς Σπαρτιάτες, ἐλευθέρωσαν τὴν πόλιν τους τὸ ἔτος 379 π.Χ. καὶ διώρισαν στρατηγούς τους τὸν Πελοπίδα καὶ τὸν Ἐπαμεινώντα.

Οἱ δύο νέοι στρατηγοὶ τῆς Θήβας εἶχαν πολλὲς ἱκανότητες καὶ πολλὲς ἀρετές. Ὁ Ἐπαμεινώντας δὲν ἦταν πλούσιος, ὅπως ὁ Πελοπίδας, ἀλλὰ ἦταν πολὺ μορφωμένος, ἐνάρετος, σεμνὸς καὶ συνετός. Ἐντύνετο ἀπλᾶ, ἔτρωγε λιτὰ καὶ ἐγυμνάζετο εἰς τοὺς κόπους καὶ εἰς τὰς ἐκστρατείας. Οἱ δύο ἄνδρες συνεδέοντο μὲ εἰλικρινῆ καὶ σταθερὴ φιλία.

Οἱ Σπαρτιάτες ὡριγισμένοι ἀπὸ τὴν ἐκδίωξι τῆς φρουρᾶς των, καὶ γιὰ διάφορους ἄλλους λόγους, διέταξαν ἀργότερα τὸν βασιλέα τους Κλεόμβροτο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Θήβας καὶ νὰ τὴν ὑποτάξῃ. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 371 π.Χ., δὲ Σπαρτιατικὸς στρατὸς ἔφθασε στὴν Βοιωτία γιὰ νὰ τιμωρήσῃ καὶ ὑποδουλώσῃ τὴν Θήβα.

Στὸ μεταξὺ οἱ Θηβαῖοι προετοιμάζονταν νὰ ἀποχρούσουν τὴν

έπιθεσι. 'Ο ἔξοχος στρατηγός τους 'Επαμεινώνδας, μὲ δλίγο ἄλλα ἐκλεκτὸ στρατό, ἀνέμενε τοὺς Σπαρτιάτες στὰ Λεῦκτρα, ὅπου ἔγινε μία ἀπὸ τις σπουδαιότερες μάχες τῆς ἀρχα.ότητος.

'Ο Ἐπαμεινώνδας ἐφήρμοσε ἔνα νέο στρατηγικὸ σχέδιο, ποὺ ἀπὸ τότε λέγεται λοξὴ φάλαγγα. Ἐγώρισε τὸν στρατὸ του σὲ δύο πτέρυγες. 'Η μία ἦταν πιὸ μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη, πιὸ πυκνὴ καὶ μὲ τοὺς καλύτερους στρατιῶτες, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἦταν διλγάτερο ἴσχυρὴ καὶ ἦταν τοποθετημένη πιὸ πίσω ἀπὸ τὴν πρώτη.

"Οταν ἀρχισε ἡ μάχη, ἡ πρώτη πτέρυγα ἐπετέθη, ἐπροχώρησε, ἔκαμε στροφὴ καὶ ἐκλεισε τὸν Σπαρτιατικὸ στρατὸ στὸ μέσον τῶν δύο πτερύγων. Διεξήχθη φονικώτατη μάχη, κατὰ τὴν ὁποία οἱ Σπαρτιάτες ἐνικήθηκαν. 'Ἐφονεύθησαν 400 στρατιῶτες καὶ ὁ βασιλεὺς των Κλεόμβροτος.

Στὴν μάχη ἐκείνη διεκρίθη καὶ ὁ Πελοπίδας, ποὺ ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ 'Ιεροῦ Λόχου τῶν Θηβαίων. Τὸν 'Ιερὸ Λόχο τὸν ἀποτελοῦσαν 300 εὐγένεῖς καὶ μορφωμένοι νέοι τῆς Θήβας, οἱ ὅποιοι εἶχαν ὀρκισθῆ νὸ πολέμου πάντοτε ἀδείλιαστα καὶ ἡ νὰ νικοῦν ἡ νὰ πίπτουν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Μετὰ τὴν μάχη τῶν Λεύκτρων, οἱ Σπαρτιάτες ἔχασαν τὴν παλαιὰ δόξα τους, διότι πρώτη φορὰ ἐνικῶντο εἰς τὴν ξηρά. Τὸ ἴσχυρότερον τότε κράτος τῆς 'Ελλάδος, ἦταν τὸ κράτος τῶν Θηβῶν.

10. Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας (362 π.Χ.)

Μετὰ τὴν νίκη τῶν Λεύκτρων καὶ τὴν δόξα ποὺ ἔλαβαν οἱ Θηβαῖοι, πολλὲς ἐλληνικὲς πόλεις ἐγκατέλειψαν τὴν συμμαχία τῆς Σπάρτης καὶ ἐδήλωσαν φιλία σ' αὐτούς.

'Ο Ἐπαμεινώνδας παρέλαβε μεγάλο καὶ ἴσχυρὸ Θηβαϊκὸ στρατὸ καὶ ἐβάδισε κατὰ τῆς Σπάρτης. Μαζὶ μὲ τὸν στρατὸ του ἐγώθηκε καὶ ὁ στρατὸς τῶν 'Αργείων καὶ ἄλλων Πελοποννησιακῶν πόλεων ποὺ εἶχαν δυσαρεστηθῆ μὲ τὴν Σπάρτη. "Ἐφθασε πλη-

σίον τῆς Σπάρτης καὶ ἔφερε σὲ πολὺ δύσκολη θέσι τοὺς Σπαρτιᾶτες, χωρὶς ὅμως νὰ κυριεύσῃ τὸν πόλι. Οἱ Σπαρτιάτισσες ἐλέγαν ὅτι πρώτη φορὰ ἔβλεπαν καπνὸν νὰ ἀνεβαίνῃ ἀπὸ ἔχθρικὸ στρατόπεδο.

‘Ο Ἐπαμεινώνδας ἔφθασε ἔως τὸ Γύθειο καὶ ἐπροξένησε σοβαρὲς καταστροφὲς στὴν περιφέρεια. Ἐπειτα ἐπέστρεψε στὴν Ἀρκαδία καὶ ἔκτισε μία νέα πόλι, τὴν Μεγαλόπολι. Ἐπροχώρησε στὴν Μεσσηνία καὶ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῶν Σπαρτιατῶν τοὺς Μεσσηνίους, που ἦσαν 300 χρόνια δοῦλοι των. Τότε ἔκτισε καὶ τὴν πόλι Μεσσήνη.

Στὸ μεταξὺ ὁ στρατηγὸς Πελοπίδας εἶχε φονευθῆ σὲ μία μάχη, ἀπὸ τὶς πολλὲς που ἔκαμε στὴν Θεσσαλία καὶ στὴν Μακεδονία. Ὁ θάνατος τοῦ Πελοπίδα ἐλύπησε βαθύτατα τοὺς Θηβαίους καὶ ἴδιαιτέρα τὸν ἐπιστήθιο φίλο του Ἐπαμεινώνδα, ὁ δόποῖος ἐπέστρεψε τότε στὴν Θήβα.

Γι' ἀλλη μία φορὰ ὅμως ἀποφασίζει νὰ ἐκστρατεύσῃ στὴν Πελοπόννησο, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἔχθρούς καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς φίλους του.

Στὴν Μαντίνεια ὅμως τῆς Ἀρκαδίας, τὸν ἀνέμεναν οἱ Σπαρτιάτες μὲ τοὺς συμμάχους των. Στὴν θέσι αὐτὴ ἔγινε σφοδρὴ μάχη, τὸ ἔτος 362 π.Χ., κατὰ τὴν ὄποια ὁ Ἐπαμεινώνδας μὲ τὴν λοξὴ φάλαγγα κατενίκησε τοὺς ἀντιπάλους του. ‘Ενα ἔχθρικὸ δόρυ, ὅμως, ἐσφηνώθηκε στὸ στῆθος του καὶ τὸν ἐπλήγωσε βαρειά. Οἱ γιατροὶ εἶπαν ὅτι, ἀν βγάλουν τὸ δόρυ, ὁ τραυματίας θὰ πεθάνη. ‘Η μάχη ὅμως συνεχιζόταν καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔδινε θάρρος στοὺς στρατιῶτες του καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ τοῦ βγάλουν τὸ δόρυ. ‘Οταν ἀργότερα, ἔλαβε τὴν πληροφορία ὅτι οἱ ἔχθροὶ ἐνικήθησαν, τότε εἶπε: «Τώρα άς πεθάνω», καὶ διέταξε νὰ τοῦ βγάλουν τὸ δόρυ. Τὸ αἷμα ἔτρεξε ἀφθονο καὶ οἱ δρες πλέον τῆς ζωῆς του ἤταν μετρημένες.

Τότε τὸν ἐπλησίασε ἕκαποιος φίλος του καὶ τοῦ λέγει:

— «Πεθαίνεις, Ἐπαμεινώνδα, χωρὶς νὰ ἀφήσῃς παιδιά νὰ φέρουν τὸ δοξασμένο ὄνομά σου».

—«Οχι, εἶπε ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἀφήνω δύο θυγατέρες ποὺ θὰ μὲ δοξάζουν αἰώνια. Τὴν μάχη στὰ Λεῦκτρα καὶ τὴν μάχη στὴν Μαγτίνεια».

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἐπαμεινώνδα, ἡ Θήβα ἔχασε τὴν δύναμι τῆς καὶ ἐπαυσε νὰ εἶναι κράτος ἴσχυρό. Ο μακρὸς ὅμως ἐμφύλιος πόλεμος τῶν Ἑλλήνων, εἶχε ἐξαντλήσει ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις. Κανένα ἴσχυρὸς Ἑλληνικὸς κράτος δὲν ὑπῆρχε πλέον.

Ἐνα νέο κράτος ἐμφανίσθηκε καὶ μία νέα περίοδος ἀρχισε: ἡ περίοδος τῶν Μακεδόνων.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙ

ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Τὴν ἀκμή, τὴν δόξα καὶ τὴν εὐημερία ποὺ ἀπέκτησαν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους, τὴν ἐφθύνησαν πολλὲς ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις καὶ περισσότερο ἡ Σπάρτη. Οἱ Σπαρτιάτες ἔκητοῦσαν εὐκαίρια νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμο κατὰ τῶν Ἀθηναίων, γιὰ νὰ τοὺς ταπεινώσουν, νὰ τοὺς πάρουν τὶς συμμαχίες καὶ νὰ γίνουν αὐτοὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἀφορμὴ ἐδόθηκε καὶ ἀναψε μεταξύ τοὺς δύο πόλεμος, δὲ ὅποιος ἐκράτησε τριάντα ὀλόκληρά χρόνια καὶ ἐπροξένησε ἀπερίγραπτες καταστροφὲς σὲ ὀλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Μὲ τὸ μέρος τῶν Σπαρτιατῶν ἐπολέμησαν ὅλες σχεδὸν οἱ Πελοποννησιακὲς πόλεις καὶ γι' αὐτὸ δό πόλεμος αὐτὸς ὠνομάσθηκε **Πελοποννησιακός**. "Αρχισε τὸ 431 καὶ ἐτελείωσε τὸ 404 π. Χ.

Οἱ Σπαρτιάτες, ποὺ εἶχαν δυνατὸ καὶ ἀξιόμαχο στρατὸ τῆς ξηρᾶς, ἐνίκησαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἔγιναν ἡγεμόνες ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Κατήργησαν τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα τῆς Ἀθήνας καὶ τῶν ἄλλων πόλεων καὶ διώρισαν ἀρμοστὲς ποὺ ἐδιοικοῦσαν τυραννικὰ καὶ ἐπαιροναν βαρεῖς φόρους. Γι' αὐτό, δῆλοι οἱ Ἑλλήνες, ἀρχισαν νὰ ἀγναντοῦν ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν, νὰ κάνουν ἐπαναστάσεις καὶ νὰ τοὺς πολεμοῦν.

Ἐκεῖνα τὰ χρόνια, δὲ βασιλεύει τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξης, ἀπὸ μία ἀφορμὴ

πού τοῦ ἔδωσαν οἱ "Ἐλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, όφεις πάλι νὰ ἀναμιγνύεται στὰ πράγματα τῆς Ἐλλάδος. Καὶ ὅταν οἱ Σπαρτιάτες εἶδαν ὅτι κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὴν ἡγεμονία ἀπὸ τὶς ἐπαναστάσεις καὶ τὸν πόλεμο, ποὺ τοὺς εἶχαν κηρύξει οἱ ἄλλοι "Ἐλληνες, ἔκαμπαν μία προσβλητικὴ καὶ ταπεινωτικὴ συμμαχία μὲ τοὺς Πέρσες. Σύμφωνα μὲ γύτῃ οἱ "Ἐλληνικὲς πόλεις δὲν εἶχαν δικαίωμα νὰ κάνουν συμμαχία μεταξύ τους καὶ οἱ "Ἐλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ὑπεδουλώθησαν καὶ πάλι στοὺς Πέρσες.

"Η πρᾶξι δύμως αὐτὴ τῶν Σπαρτιατῶν ἐξώργισε περισσότερο τοὺς "Ἐλληνες καὶ συνέχισαν μὲ περισσότερο πεῖσμα τὸν πόλεμο ἐναντίον τους. Οἱ Σπαρτιάτες ἐνικήθησαν ἀπὸ τοὺς Θηβαίους σὲ δύο σπουδαιότατες μάχες, στὰ **Δευκητὶα** καὶ στὴν **Μαντίνεια**, καὶ τὴν ἡγεμονία τῆς Ἐλλάδος τὴν ἐπῆραν τότε οἱ Θηβαῖοι. Δύο ἐκλεκτὰ τέκνα τῆς Θήβας, ὁ **Πελοπίδας** καὶ ὁ **Ἐπαμεινώνδας**, ὡργάνωσαν δυνατὸ κράτος, ἐδιοίκησαν καλὰ τὸν λαὸ καὶ ἀνέδειξαν καὶ ἐδόξασαν τὴν πατρίδα τους.

Μὰ οἱ ἀτελείωτοι ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν Ἐλλήνων καὶ ἡ διχόνοια, γρήγορα τοὺς ὠδήγησαν σὲ παρακμή. Εὑρῆκαν τότε τὴν εὐκαιρία οἱ Μακεδόνες, ἐνίκησαν ὅλα τὰ ἄλλα "Ἐλληνικὰ κράτη καὶ ἔγιναν ἡγεμόνες τῆς Ἐλλάδος.

'Εργασίες—'Ερωτήσεις

- 1) Πῶς εὑρίσκετε τοὺς λόγους καὶ τὴν ἀφορμὴ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τῶν Ἐλλήνων; Ἡταν ἀναγκαῖο καὶ ἀναπόφευκτο νὰ γίνη αὐτὸς ὁ πόλεμος;
- 2) Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἔχουν ἀγαθὰ ἀποτελέσματα; Δὲν ὠφελοῦν τουλάχιστον τὸν νικητὴ ἢ δὲν ἐξασφαλίζουν δόξα στοὺς στρατηγοὺς τοῦ πολέμου;
- 3) Νὰ γράψετε σὲ μιὰ σελίδα τοῦ τετραδίου σας **Πελοποννησιακὸς πόλεμος—431 ἐως 404 π.Χ.** Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο νὰ γράψετε τὶς τρεῖς περιόδους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Σὲ δύο στῆλες νὰ γράψετε τὰ ὄνοματα τῶν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν στρατηγῶν ποὺ ἔδρασαν τότε.
- 4) Γιατί οἱ Σπαρτιάτες διώριζαν ἀρμοστές; Σήμερα ὑπάρχουν ἀρμοστές; Οἱ ἀρμοστές εἶναι ἀγαπητοὶ στὸν λαὸ ποὺ κυβερνοῦν ἢ ὅχι καὶ γιατί;
- 5) Πῶς χαρακτηρίζετε τὴν πρᾶξι τῶν Περσῶν νὰ δολοφονήσουν τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἐλλήνων κατὰ τὴν **Κύρου ἀνάβασι**;
- 6) Νὰ γράψετε σὲ μιὰ σελίδα τοῦ τετραδίου σας **κάθοδος τῶν Μυρίων—400 π.Χ.** Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο νὰ γράψετε «Θάλαττα! Θάλαττα!» Κάνετε σχετικὸ ἰχνογράφημα.
- 7) Σὲ ἄλλη σελίδα νὰ γράψετε: **Ἡγεμονία τῆς Θήβας.** Κάτω ἀπὸ τὸν

τίτλο νὰ γράψετε σὲ μιὰ στήλη τὰ δύναματα τῶν στρατηγῶν της καὶ σὲ άλλη τῶν μαχῶν ποὺ ἔνικησε. Κάνετε σχετικὸ ἴχνογράφημα.

8) Νὰ γράψετε μία μικρὴ καὶ σύντομη ἔκθεσι ποὺ νὰ περιλαμβάνῃ ὅλη τὴν περίοδο τῶν ἐμφυλίων πολέμων. α) Πελοποννησιακὸς πόλεμος, β) ἡγεμονία τῆς Σπάρτης, γ) ἡγεμονία τῆς Θήβας.

9) Σὲ άλλη σελίδα νὰ γράψετε: **Φιλοπόλεμοι Στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων**. Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο ιὼν γράψετε τὰ δύναματά τους καὶ νὰ σχεδιάσετε διάφορὰ σπλα.

10) Σὲ άλλη σελίδα τοῦ τετραδίου σᾶς γράψετε: **Εἰρηνόφιλοι Στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων**. Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο νὰ γράψετε τὰ δύναματά τους καὶ νὰ σχεδιάσετε κλάδους ἐλιᾶς, περιστέρι ἢ ὄπιο άλλο νομίζετε.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

(350—320 π.Χ.)

1. Ἀρχέλαος καὶ Φίλιππος

Στὸ βορειότερο μέρος τῆς Ἑλλάδος εύρισκεται ἡ Μακεδονία καὶ εἶναι ἡ μεγαλύτερη καὶ ὡραιότερη περιοχὴ τῆς πατρίδας μας.

Στὰ ἀρχαῖα χρόνια εἶχε καὶ ἡ Μακεδονία ἴδικό της ξεχωριστὸ κράτος. Δὲν ἦταν βέβαια στὴν ἀρχὴ τὸ κράτος αὐτὸ ἰσχυρὸ οὔτε πολιτισμένο. Οἱ Μακεδόνες ἦσαν "Ἐλληνες Δωριεῖς καταγωγῆς καὶ ἡσχολοῦντο κυρίως μὲ τὴν γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Γι' αὐτὸ οἱ ἄλλοι "Ἐλληνες τοὺς ἐθεωροῦσαν καθυστερημένους καὶ ἀπολίτιστους.

Μὲ τὸν καιρὸ δύμως ἔξελίχθησαν καὶ οἱ Μακεδόνες καὶ ὡργάνωσαν μεγάλο, δυνατὸ καὶ πολιτισμένο κράτος. Ἡ Μακεδονία μας ἐδόξασε τὴν Ἑλλάδα περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα Ἐλληνικὰ κράτη τῆς ἀρχαιότητος.

"Ἐνας ἀπὸ τοὺς παλαιότερους βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἦταν ὁ Ἀρχέλαος. Ἐπειδὴ ἦθελε νὰ κάμη τὸ κράτος του πολιτισμένο, ἐκάλεσε τὸ 400 π.Χ. στὴν πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας Πέλλα, ποιητές, φιλοσόφους καὶ ὄνομαστοὺς διδασκάλους ἀπὸ τὶς ἄλλες ἑλληνικὲς πόλεις καὶ ἴδιαιτερα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Τοιούτοτρόπως ἡ Μακεδονία ἀνεπτύχθη καὶ προώδευσε στὰ γράμματα, στὶς τέχνες καὶ στὸν πολιτισμό. Ο Ἀρχέλαος ὡργάνωσε μεθοδικὰ τὸ κράτος του, ἐδημιούργησε πεζικὸ στρατὸ καὶ ἵππικὸ καὶ κατέστησε τὴν Μακεδονία κράτος ἰσχυρό.

Αρκετά χρόνια μετά τὸν θάνατο τοῦ Ἀρχέλαου, τὸ ἔτος 360 π.Χ., βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἦγινε ὁ Φίλιππος, γυιδὸς τοῦ Ἀμύντα. Ο Φίλιππος ἤταν 23 χρονῶν, ὑψηλός, ὥραῖος, εὐγενικός, δραστήριος, πολὺ μορφωμένος καὶ πρακτικὸς ἀνθρωπος. "Οταν ἦταν ἀκόμη ἔφηβος, ἔμεινε τρία χρόνια στὴν Θήβα, ὅπου ἐλαβε σπουδαία μόρφωσι καὶ κυρίως τὴν τέχνη τοῦ πολέμου.

"Οταν ἦγινε βασιλεὺς διωργάνωσε τὸ κράτος του καλύτερα, ἐτελειοποίησε τὴν λοξὴ φάλαγγα τοῦ Ἐπαμεινώνδα καὶ ἔκαμε τὴν Μακεδονικὴ φάλαγγα. Κάθε στρατιώτης ἐφοροῦσε πε-

Η Μακεδονικὴ φάλαγγα

ρικεφαλαία, στὸ ἔνα χέρι ἐκρατοῦσε ἀσπίδα καὶ στὸ ἄλλο μακρὺ δόρυ μήκους 6 μέτρων, ποὺ ἐλέγετο σάρισσα. "Οταν ἐκινεῖτο ἡ πυκνὴ Μακεδονικὴ φάλαγγα ἔμοιαζε σὰν ἔνα κινούμενο δάσος.

Μὲ τὸν πειθαρχημένο στρατό του, ὁ Φίλιππος κατενίκησε τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ ἐξέτεινε τὰ δριά του πρὸς βορρᾶν μέχρι τῆς Προποντίδος καὶ πρὸς νότον μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν.

Σπουδαιότατες ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ τῆς Θεσσαλίας ὑπέκυψαν στοὺς Μακεδόνες καὶ ἀνε-

γνώρισαν ώς βασιλέα των τὸν Φίλιππο. Τέτοιες πόλεις ἦσαν ἡ Ἀμφίπολι στὶς ἐκβολές τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος, ἡ Ὁλυνθος στὴν Χαλκιδική, οἱ Φίλιπποι στὴν περιφέρεια τῆς σημερινῆς Καβάλας, ἡ Ποτίδαια καὶ ἄλλες.

Ἡ φιλοδοξία ὅμως τοῦ Φιλίππου ἦταν πολὺ μεγαλύτερη. Ἡθελε νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ τὴν ἀρχηγία του ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔπειτα νὰ ἐκστρατεύσῃ στὴν Ἀσία, γιὰ νὰ διαλύσῃ τὸ Περσικὸ κράτος. Ἐζητοῦσε λοιπὸν εὐκαιρία νὰ ἀναμιχθῇ στὰ πράγματα τῆς νοτίου Ἑλλάδος, γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδιά του. Τὴν εὐκαιρία αὐτὴ τὴν ἔδωσε στὸν Φίλιππο ὁ Ἰερὸς πόλεμος.

2. Ἡ μάχη τῆς Χαιρώνειας (338 π.Χ.)

Ἡερὸς πόλεμος λέγεται ὁ πόλεμος ποὺ ἔγινε μεταξὺ Θηβαίων, Φωκέων, Ἀμφισσέων καὶ Θεσσαλῶν, διότι ἄλλοτε ὁ ἔνας καὶ ἄλλοτε ὁ ἄλλος ἐκαταπατοῦσε τὰ ιερὰ κτήματα τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν. Ὁ πόλεμος αὐτὸς ἐκράτησε ἐννέα χρόνια, ὥσπου οἱ Θηβαῖοι ἐκάλεσαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππο νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ὑπευθύνους καὶ νὰ ἐπιβάλῃ σεβασμὸ στὶς ἀποφάσεις τῆς Ἀμφικτυονίας.

Ἡ εὐκαιρία ἦταν μοναδικὴ γιὰ τὸν Φίλιππο, ὁ ὅποιος παρέλαβε ἴσχυρὸ Μακεδονικὸ στρατὸ καὶ ἥλθε στὴν Φωκίδα καὶ στὴν Βοιωτία. Ἐτιμώρησε σκληρὰ τοὺς Φωκεῖς καὶ τοὺς Ἀμφισσεῖς καὶ κατέλαβε τὴν ὁχυρὴ πόλι τῆς Βοιωτίας Ἐλάτεια. Δὲν ἐφαίνετο διατεθειμένος νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Μακεδονία.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ποὺ εἶχαν ἀπὸ πρὸ τὸν ἀνησυχήσει γιὰ τὶς προθέσεις καὶ τὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου, παρεκινήθησαν ἀπὸ τὸν φλογερὸ ρήτορα τῆς ἀρχαιότητος Δημοσθένη καὶ ἀπεφάσισαν νὰ στείλουν στρατὸ στὴν Βοιωτία, γιὰ νὰ ἀναχρόψῃ τὴν πορεία τοῦ Φιλίππου πρὸς τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν ὄλλη νότιο Ἑλλάδα. Ὁ Δημοσθένης ἦταν φανατικὸς ἔχθρὸς τῶν Μακεδόνων καὶ τοῦ Φιλίππου καὶ ὑπεστήριξε ὅτι ἔπρεπε οἱ Ἀθηναῖοι νὰ συμμαχήσουν μὲ τοὺς Θηβαίους καὶ νὰ τὸν πολεμήσουν μαζί.

Πράγματι, ή συμμαχία ἔγινε καὶ 30.000 στρατοῦ Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων ἐβάδισε κατά τοῦ Φιλίππου. Οἱ δύο στρατοὶ συνητήθησαν τὸ καλοκαίρι τοῦ 338 π.Χ. εἰς τὴν Χαιρώνεια τῆς Βοιωτίας, ὅπου διεξήχθη τρομερὴ καὶ φονικὴ μάχη. Καὶ οἱ δύο στρατοὶ ἐπολέμησαν μὲ πεῖσμα καὶ γενναιότητα καὶ ἡ νίκη ἄλλοτε ἔκλινε πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἑνὸς καὶ ἄλλοτε πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἄλλου. Τέλος ὑπερίσχυσε ἡ Μακεδονικὴ φάλαγγα καὶ ὁ ἐνωμένος στρατὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων ἐνικήθη. Πολλὲς χιλιάδες στρατιωτῶν ἐφονεύθησαν καὶ πολὺ περισσότεροι συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι.

Οἱ Ἱερὸς Λόχος τῶν Θηβαίων ἐπολέμησε μὲ ἡρωϊσμὸ καὶ ὅλοι οἱ Ἱερολοχίτες ἔπεσαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Στὴν μάχη αὐτῇ ἔλαβε μέρος καὶ ὁ γυιὸς τοῦ Φιλίππου Ἀλέξανδρος. Στὸ μέρος ἐκεῖνο ἔστησαν ἀργότερα, πρὸς τιμὴν τῶν ἀνδρείων, μαρμάρινον λέοντα.

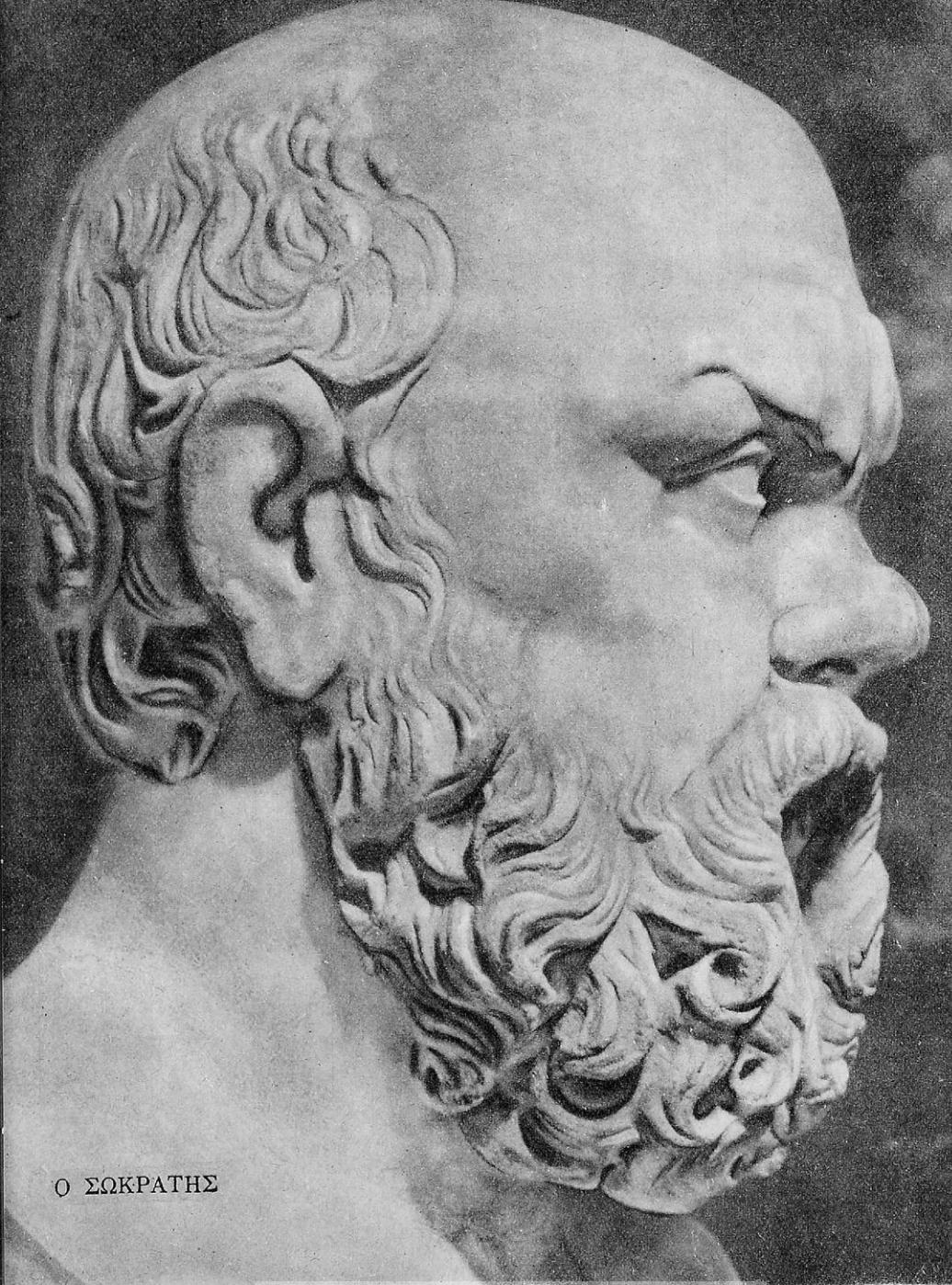
Μετὰ τὴν νίκη τῆς Χαιρώνειας, ὁ Φίλιππος ἔγινε κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Κανεὶς δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἀντισταθῇ. Ἐπροχώρησε πρὸς νότον καὶ ἐκάλεσε συνέδριο ὅλων τῶν Ἑλλήνων στὴν Κόρινθο. Οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν πόλεων τὸν ἀνεκήρυξαν ἀρχιστράτηγο ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ δώσουν στρατὸ γιὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Δὲν ἐπρόφθασε ὅμως ὁ Φίλιππος νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ μεγαλεπήβολα σχέδιά του, γιατὶ ὅταν ἥλθε στὴν Μακεδονία αἰφνιδίως ἐπέθανε.

Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἔγινε τότε ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ δόποιος θὰ συνέχιζε τὸ ἔργο τοῦ πατέρα του.

3. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος

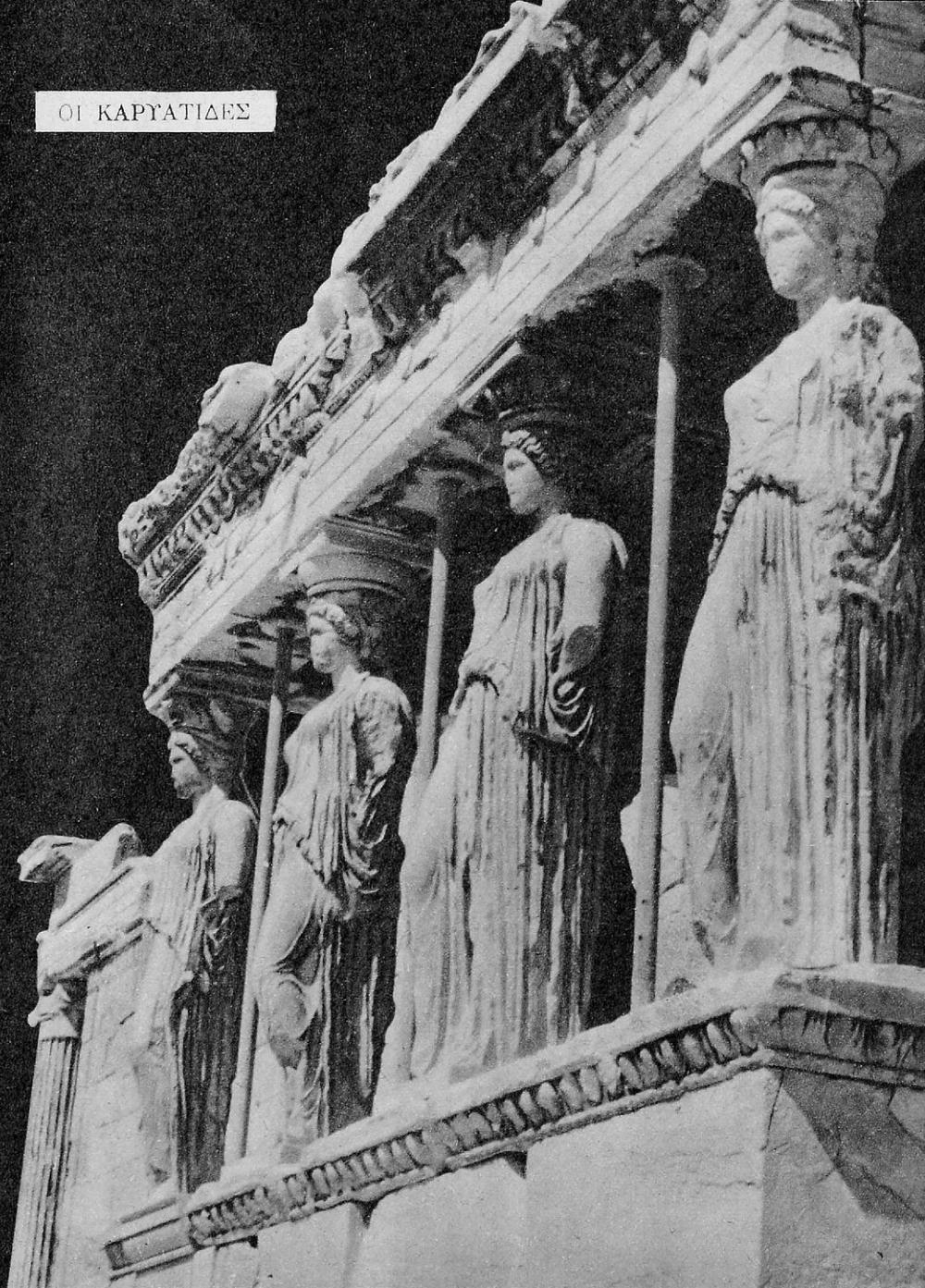
Οἱ Ἀλέξανδρος ἥταν γυιὸς τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Ὁλυμπιάδος. Ἐγεννήθη τὸν Ιούλιο τοῦ 356 π.Χ., τὴν ἡμέρα ποὺ ὁ πατέρας του ἐπέτυχε τρεῖς νίκες ἐναντίον διαφόρων ἔχθρῶν τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ μάντεις ἔδωσαν τὴν ἔξηγησι ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος θὰ ἐγινόταν ἀνίκητος.

Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Ψηφιοποιηθήκε από το Ινστιτούτο Εκπαίδευτικής Πολιτικής

ΟΙ ΚΑΡΥΑΤΙΔΕΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

‘Η μητέρα του ἦταν πολὺ μορφωμένη καὶ ἐνάρετη γυναικα
καὶ ἐφρόντισε νὰ δώσῃ στὸ παιδί της καλὴ ἀνατροφή.

‘Ο Ἀλέξανδρος ἦταν εὐφύεστατος, γενναῖος, φιλόδοξος, δρμη-
τικὸς καὶ ριψοκίνδυνος. Ἀγαποῦσε πολὺ τὸν ἀθλητισμό, ἐσέβετο
τὰ θεῖα καὶ ἐλάτρευε τὴν μουσική. Ἀγαποῦσε πολὺ τὰ ὥραια βι-
βλία καὶ ιδιαίτερα τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὄμηρου, διότι τὸν εὐχαριστοῦ-
σαν τὰ κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων ἡρώων καὶ περισσότερο τοῦ
Ἀχιλλέα. Ἡ μορφή του ἦταν παρθενική καὶ ὥραια, μὲν μάτια
ζωηρὰ καὶ ἐκφραστικά, καὶ ἡ κεφαλή του ἦταν στολισμένη μὲ
κατάξανθα σγουρὰ μαλλιά.

‘Απὸ μικρὸς ἔδειξε ὅτι εἶχε μεγάλο ζῆλο στοὺς κινδύνους καὶ
στὸν πόλεμο. ‘Οταν ἀκόμη ἦταν 12 χρονῶν ἐδάμασε ἕνα ἄγριο Θεσ-
σαλικὸν ἄλογο, τὸν Βουκεφάλα, ποὺ τὸ εἶχαν κάμει δῶρο
στὸν πατέρα του. Κανεὶς ἄλλος δὲν ἤμποροῦσε νὰ τὸν κα-
βαλλικέψῃ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος παρεκάλεσε τὸν πατέρα του νὰ
τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τὸν ἱππεύσῃ αὐτός. ‘Εστρεψε τὸ ζῶο πρὸς
τὸν ἥλιο, γιατὶ ἐκατάλαβε ὅτι ἐφοβόταν τὴν σκιά του, καὶ μὲ ἕνα
πήδημα εὑρέθηκε στὴν ράχη του. Τὸ ἔτρεξε ἀρκετὴ ὥρα σὲ ἕνα
μακρυνὸν δρόμο, ὡσπου ὁ Βουκεφάλας ἐκουράσθηκε καὶ ὑπήκουε
πλέον στὸν καβαλλάρη του.

‘Οταν ἐπέστρεψε ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ πατέρας του συγκινημένος
τὸν ἐφίλησε καὶ τοῦ εἶπε: «Παιδί μου, Ἀλέξανδρε, ζή-
τησε ἄλλο βασίλειο, ἡ Μακεδονία εἶναι πολὺ μι-
κρὴ γιὰ σένα».

‘Ο Φίλιππος, γιὰ νὰ δώσῃ στὸ παιδί του ἐξαιρετικὴ μόρφωσι,
ἐκάλεσε τοὺς καλύτερους διδασκάλους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. ‘Ο
σπουδαιότερος ὅμως ἀπ’ ὅλους τοὺς διδασκάλους τοῦ Ἀλεξάνδρου
ἦταν ὁ μεγαλύτερος φιλόσοφος τῆς ἀρχαιότητος ὁ Ἀριστοτέλης.

‘Ο Ἀλέξανδρος πάντοτε ἐθυμόταν μὲ σεβασμὸν καὶ εὐγνωμο-
σύνη τὸν Ἀριστοτέλη καὶ ἔλεγε: «Στὸν πατέρα μου ὁ φείλω
τὸ ζῆν καὶ εἰς τὸν διδάσκαλόν μου τὸ καλῶς ζῆν».

‘Οταν ἀκόμη ἦταν μικρός, ἀνυπομονοῦσε νὰ μεγαλώσῃ γιὰ νὰ
πραγματοποιήσῃ μεγάλα καὶ ἀθάνατα ἔργα. ‘Οταν ἐμάθαινε ὅτι ὁ

πατέρας του ἐνίκησε σὲ μία μάχη ἢ ἔκυρότευσε καμιμία σπι υδαία πόλι, ἔλεγε: «Ο πατέρας μου δὲν θ' ἀφήσῃ τίποτε σπουδαῖο οὐδὲ κάμω ἐγώ».

Τὸ ἔτος 336 π.Χ., ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας σὲ ἡλικία 20 ἔτῶν. Μερικές ἑλληνικές πόλεις ἦνόμι σαν τότε ὅτι ἤταν εὐκαιρία νὰ ἐπαναστατήσουν καὶ ἀρχίσαν νὰ προετοιμάζωνται. Ο Ἀλέξανδρος ἔμως μὲ ἴσχυρὸ στρατὸ ἐβάδι σε ἐναντίον τους καὶ δὲν ἐτόλμησε κανεὶς νὰ κινηθῇ. Συνεγάλεσε τότε συνέδριο ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων στὴν Κόρινθο, ὅπου, ὅπως παλαιότερα καὶ ὁ πατέρας του, ἀνεκγρύπθη ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων.

Κατόπιν ἤλθε στὴν Μακεδονία καὶ ἐπολέμησε ἐναντίον βαρβάρων λαῶν, ποὺ εἶχαν ἐπιτεθῆ στὴν χώρα του. «Οταν ἔμως ἔκανε αὐτὸ τὸν πόλεμο, διεδόθη στὴν Ἑλλάδα ὅτι ἐπέθανε καὶ οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Αθηναῖοι ἐπανεστάτησαν. «Οταν τὸ ἐπληροφορήθη ὁ Ἀλέξανδρος, ἔτρεξε σὰν ἀστραπὴ καὶ τοὺς ὑπέταξε πάλι. Κατέστρεψε ὄλοσχερῶς τὴν πόλι τῶν Θηβῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου καὶ τοὺς ναοὺς τῆς πόλεως. Στὴν Αθήνα συμπεριέφερθη μὲ δλιγάτερη αὐστηρότητα. «Ἐπειτα ἐπέστρεψε στὴν Μακεδονία καὶ ἀρχίσε τὶς προετοιμασίες γιὰ τὴν μεγάλη ἐκστρατεία τῆς Περσίας.

4. Νίκες τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Μάχη στὸν Γρανικὸ ποταμὸ (334 π.Χ.)

Δύο χρόνια ἀργότερα, ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε βασιλεὺς, ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσε μὲ 30.000 περίπου στρατὸ καὶ 5.000 ἵπποι, γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ μεγαλεπήβολα σχέδιά του. Οἱ στρατιῶτες του ἤσαν ἀπὸ ὅλες τὶς ἑλληνικές πόλεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Σπάρτη, ποὺ δὲν τὸν εἶχε ἀναγνωρίσει ὡς ἀρχηγὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν ἤθέλησε νὰ λάβῃ μέρος στὴν ἐκστρατεία.

Ἐπέρασε μὲ τὸν στρατὸ του τὴν Θράκη, τὸν Ἑλλάσποντο καὶ φθάνοντας στὴν Μ. Ἀσίᾳ ἐπέσκεψθη τὴν Τροία καὶ ἐστεφάνωσε τὸν τάφο τοῦ ἥρωα ποὺ ἐθαύμαζε, τοῦ Ἀγιλλέα.

"Οταν οι Πέρσες ἔμαθαν ότι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εύρισκεται στὴν Μ. Ἀσίᾳ καὶ πορεύεται ἐναντίον τοῦ κράτους των, ἔστειλαν 40.000 στρατὸν γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πορεία του. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν στὸν Γρανικὸν ποταμό, τὸ ἔτος 334 π.Χ.

Ο Ἀλέξανδρος ἔδωσε τὸ σύνθημα τῆς μάχης καὶ ὥρμησε πρῶτος νὰ περάσῃ τὸν ποταμὸν καὶ νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τοῦ Περσικοῦ ἵππικοῦ, που εύρισκετο στὴν ἀπέναντι ὅχθη. Ἐπηκολούθησε σκληρὴ μάχη, κατὰ τὴν δροῖα οἱ Ἑλλήνες κατενίκησαν τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς κατεδίωξαν. Ο Ἀλέξανδρος ἐκινδύνευσε νὰ φονευθῇ ἀπὸ ἕναν Πέρση στρατιώτη, ἀλλὰ ὁ στρατηγὸς του *Κλεῖτος* ἐπρόφθασε καὶ κατέφερε θανατηφόρο κιτύπημα κατὰ τοῦ Πέρσου καὶ ἔσωσε τὸν βασιλέα.

Εἰς τὴν μάχη αὐτὴ ἐφονεύθησαν 20.000 περίπου Πέρσες, ἄπειρα δὲ καὶ πολύτιμα λάφυρα ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων.

Ο Ἀλέξανδρος, μετὰ τὴν μάχη, ἔστειλε στὴν Ἀθήνα ὡς ἀφιέρωμα στὴν θεὰ Ἀθηνᾶ, 300 Περσικὲς πανοπλίες μὲ τὴν ἑξῆς ἀφιέρωσι: «Ο Ἀλέξανδρος, δ γυιὸς τοῦ Φιλίππου, καὶ οἱ Ἑλλήνες πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων, ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας».

Μετὰ τὴν νίκη τοῦ Γρανικοῦ, ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε κύριος ὀλοκλήρου τῆς Μ. Ἀσίας. Κατόπιν ἐπορεύθη πρὸς βορρᾶν στὴν πόλιν Γόρδιο. Ἐκεῖ τοῦ ἔδεξαν ἔξω ἀπὸ ἕνα ναὸ μία ἄμαξα, που ὁ τροχός της ἦταν δεμένος μὲ τὸ τιμόνι μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ λυθῇ. «Ἐνας χρησμὸς ἔλεγε ὅτι, δποιος λύσει τὸν Γόρδιο δεσμό, θὰ γίνη κύριος τῆς Ἀσίας. Ο Ἀλέξανδρος δὲν προσπάθησε νὰ λύσῃ τὸν δεσμό, ἀλλὰ ἔσυρε τὸ ξίφος του, ἔκοψε τὸν δεσμὸν καὶ εἶπε: «δ δεσμὸς ἐλύθη». Ήθελε μ' αὐτὸν νὰ εἴπῃ ὅτι θὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀσία μὲ τὴν δύναμί του.

5. Ἡ μάχη στὴν Ἰσσὸν καὶ στὰ Γαυγάμηλα (333—332 π.Χ.)

Ο βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ἀρχισε νὰ ἀνησυχῇ πλέον πολὺ. Προετοίμασε στὴν Βαβυλῶνα πολυάριθμο στρατὸν καὶ τὸν

έστειλε νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν Ἀλέξανδρο, ὁ ὅποῖος στὸ μεταξὺ ἐπρο-
χωροῦσε πρὸς Ἀνατολάς. Οἱ δύο στρατοὶ συνηντήθησαν καὶ πάλι
τὴν ἄνοιξι τοῦ 333 π.Χ. κοντὰ στὴν πόλιν Ἰσσό, στὰ βόρεια σύ-
νορα τῆς Συρίας.

‘Η στρατηγικὴ τέχνη τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ γενναιότης του καὶ
ἡ μαχητικότης τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν του ἐθριάμβευσαν καὶ
τότε. Οἱ Πέρσες δὲν ἤμπορεσαν νὰ ἀνθέξουν στὴν ὄρμητικὴ ἐπί-
θεσι τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν καὶ ὑπεγώρησαν. ‘Ο βασιλεὺς
Δαρεῖος, γιὰ νὰ μὴ συλληφθῇ αἰχμαλώτος, ἐγκατέλειψε τὸ πεδίον
τῆς μάχης καὶ ἐπὶ ἐνὸς ἀρματος ἔφυγε γιὰ νὰ σωθῇ. Τότε ὁ στρα-
τός του διελύθη καὶ κατεστράφη ἐντελῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Χιλιάδες νεκροὶ Πέρσες ἔμειναν στὸ πεδίο τῆς μάχης καὶ πιὸ
πολλὲς χιλιάδες ἥσαν οἱ αἰχμαλώτοι. Μαζὶ μὲ τοὺς αἰχμαλώτους
ἵταν καὶ ὀλόκληρη ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου. Πλούσια
λάφυρα ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. Πρὸς τὴν βασιλικὴ οἰκο-
γένεια τοῦ Δαρείου, ὁ Ἀλέξανδρος ἐφέρθη μὲ γενναιοψυχία καὶ
εὐγένεια. Διέταξε τοὺς ἀξ.ωματικοὺς καὶ στρατιώτας του νὰ φέ-
ρωνται μὲ σεβασμὸν καὶ νὰ προσφέρουν στὰ μέλη τῆς οἰκογενείας
τοῦ ἀντιπάλου του κάθε περιποίησ. καὶ φροντίδα.

Μετὰ τὴν νίκη τῆς Ἰσσοῦ, ὁ Ἀλέξανδρος ἐβάδισε διὰ μέσου
τῆς Συρίας πρὸς τὴν Αἴγυπτο. “Ολοὶ οἱ λαοὶ ἐδήλωναν ὑποταγὴ
καὶ ἀνεγνώριζαν τὴν κυριαρχία του. Τέλος ἔφθασε στὴν Αἴγυπτο,
ἐλευθέρωσε τὴν χώρα ἀπὸ τοὺς Πέρσες καὶ ἐπεσκέψθη τὸ μαντεῖο
τοῦ θεοῦ τῶν Αἴγυπτίων ”Α μωνα, ὅπου οἱ ἵερεῖς τὸν ὀνόμα-
σαν γυιὸ τοῦ θεοῦ. Πρὶν φύγῃ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἔκτισε στὶς ἐκ-
βολὲς τοῦ Νείλου ποταμοῦ μία θαυμάσια πόλιν, ποὺ ἀπὸ τότε φέρει
τὸ ὄνομά του, τὴν Ἀλεξάνδρεια (331 π.Χ.).

‘Αφοῦ ἐτακτοποίησε τὴν διοίκησι τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν ἄλ-
λων χωρῶν ποὺ κατέλαβε, παρέλαβε τὸν στρατό του καὶ ἐβάδισε νὰ
δώσῃ τὸ τελευταῖο κτύπημα στὴν καρδιὰ τοῦ Περσικοῦ κράτους.
Ἐπέρασε τὴν Συρία, τὴν Μεσοποταμία, τοὺς ποταμοὺς Εύφρατη
καὶ Τίγρη καὶ ἔφθασε κοντὰ στὰ Γανγάμηλα.

‘Ο Δαρεῖος, στὸ μεταξὺ, ἐτοίμασε ἔνα ἐκατομμύριο πεζικὸ

στρατό, σαράντα χιλιάδες ιππικό και πολλά δρεπανηφόρα ἄρματα, για νὰ ἀποκρούσῃ τὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων. Οἱ "Ἐλληνες εἶχαν 40.000 πεζικὸν καὶ 7.000 ιππικὸν μόνο.

Ο Δαρεῖος προσπάθησε μὲ τὸν πολυάριθμο στρατό του νὰ κυκλώσῃ τὸν μικρὸν στρατὸ τῶν Ἐλλήνων, ἀλλὰ ὁ στρατηγικὸς νοῦς καὶ ἡ γενναιότης τοῦ Ἀλέξανδρου δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σχέδιό του. Οἱ "Ἐλληνες γιὰ ἄλλη μία φορὰ κατετρόπωσαν τὸν Περσικὸν στρατὸ καὶ τὸν διέλυσαν. Ἀμέτρητοι ἦσαν οἱ νεκροὶ καὶ οἱ Πέρσες αἰχμάλωτοι καὶ πλούσια τὰ λάφυρα (331 π.Χ.).

Μὲ τὴν νίκη τῶν Γαυγαμήλων εἶχε πλέον συντριβῆ ἡ δύναμι τοῦ Περσικοῦ κράτους καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐβάδισε καὶ κατέλαβε τὴν Βαβυλῶνα. Κατέλαβε ὑστερα τὰ Σοῦσα, ὅπου ἀφησε τὸν στρατό του νὰ ξεκουρασθῇ, καὶ τέλος ἔφθασε στὴν Περσέπολι, ὅπου ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῶν Περσῶν καὶ ἔγινε κύριος τῶν θησαυρῶν τοῦ μεγάλου καὶ πλουσίου αὐτοῦ κράτους.

6. Ἐκστρατεία στὶς Ἰνδίες (327 π.Χ.)

"Ἐπειτα ἀπὸ δλιγόμηνη ἀνάπαινσι τοῦ στρατοῦ του, ὁ Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσε ἐναντίον τῆς Μηδίας, χώρας τοῦ Περσικοῦ κράτους, ὅπου εἶχε καταφύγει ὁ Δαρεῖος μὲ ὅσους στρατιῶτες εἶχε διασώσει ἀπὸ τὴν καταστροφὴ τῶν Γαυγαμήλων. Δὲν ἐπρόφθασε ὅμως νὰ δώσῃ ἄλλη μάχη μαζί του οὔτε νὰ τὸν συλλάβῃ ζωντανό, ὅπως ἐπιθυμοῦσε, διότι ἔνας σατράπης τῆς περιοχῆς, ὁ Βῆσσος, ἐφόνευσε τὸν Δαρεῖο.

Ο Ἀλέξανδρος ἐλυπήθη πολὺ γιὰ τὸν θάνατο τοῦ ἀντιπάλου του καὶ διέταξε νὰ παραδοθῇ τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως στὴν οἰκογένειά του, γιὰ νὰ ταφῇ μὲ βασιλέας τιμές. Ἀργότερα συνέλαβε τὸν Βῆσσο καὶ τὸν ἐθανάτωσε (328 π.Χ.).

Τὸ ἔτος 327 π.Χ., ὁ ἀκούρασ ος αὐτὸς στρατηγάτης ἀποφάσιζε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐκστρατεία του πρὸς Ἀνατολάς, γιὰ νὰ κατακτήσῃ τὴν ἀπέραντη καὶ πλουσιώτατη χώρα τῆς Ἀσίας, τὶς Ἰνδίες. Ἐπέρασε τοὺς ποταμοὺς Ἰνδὸν καὶ Ὑδάσπη, ἐνίκησε

διάφορους ἄρχοντες καὶ μικροὺς βασιλεῖς καὶ ἐμπῆκε στὶς Ἰνδίες. Ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς Πῶρος παρέταξε 50.000 στρατὸν περίπου, γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Ἀλέξανδρο νὰ καταλάβῃ τὴν χώρα του. Ὁ γενναῖος βασιλεὺς ὅμως κατανικᾶ τὰ στρατεύματα τοῦ Πώρου καὶ συλλαμβάνει καὶ τὸν ἵδιο αἰχμάλωτο. Τὸν ἐρωτᾶ τότε ὁ Ἀλέξανδρος: «Πῶς θέλεις νὰ σὲ μεταχειρισθῶ;». Καὶ ὁ Πῶρος ἀπαντᾷ μὲ θάρρος: «Βασιλικά». Ὁ Ἀλέξανδρος ἔθαψε τὸν ζωὴν καὶ τὴν χώρα του.

Ο ἀνίκητος Μακεδὼν θέλει νὰ προχωρήσῃ τώρα ἀνατολικῶς τερα, γιὰ νὰ καταλάβῃ ὅλο τὸν κόσμο: Ἄλλ' ὅταν ἔφθασε στὸν "Υφαση ποταμό, οἱ στρατιῶτες του εἶχαν ἀποκάμει. Ἐβάδιζαν τόσα χρόνια καὶ διαρκῶς ἐπολεμοῦσαν, σὲ χῶρες μακρυνές, ἀξενες καὶ ἐχθρικές, σὲ κλῖμα πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ κλῖμα τῆς πατρίδας τους. Ἀρνήθηκαν ἐπίμονα νὰ τὸν ἀκολουθήσουν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγκάσθηκε νὰ διατάξῃ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ στρατοῦ του στὴν Περσία. Στὸ μέρος ἐκεῦνο διέταξε νὰ κτισθοῦν 12 βωμοί, πρὸς τιμὴν τῶν 12 θεῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ σὰν σημεῖο τοῦ τέλους τῆς ἐκστρατείας του.

Ἐπειτα ἔστειλε μέρος τοῦ στρατοῦ του μὲ 200 πλοῖα, μὲ τὸν ναύαρχο Νέαρχο, διὰ τοῦ Ἰνδικοῦ ποταμοῦ καὶ Ὡκεανοῦ στὸν Περσικὸ κόλπο. Αὐτὸς ὅμως μὲ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ στρατοῦ του ἐπέρασε τὴν ἕρημο Γεδρωσία, τὸ σημερινὸ Βελουχιστάν, καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολλὲς στερήσεις, κακουχίες, πεῖνα καὶ δίψα, ποὺ ἐστοίχισε τὴν ζωὴ πολλῶν στρατιωτῶν του, ἔφθασε στὰ Σοῦσα τῆς Περσίας, τὸ ἔτος 324 π.Χ.

Ἐκεῖ ἔκαμε θυσίες καὶ διωργάνωσε μεγάλες γιορτὲς καὶ πανηγύρια, γιὰ νὰ ἑορτάσῃ τὴν νίκη καὶ τὸν θρίαμβό του. Ἐκεῖ ἔκαμε τοὺς γάμους του μὲ μία ώραία Περσίδα, τὴν Ρωξάνη, καὶ παρεκίνησε χιλιάδες ἀξιωματικούς του νὰ κάμουν καὶ αὐτοὶ τὸ ἵδιο. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐνόμιζε ὅτι θὰ ἐνώσῃ μὲ συγγένεια τὸ Ἑλληνικὸ μὲ τὸ Περσικὸ ἔθνος καὶ θὰ ἐπιτύχῃ γρηγορώτερα τὸν ἔξελληνισμὸ καὶ ἐκπολιτισμὸ τῆς Ἀσίας.

7. Ὁ θάνατος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (323 π.Χ.)

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 324 π.Χ., δὲ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τὰ Σουσα ἐπῆγε στὰ Ἐκβάτανα, ὅπου διωργάνωσε μεγαλοπρεπεῖς ἀγῶνες καὶ ἔορτές. Στὸ λίγο ὄμως διάστημα ποὺ ἔμεινε ἔκει, ἐδοκίμασε τὴν πρωτη μεγάλη θλῖψι τῆς ζωῆς του: 'Ο στενός φίλος του καὶ ἔξοχος στρατηγός του Ἡφαίστιον ἐπέθανε. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπόνεσε πολὺ καὶ ἔκλαυσε μὲ εἰλικρίνεια καὶ ὀδύνῃ τὸν θάνατο τοῦ φίλου του.

Τὸν χειμῶνα ἔφυγε γιὰ τὴν Βαβυλῶνα, τὴν ὁποίᾳ ἐσκέπτετο νὰ κάμη πρωτεύουσα τοῦ ἀπέραντου κράτους του. Ἐκεῖ εἶχαν φθάσει ἀντιπρόσωποι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, γιὰ τὸν συγχαροῦν γιὰ τὰ ἀθάνατα κατορθώματά του καὶ νὰ ζητήσουν τὴν φιλία του.

Στὴν Βαβυλῶνα ὁ Ἀλέξανδρος ἔκαμε νέα σχέδια, γιὰ καινούργιες ἐκστρατείες καὶ κατακτήσεις. Ἡθελε νὰ κατακτήσῃ νέες χώρες, τὴν Ἀραβία, τὴν Καρχηδόνα, τὴν Ἰσπανία, τὴν Ρώμη καὶ ἄλλες καὶ νὰ γίνη κυρίαρχος ὅλου τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.

Οἱ πολυχρόνιοι ὄμως πόλεμοι, ἡ κόπωσι καὶ οἱ κακουχίες τῆς καταπληκτικῆς ἐκστρατείας του, τὸν εἶχαν ἔξαντλήσει καὶ ἔπεισε βαρειὰ ἄρρωστος. Δέκα ἡμέρες ἐκαίγετο ἀπὸ ἕναν ὑψηλὸ καὶ ὅπουλο πυρετὸ καὶ δὲν ἤμποροῦσαν οὔτε τὰ φάρμακα οὔτε οἱ γιατροὶ νὰ τὸν θεραπεύσουν. Στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀρρώστειας συλλογιζόταν ὅτι δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργο του. Ἐσκέπτετο μὲ συμπάθεια καὶ στοργὴ τοὺς ἀγαπημένους του στρατιῶτες, ποὺ τόσο πιστὰ τὸν ἀκολούθησαν καὶ τόσο γενναῖα ἐπολέμησαν μαζί του.

Καμιαία ὄμως ἐλπίδα δὲν ὑπῆρχε πλέον γιὰ τὴν ζωὴ του. Οἱ στρατηγοί του παρέμεναν νύχτα-ἡμέρα στὸ δωμάτιό του, κοντά στὸν δοξασμένο βασιλέα τους. Οἱ στρατιῶτες του ἔζητησαν νὰ περάσουν ὅλοι ἀπὸ μπροστά του, νὰ ἴδοῦν γιὰ τελευταία φορὰ τὸν ἀθάνατο στρατηλάτη τους.

'Ο Ἀλέξανδρος, μὲ θλιμμένο βλέμμα καὶ πονεμένη καρδιά,

έβλεπε τοὺς ἀνδρείους του ἔναν-ἔναν καὶ δὲν ἡμποροῦσε νὰ τοὺς δミλήσῃ. "Οταν οἱ στρατηγοὶ ἐκατάλαβαν ὅτι ἥλθε ὄριστικῶς τὸ τέλος του, τὸν ἑρώτησαν ποῖον ἀφήνει διάδοχο. 'Ο Ἀλέξανδρος ἔβγαλε τὸ δακτυλίδι του, τὸ ἔδωσε στὸν στρατηγό του Περδίκα καὶ εἶπε: «Στὸν ἄριστο». Ἐπειτα ἔγειρε τὸ κεφάλι ἐλαφρὰ καὶ ἔκλεισε τὰ μάτια του γιὰ πάντα, τὸν Ἰούνιο τοῦ ἔτους 323 π.Χ., σὲ ἡλικία μόλις 33 ἔτῶν.

'Ο νεκρός του ἐβαλσαμώθηκε, ἐτοποθετήθηκε σὲ χρυσῆ λάρνακα καὶ μετεφέρθηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου καὶ ἐτάφη.

8. Τὸ ἔργο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

Τὸ στρατιωτικὸ ἔργο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑπῆρξε καταπληκτικό, μοναδικὸ καὶ ἀφθαστο. Κανένας ἄλλος στρατηλάτης δὲν ἐπέτυχε σὲ τόσο νεαρή ἡλικία καὶ σὲ τόσο λίγα χρόνια, νὰ πραγματοποιήσῃ τόσες πολλές καὶ μεγάλες κατακτήσεις, ὃσες ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Ἀλέξανδρος. Κανένας ἄλλος δὲν ἐπέτυχε νὰ ὑποτάξῃ τόσες χῶρες, τόσα ἔθνη καὶ τόσες φυλές καὶ νὰ ἴδρυσῃ ἕνα ἀπέραντο κράτος, ὅπως ἔκεινος.

Δίκαια, λοιπόν, ἐπροκάλεσε καὶ προκαλεῖ καὶ σήμερα ἀκόμη τὸν θαυμασμὸ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ θεωρεῖται ὁ μεγαλύτερος κατακτητὴς ὅλων τῶν αἰώνων καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν. Ἡ ιστορία ἀνεγνώρισε τὶς καταπληκτικὲς ἵκανότητές του καὶ τὴν ἀπαράμιλη μεγαλοφύτα του καὶ τὸν ὀνόμασε *Μέγα*.

Τὸ ἔργο ὅμως τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, δὲν εἶναι μόνο κατακτητικὸ - πολεμικό. Εἶναι καὶ ἔργο ἐκπολιτιστικό. "Ηθελε κατ' ἀρχὴν νὰ καταλύσῃ τὸ τυραννικὸ κράτος τῶν Περσῶν, ποὺ κατεπίεζε ἔθνη καὶ λαούς, ἐμπόδιζε τὴν πρόοδο καὶ ἀπειλοῦσε καὶ αὐτὴ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν πολιτισμό της." Ηθελε ἀκόμη νὰ μεταδώσῃ στὴν Ἀσία καὶ στοὺς καθυστερημένους λαούς της τὰ γράμματα, τὶς τέχνες, τὶς ἐπιστῆμες, τὸν ἐλληνικὸ τρόπο ζωῆς καὶ γενικὰ τὸν ἐλληνικὸ πολιτισμό.

Καὶ πραγματικά, ὁ μεγάλος αὐτὸς στρατηλάτης καὶ ἐκπολι-

τιστής, ὅπου ἐδιάβηκε καὶ ὅπου ἐπῆγε, ἐσκόρπισε φῶς καὶ πολιτισμό. "Ιδρυσε ναούς καὶ βωμούς, ἔκαμε θυσίες καὶ πανηγύρια. "Ιδρυσε πόλεις, κατεσκεύασε δρόμους καὶ γέφυρες καὶ ἐξετέλεσε πολλὰ καὶ διάφορα κοινωφελῆ ἔργα.

Εἶχε μαζί του σοφούς, ποιητές, καλλιτέχνες, μηχανικούς καὶ ἄλλους ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, γιὰ νὰ διδάξουν καὶ νὰ μορφώσουν τοὺς λαούς τῆς Ἀσίας. 'Εσκέφθηκε νὰ ἐνώσῃ τοὺς "Ἐλληνες μὲ τοὺς Ἀσιατικούς λαούς καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν ἀγάπην μεταξύ τους. 'Επέτρεψε νὰ παντρεύωνται οἱ "Ἐλληνες μὲ Περσίδες, ὅπως ἔκαμε καὶ αὐτός, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συντομώτερη καὶ καλύτερη συναδέλφωσι τῶν λαῶν.

Γι' αὐτὸν ἡ ἐκστρατεία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἄλλαξε τὴν δψι τῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας, ἐμόρφωσε τοὺς λαούς τῆς καὶ ἔδωσε μία καινούργια μορφὴ στὴν ζωὴ καὶ στὴν δρᾶσι τους. Γιὰ τὸ ἔργο του αὐτὸν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος θεωρεῖται καὶ σὰν ἕνας μεγάλος ἐκπολιτιστής του κόσμου.

9. Οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐπεκράτησε περίοδος ἀναρχίας καὶ ἐμφυλίων πολέμων μεταξύ τῶν στρατηγῶν του. 'Ο καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἤθελε νὰ διαδεχθῇ τὸν μεγάλο στρατηλάτη καὶ βασιλέα, ἀλλὰ κανένας δὲν εἶχε τὶς ίκανότητες καὶ τὴν μεγαλοφυΐα του, γιὰ νὰ διοικήσῃ τὸ κράτος ποὺ ἰδρυσε ἐκεῖνος.

Τελικά, τὸ ἀπέραντο βασίλειο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὸ ἐμοιράσθησαν οἱ τέσσερις σπουδαιότεροι στρατηγοί του:

1) ὁ Κάσσανδρος, ἔλαβε τὸ βασίλειο τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἐλλάδος.

2) ὁ Λυσίμαχος, ἔλαβε τὸ βασίλειο τῆς Θράκης.

3) ὁ Σέλευκος, ἔλαβε τὸ βασίλειο τῆς Ἀσίας.

4) ὁ Πτολεμαῖος, ἔλαβε τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου.

'Απὸ τὰ τέσσερα αὐτὰ κράτη, μόνο τὸ κράτος τῆς Αἰγύπτου διετηρήθη καὶ ἤκμασε, τὰ ἄλλα δὲν ἐσημείωσαν καμμία πρόοδο καὶ σὲ λίγα χρόνια κατετεμαχίσθησαν καὶ διελύθησαν.

Τὸ κράτος τῆς Αἰγύπτου ἡ τῶν Πτολεμαίων, ἐγνώρισε εὐημερία καὶ ἀκμή, ἀπέκτησε δύναμι καὶ δόξα, ἐκαλλιέργησε τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες, ἀνεπτύχθη στὸ ἐμπόριο καὶ στὴν ναυτιλία. Η πρωτεύουσα τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων, ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἔγινε ἡ πιὸ μεγάλη καὶ ἡ πιὸ σπουδαῖα πόλι τῆς ἀρχαιότητος ἐκείνη τὴν περίοδο.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, οἱ Πτολεμαῖοι, ἀνεδέιχθησαν ἄξιοι διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ γενικώτερα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Στὰ χρόνια τῶν Πτολεμαίων, ἔξι χοι "Ελληνες ἐπιστήμονες ἔζησαν στὴν Αἴγυπτο καὶ γι' αὐτὸ ἡ περίοδος ἐκείνη τῆς ἀκμῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων λέγεται. Ελληνιστικὴ ἡ Ἀλεξανδρινὴ περίοδος.

Απὸ τὰ σπουδαιότερα ἔργα τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων εἶναι : 1) ὁ Φάρος τῆς Ἀλεξανδρείας ὕψους 120 μέτρων, ἐνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου. 2) Τὸ περίφημο Μουσεῖο καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας μὲ 700.000 χειρόγραφα βιβλία. 3) Ἡ μετάφρασι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στὴν Ελληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ 72 σοφοὺς (Μετάφρασι τῷ ἑβδομήκοντα).

Η περίοδος ἐκείνη διήρκεσε 270 περίπου χρόνια, ἀπὸ τὸ 300-30 π.Χ., ὅταν ἡ ἔνδοξη χώρα τῶν Πτολεμαίων κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους.

10. Η Ελλάδα στὰ χρόνια τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, στὴν κυρίως Ελλάδα ἔγιναν ἐπαναστάσεις καὶ ἐπεκράτησε πάλι μία περίοδος ἀναρχίας καὶ ἐμφυλίων πολέμων. Οἱ πόλεμοι αὐτοὶ διήρκεσαν πολλὰ χρόνια, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ κράτος τῶν Μακεδόνων εἶχε πλέον ἔξασθενήσει, δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξι καὶ τὴν εἰρήνη.

Οὕτε καὶ οἱ παλαιὲς ὄνομαστες πόλεις τῆς Ελλάδος — ἡ Ἀθή-

να, ή Σπάρτη καὶ ή Θήβα—εἶχαν δύναμι καὶ πρόσδο. Μία κατάστασι παρακμῆς χαρακτηρίζει ἐκείνη τὴν περίοδο. Ἐμφύλιοι πόλεμοι μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ἐπαναστάσεις, ἀναρχία, φιλοχρηματία καὶ ἡθικὸς ἐκπεσμὸς ἐβασίλευαν σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ἑλληνικὰ κράτη.

Τὰ πιὸ ἴσχυρὰ καὶ σχετικῶς ἀξιόλογα ἑλληνικὰ κράτη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν:

1) Ἡ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία, τὴν ὁποίᾳ ἀποτελοῦσαν μερικές πόλεις τῆς Πελοποννήσου — ἡ Πάτρα, τὸ Αἴγιον, ἡ Σικυώνα καὶ ἄλλες — ἡ ὁποίᾳ ἀνέδειξε δύο σπουδαίους ἄνδρες: τὸν Ἀρατὸν καὶ τὸν Φιλοποίμενα.

2) Ἡ Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία, τὴν ὁποίᾳ ἀποτελοῦσαν μερικές πόλεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδαιότερη ἦταν τὸ Θέρμον τῆς Αἰτωλίας.

3) Τὸ κράτος τῆς Ἡπείρου, ποὺ ἔφθασε σὲ μεγάλη—διλιγόχρονη ὅμως — ἀκμή, ὅταν βασιλεύεις τῆς ἦταν ὁ γενναῖος στρατηγὸς Πύρρος.

Καὶ αὐτὰ ὅμως τὰ κράτη, δὲν διετηρήθησαν πολὺν καιρὸν οὔτε καμμία ἀξιόλογη πρόσδο έστημέωσαν. Ἐκαμάν πολλοὺς πολέμους μεταξὺ τῶν, ὅπως καὶ ἐναντίον τῆς Σπάρτης καὶ τῆς Μακεδονίας, καὶ σύντομα παρήκμασαν.

Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ ἀδιάκοπου ἐμφυλίου πολέμου καὶ τῆς διχόνοιας τῶν Ἑλλήνων, ἦταν ὅτι ἡ Ἑλλάδα, σιγά-σιγά, ὑπέκυψε γιὰ πολλοὺς αἰώνες σὲ ἔνα νέο ἴσχυρὸ κράτος τῆς Ἰταλίας, στὸ κράτος τῶν Ρωμαίων.

11. Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος στοὺς Ρωμαίους

Στὴν σημερινὴ Ἰταλία — στὸ βόρειο τμῆμα αὐτῆς — ἔζοῦσε ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἔνας δραστήριος καὶ ἴσχυρὸς λαός, οἱ Ρωμαῖοι. Τὸ ὃν μα αὐτὸ τὸ ἔλαβαν ἀπὸ τὴν πόλι τους Ρώμη, ποὺ ἐκτίσθηκε τὸ 754 π.Χ. στὶς ὅχθες τοῦ Τίβερη ποταμοῦ. Ἡ Ρώμη εἶναι σήμερα πρωτεύουσα τῆς Ἰταλίας.

Οι Ρωμαῖοι στὴν ἀρχὴ εἶχαν μικρὸ καὶ ἀδύνατο κράτος. Σιγάδσιγὰ δὲ ὅμως τὸ κράτος τους ἐμεγάλωσε καὶ ἔγινε ἰσχυρό. Πρῶτα ὑπέταξαν τοὺς γειτονικούς των λαούς, ἀργότερα καὶ ἄλλους λαούς καὶ μακρινὲς χῶρες, καὶ ἐδημιούργησαν ἔνα πανίσχυρο κράτος.

Τὸ 250 περίου π.Χ., ἐκήρυξαν πόλεμο στὸ ἰσχυρὸ κράτος τῆς Ἀφρικῆς, τὴν Καρχηδόνα, ποὺ εὐρίσκετο ἀκριβῶς ἀπέναντι στὴν Ἰταλία. Μὲ τὸ κράτος αὐτὸ ἔκαμψαν μακροχρόνιους καὶ σκληροὺς πολέμους καὶ τελικὰ τὸ 146 π.Χ. τὸ ὑπέταξαν καὶ τὸ κατέστρεψαν ὀλοσχερῶς.

"Οταν ἐνίκησαν τοὺς Καρχηδονίους, ἤρχισαν νὰ καταλαμβάνουν τὰ νησιὰ καὶ τὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου ἔγιναν κυρίαρχοι σὲ ὅλη αὐτὴ τὴν θάλασσα. Τότε ἀνέπτυξαν τὴν ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριο, ὥργανωσαν μεγάλο στόλο καὶ δυνατὸ στρατὸ τῆς Ἑγρᾶς, τὶς Ρωμαϊκὲς Λεγεῶνες, καὶ ἐσκέφθησαν νὰ γίνουν κυρίαρχοι ὅλου τοῦ γνωστοῦ τότε κόσμου.

"Οταν εἶδαν ὅτι οἱ "Ελληνες στὴν κυρίως Ἐλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὰ κράτη τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐπολεμοῦσαν συνεχῶς μεταξύ των καὶ εἶχαν ἔξασθενήσει, ἐσκέφθησαν νὰ ἐπιτεθοῦν στὶς χῶρες τους καὶ νὰ τὶς ὑποδουλώσουν.

"Ἐστειλαν λοιπόν, τὸ 200 περίου π.Χ., τὰ πρῶτα στρατεύματά τους γιὰ νὰ καταλάβουν στὴν ἀρχὴ τὴν Μακεδονία καὶ ἔπειτα τὴν ἄλλη Ἐλλάδα. Οἱ "Ελληνες προσπάθησαν νὰ διασώσουν τὴν ἐλευθερία τους, ἀλλὰ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι εἶχαν ὑποσκάψει τὴν δύναμι καὶ τὴν ἀντοχὴ τους. Δὲν ἤμπορεσαν νὰ ἀποκρούσουν τὴν ὁρμὴ τῶν Ρωμαίων καὶ, ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, ὅλες οἱ ἐλληνικὲς πόλεις ὑπέκυψαν. Τελευταῖο ἀπ' ὅλα τὰ ἐλληνικὰ κράτη ὑπετάγη ἡ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία.

"Ο Ρωμαῖος στρατηγὸς Λεύκιος Μόρμυιος, ἐνίκησε τοὺς "Ελληνες πλησίον τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου τὸ 146 π.Χ., κατέλαβε τὴν Κόρινθο, τὴν ἐλεηλάτησε καὶ τὴν ἔκαυσε.

Οἱ "Ελληνες ἔχασαν τὴν ἐλευθερία τους καὶ ἀπὸ τότε ἡ πατρίδα μας ἔγινε ἐπαρχία τῆς ἀπέραντης καὶ πανίσχυρης Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Μετά τούς ἐμφυλίους πολέμους τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἀρχισε νὰ ἀναφαινεται τὸ Κράτος τῶν Μακεδόνων. Στὴν ἀρχὴ ἦταν μικρὸ καὶ ἀνίσχυρο. Σιγὰ - σιγὰ ἐμεγάλωσε καὶ ἐδυνάμωσε. Οἱ δραστήριοι καὶ ἄξιοι πρῶτοι βασιλεῖς του, ὁ Ἀρχέλαος καὶ ὁ Φίλιππος, κατενίκησαν τοὺς γειτονιῶν^ς ἔχθροὺς τοῦ κράτους των καὶ περιέλαβαν σ' αὐτὸ πολλὲς πόλεις τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῆς Θεσσαλίας καὶ ἄλλων χωρῶν.

Ἡ φιλοδοξία τοῦ Φιλίππου ἦταν νὰ ἀναμιχθῇ στὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων, νὰ τοὺς ἐνώσῃ ὅλους καὶ νὰ ἑτοιμάσῃ ἐκστρατεία ἐναντίον τῶν Περσῶν. Δὲν τὸ ἐπέτυχε βέβαια αὐτὸ εἰρηνικά, γιατὶ οἱ ἄλλοι: "Ἑλληνες δὲν τὸν ἀνεγνωρίζαν ως ἀρχηγὸ τους. Τοῦ ἐδόθηκε ὅμως ἡ εὐκαιρία καὶ ἔκαμε πόλεμο ἐναντίον τῶν Θηβαίων, τῶν Ἀθηναίων καὶ ἄλλων Ἑλλήνων καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐνίκησε στὴν Χαιρώνεια τὸ 338 π.Χ., ἐκάλεσε συνέδριο στὴν Κόρινθο, διπού ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ ὅλους ἀρχηγὸς καὶ ἀνεκηρύχθη ἀρχιστράτηγος.

Δὲν ἐπρόθυασε ὅμως ὁ Φίλιππος νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδιά του, γιατὶ στὸ μεταξὺ ἐπέθανε ζαφνικά. Τὰ σχέδια του ἀνέλαβε νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ γιοὶς του Ἀλέξανδρος.

"Ἐπειδὴ οἱ Ἑλληνες ἐπανεστάτησαν, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Φιλίππου, ὁ Ἀλέξανδρος ἔσπευσε μὲ τὸν στρατὸ του στὴν Νότιο Ἑλλάδα, ἐτιμώρησε τὶς πόλεις ποὺ ἐπανεστάτησαν, ἀνεκηρύχθηκε αὐτὸς ἀρχιστράτηγος ὅλων τῶν Ἑλλήνων πλὴν τῶν Σπαρτιατῶν, παρέλαβε πολλὲς χιλιάδες Ἑλληνες στρατιῶτες καὶ μὲ τοὺς γενναίους Μακεδόνες του ἐπὶ κεφαλῆς, ἐπεχείρησε τὴν ἴστορικὴ ἐκστρατεία του κατὰ τῆς Ἀσίας τὸ 334 π.Χ.

Ἐνίκησε τοὺς Πέρσες σὲ πολλὲς φονικὲς μάχες, ὅπως στὸν Γραικικὸ ποταμό, στὴν Ἰσσὸ καὶ στὰ Γανγάμηλα, διέλυσε τὸ Περσικὸ κράτος κατέλαβε τὴν Μ. Ἀσία, τὴν Αἴγυπτο καὶ ἔφθασε στὶς Ἰνδίες. Ἐδημιούργησε ἔνα ἀπέραντο καὶ πανίσχυρο κράτος, ὅμοιο τοῦ ὅποιου δὲν εἶχε ξαναδῆ ὁ κόσμος. Ὅμερος τοὺς λαοὺς, κατενίκησε στρατούς, κατήργησε βασιλεῖς, ὕδρυσε πόλεις καὶ κατεσκεύασε κοινωφελῆ ἔργα. Διέδωσε τὰ γράμματα, τὶς ἐπιστῆμες καὶ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ σὲ καθυστερημένους λαοὺς τῆς Ἀσίας καὶ συνετέλεσε στὴν πρόοδό τους. Γιὰ τὰ ἄξιοθάμαστα αὐτὰ κατορθώματά του ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεγνωρίσθη ως ὁ μεγαλύτερος στρατηγὸς καὶ ἐνδοξότερος βασιλεὺς τῆς ἐποχῆς του καὶ ἡ ἴστορία τὸν ὠνόμασε **Μέγα**.

Ἀπὸ τὴν κούρασι ὅμως τῆς καταπληκτικῆς ἐκστρατείας του καὶ τὶς κακουχίες τοῦ πολέμου, τὸ 324 π. Χ. ἐπέθανε νεώτατος καὶ τὸ ἀπέραντο κράτος του τὸ διεμοιράσθησαν τέσσερις ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς του: 1) ὁ **Κάσ-**

σανδρος, 2) ο Λυσίμαχος, 3) ο Σέλευκος και 4) ο Πτολεμαῖος.

Τὰ κράτη τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου δὲν διετηρήθησαν πολὺ οὕτε ἐστημέσταταν καυμάτια πρόσδο, ἀπό τὸ κράτος τῶν Πτολεμαίων, πού ἐδημιούργησε μία καινούργια Ἐλληνικὴ ἀνθησι και ἀκμὴ ποὺ λέγεται **Ἐλληνιστικὴ ή Ἀλεξανδρινή**

Τὰ χρόνια ὅμως τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἔνα νέο ἴσχυρὸν κράτος ἐφάνηκε στὴν περιοχὴ τῆς Μεσογείου: Τὸ κράτος τῶν **Ρωμαίων**. Στὴν ἀρχῇ ἦταν μικρὸν και χωρὶς ἀξιόλογη δύναμι, ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸν ἔγινε μεγάλο και ἀκατανίκητο. Υπέταξε ὅλους τοὺς λαοὺς και τὶς γῆρες ποὺ εἶχε ὑπόταξει ὁ Μ. Ἀλεξανδρος και ἐδημιούργησε τὴν πανίσχυρη **Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία**. Τὸ ἔτος 146 π.Χ. ὑπέκυψε και ἡ πατρίδα μας και γιὰ πολλοὺς αἰώνες ἔγινε ἐπαρχία τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.

Ἐργασίες—έρωτήσεις

- 1) Σὲ μία σελίδα τοῦ τετραδίου σας νὰ σχεδιάσετε τὸν χάρτη τῆς Μακεδονίας. Σημειώσετε τὴν πρωτεύουσα **Πέλλα** και βάλετε τίτλο: **Τὸ κράτος τῶν Μακεδόνων — 400 - 200 π.Χ.** Στὸ κάτω μέρος γράψετε τὰ ὄνόματα: **Ἀρχέλαος—Φίλιππος—Μ. Ἀλέξανδρος.**
- 2) Σὲ ἄλλη σελίδα γράψετε: **Τὸ κράτος τῶν Μακεδόνων.** Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο γράψετε τὰ ὄνόματα τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, σὲ ἄλλη στήλη τὰ ὄνόματα τῶν βασιλέων και σὲ τρίτη στήλη τὰ ὄνόματα τῶν μαχῶν ποὺ ἐκέρδισαν οἱ Μακεδόνες.
- 3) Σὲ ἄλλη σελίδα γράψετε: **Φίλιππος—Ἀλέξανδρος.** Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο γράψετε μέσα σὲ πλαίσιο αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Φίλιππος ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἐδάμασε τὸν Βουκεφάλα. **Σχετικὸ ιχνογράφημα.**
- 4) Σὲ ἄλλη σελίδα γράψετε: **Ἀλέξανδρος—Ἀριστοτέλης.** Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο γράψετε αὐτὸ ποὺ ἐλεγε ὁ Ἀλέξανδρος γιὰ τὸν δάσκαλό του.
- 5) Πόσες και ποιες πόλεις ἔδρυσε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος; Πόσες απ' αὐτές σώζονται σήμερα;
- 6) Ποῦ ἀποδίδετε τὸ ὅτι οἱ "Ἐλληνες, ἐνῷ ἦσαν λίγοι, ἐνικοῦσαν πάντοτε τοὺς Πέρσες;
- 7) Εἰναι δικαιολόγημένη ἀπὸ τὴν ἱστορία ἡ φιλοδοξία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀσία και γιατί;
- 8) Ἐὰν σήμερα ἔνας στρατηγὸς ἡ ἀρχηγὸς κράτους ἔχει τὴν δύναμι νὰ κατακτήσῃ ὅλο τὸν κόσμο, θὰ πρόκαλέσῃ τὸν θαυμασμὸ τῶν συγχρόνων του και θὰ ὀνομασθῇ **Μέγας**;
- 9) Ποῖα τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου;

- 10) Σὲ μία σελίδα γράψετε: **Μέγας Ἀλεξανδρός—Βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων**. Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο ὀριστέρᾳ γράψετε ποῦ γεννήθηκε καὶ πότε: καὶ δεξιὰ ποῦ ἐπέθυνε καὶ πότε.
- 11) Σὲ ἄλλη σελίδα γράψετε: **Κράτος τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου**. Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο χωρίσετε τὸν χῶρο σὲ τέσσερα τμῆματα καὶ γράψετε τὰ δνόματα τῶν διαδόχων. Σχετικὸ ἴχνογράφημα.
- 12) Ποῖα Ἑλληνικὰ ιράτη ἤκμασαν, σχετικῶς, μετὰ τὴν Μακεδονικὴ περίοδο;
- 13) Πότε ὑπέταγή ἡ Ἑλλάδα στοὺς Ρωμαίους, ποῦ ἔγινε ἡ τελευταία μάχη καὶ ποῖος Ρωμαῖος στρατηγὸς ἐγίκησε τοὺς "Ἑλλήνες;
- 14) Νὰ γράψετε μία μικρή καὶ σύντομη ἔκθεσι ποὺ νὰ περιλαμβάνῃ τὴν Μακεδονικὴ περίοδο μέχρι τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἑλλήνων στοὺς Ρωμαίους: α) Βασιλεῖς τῶν Μακεδόνων καὶ νίκες αὐτῶν μέσα στὴν Ἑλλάδα. β) Κατάκτησι τῆς Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. γ) Διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.
- δ) Παρακμὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑποταγὴ στοὺς Ρωμαίους.

ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. Πέντε "Ελληνες Σοφοί	"Εκδοσις	'Αλικιώτη
2. 'Ιστορίες ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτο	"	"
3. 'Ο Ξενοφῶν	"	Πεζλιβανίδη
4. 'Αλέξανδρος καὶ Γοργόνα	"	"
5. 'Ο Μέγας 'Αλέξανδρος	"	"

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ Σελ. 5

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

	Σελ.
✓ 1. Οι πρῶτοι 'Ελλήνες	9
✓ 2. 'Η κάθισδος τῶν Δωριέων	" 10
✓ 3. Θρησκεία τῶν 'Ελλήνων	" 11
✓ 4. 'Η λατρεία τῶν Θεῶν	" 13
✓ 5. Τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν	" 14
✓ 6. Οἱ ἀμφικτυονίες	" 15
✓ 7. 'Ο ἀθλητισμὸς στὴν Ἀρχαίᾳ Ἑλλάδα	" 16
✓ 8. 'Ολυμπιακοὶ ἀγῶνες	" 17
✓ 9. 'Η Σπάρτη	" 19
✓ 10. Οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου	" 20
✓ 11. Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος	" 23
✓ 12. Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος	" 25
✓ 13. 'Η Ἀθῆνα καὶ ὁ βασιλεὺς Κάρδμος	" 26
✓ 14. Οἱ ἐννέα ἄρχοντες καὶ οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντα	" 28
✓ 15. 'Ο Σόλωνας	" 29
✓ 16. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα	" 30
✓ 17. Κροῖσος καὶ Σόλωνας	" 31
✓ 18. 'Ιδιωτικὴ ζωὴ τῶν Ἀρχαίων 'Ελλήνων	" 33
✓ 19. 'Ανακεφαλαιώσι	" 41
✓ 20. 'Ἐργασίες—'Ἐρωτήσεις	" 42

ΜΕΡΟΣ ΛΕΥΤΕΡΟ

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

1. 'Ελληνικές ἀποικίες—Ιωνική Ἐπανάστασι	Σελ.	43
2. 'Η ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου	»	46

3. 'Η μάχη τοῦ Μαραθῶνα	»	46
4. 'Αριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς	»	50
5. 'Η μάχη τῶν Θερμοπυλῶν	»	51
6. 'Η ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας	»	55
7. 'Η μάχη τῶν Πλαταιῶν—'Η ναυμαχία τῆς Μυκάλης	»	58
8. 'Ο θάνατος τοῦ Ηπασσονία	»	60
9. 'Ο θάνατος τοῦ Θεμιστοκλῆ καὶ τοῦ 'Αριστείδη	»	61
10. 'Ο Κίμωνας	»	63
11. 'Ανακεφαλαίωσι	»	65
12. 'Εργασίες—'Ερωτήσεις	»	67

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

1. 'Η Αθηναϊκή συμμαχία—'Ηγεμονία τῶν 'Αθηναίων	Σελ.	69
2. 'Ο χρυσοῦς αἰῶνας τοῦ Περικλῆ	»	70
3. "Άλλες σπουδαῖες πόλεις τῆς 'Αρχαίας 'Ελλάδος	»	73
4. 'Ανακεφαλαίωσι	»	74
5. 'Εργασίες—'Ερωτήσεις	»	75

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

1. Αἴτια καὶ ἀφορμὲς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου	Σελ.	77
2. Πρῶτος Πελοποννησιακὸς πόλεμος	»	78
3. Δεύτερος	»	79
4. Τρίτος	»	80
5. Οἱ ὄροι τῆς ειρήνης καὶ οἱ τριάχοντα τύραννοι τῆς 'Αθήνας	»	82
6. 'Η ἡγεμονία τῆς Σπάρτης	»	83
7. 'Η ἀνάβασις τοῦ Κύρου καὶ ἡ κάθοδος τῶν Μυρίων	»	84
8. 'Η ἐκστρατεία τοῦ 'Αγησιλάου	»	85
9. 'Η ἡγεμονία τῆς Θήβας—'Η μάχη στὰ Λευκτρα	»	86
10. 'Η μάχη τῆς Μαντινείας	»	88
11. 'Ανακεφαλαίωσι	»	90
12. 'Εργασίες—'Ερωτήσεις	»	91

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

1. Ἀρχέλαος καὶ Φιλιππος	Σελ.	93
2. Ἡ μάχη τῆς Χαιρώνειας	»	95
3. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος	»	96
4. Νίκες τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου—Μάχη στὸν Γρανικὸ ποταμὸ	»	98
5. Ἡ μάχη στὴν Ἰσσὸ καὶ στὰ Γαυγάμηλα	»	99
6. Ἐκστρατεία στὶς Ἰνδίες	»	101
7. Ὁ θάνατος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	»	103
8. Τὸ ἔργο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	»	104
9. Οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	»	105
10. Ἡ Ἑλλάδος στὰ χρόνια τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	»	106
11. Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος στοὺς Ρωμαίους	»	107
12. Ἀνακεφαλαίωσι	»	109
13. Ἐργασίες—Ἐρωτήσεις	»	110

Jane Kaniakis

$$\begin{array}{r} 39 \\ - 23 \\ \hline 16 \\ 39 - 23. \end{array}$$

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
ΝΕΑ ΣΕΙΡΑ

ΤΑΞΙΣ Α'

- 10 ΜΑΘΑΙΝΩ ΑΠ' ΟΛΑ (Πατριδογνωσία)
11 Η ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΜΟΥ

ΤΑΞΙΣ Β'

- 20 ΜΑΘΑΙΝΩ ΑΠ' ΟΛΑ (Πατριδογνωσία)
21 Η ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΜΟΥ

ΤΑΞΙΣ Γ'

- 30 ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ
31 ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
32 ΙΣΤΟΡΙΑ (Μυθικά Χρόνια)
33 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
34 ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
35α ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ — ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ('Αθῆναι·Πειραιεὺς·Αττικὴ·Στερεὰ·Ἐλλάς)
35β ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ — ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ (Θεσ·νίκη·Μακεδονία)

ΤΑΞΙΣ Δ'

- 40 ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ
41 ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ
42 ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΡΧ. ΕΛΛΑΔΟΣ
43 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
44 ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
45 ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ἙΛΛΑΔΟΣ
46 ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΤΑ ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ (Μικρὰ ἀναγνώσματα—Ἐκθέσεις)

ΤΑΞΕΙΣ Γ'-Δ'

Συνδ/λία

- 42α ΙΣΤΟΡΙΑ (Α' ἔτος συνδ/λίας)
42β ΙΣΤΟΡΙΑ (Β' ἔτος συνδ/λίας)
45 ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ (Α' καὶ Β' ἔτος συνδ/λίας)

ΤΑΞΙΣ Ε'

- 50 ΕΚΚΛΗΣ. ΙΣΤΟΡΙΑ ('Εγκ.)
52 ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ »
54 ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
55 ΓΕΩΓΡ. ΗΠΕΙΡΩΝ ('Εγκ.) (Παπασπύρου)
55α ΓΕΩΓΡ. ΗΠΕΙΡΩΝ > (Οἰκονομίδη)
57 ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΗΜΕΙΑ >
70 ΕΥΑΓ. ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ >
71 ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ >
73 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ >
78 ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ >

ΤΑΞΙΣ ΣΤ'

- 60 ΚΑΤΗΧ. ΛΕΙΤΟΥΡ. ('Εγκ.)
62 ΙΣΤ. ΝΕΩΤ. ΕΛΛΑΔΟΣ >
64 ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
65 ΓΕΩΓΡ. ΕΥΡΩΠΗΣ ('Εγκ.)
67 ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΗΜΕΙΑ >
70 ΕΥΑΓ. ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ >
71 ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ >
73 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ >
78 ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ >

ΤΑΞΕΙΣ Ε' — ΣΤ'

Συνδ/λία

- 70 ΕΥΑΓ. ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ ('Εγκ.)
71 ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ >
73 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ >
(Α' καὶ Β' ἔτος συνδ/λίας)
74α ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (Α' ἔτος συνδιδασκαλίας)
74β ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (Β' ἔτος συνδιδασκαλίας)
77α ΦΥΣΙΚΗ & ΧΗΜΕΙΑ ('Εγκ.) (Α' ἔτος συνδιδασκαλίας)
77β ΦΥΣΙΚΗ & ΧΗΜΕΙΑ ('Εγκ.) (Β' ἔτος συνδιδασκαλίας)
78 ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ ('Εγκεκριμ.)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΤΛΑΝΤΙΔΟΣ» ΑΘΗΝΑΙ

